POLIROM Top 10+

F.M.

DOSTOIEVSKI

Jucătorul

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

DOSTOEVSKII, FEDOR MIHAILOVICH

Jucătorul: din însemnările unui tînăr / F.M. Dostoievski; trad. de Emil Iordache. – Iași: Polirom, 2011

ISBN 978-973-46-1939-9

I. Iordache, Emil (trad.)

821.161.1-31=135.1

Printed in ROMANIA

F.M.
DOSTOIEVSKI

Jucătorul

(Din însemnările unui tînăr)

Roman

Traducere de Emil Iordache

POLIROM
2011

Feodor Mihailovici Dostoievski (1821-1881), unul dintre cei mai importanți și mai influenți scriitori ai lumii, s-a născut la Moscova. După moartea mamei, a plecat împreună cu fratele său la Sankt Petersburg pentru a urma cursurile Academiei Tehnice Militare, pe care a absolvit-o cu brio, în ciuda puternicei sale înclinații pentru literatură. În 1846, după o serie de încercări literare lipsite de succes, a publicat romanul epistolar *Oameni sărmani*, atrăgînd imediat atenția criticilor, care au văzut în el un nou Gogol. I-au urmat la scurt timp microromanele *Nopți albe* (1848) și *Netoșka Nezvanova* (1849), care i-au confirmat talentul și i-au adus recunoașterea literară. A început apoi să scrie masiv, publicînd mai întîi romanul *Amintiri din casa morților* (1861-1862) și concepînd seria marilor capodopere, în care se înscriu romanele *Crimă și pedeapsă* (1866), *Idiotul* (1868-1869), *Demonii* (1871-1872), *Adolescentul* (1875) și *Frații Karamazov* (1879-1880).

Aleksei Ivanovici, personajul care animă *Jucătorul*, are un singur păcat: patima pentru jocul de noroc. Prezentul lui este tot ocupat de realitatea verde a mesei de joc sau a ruletei, de calculul probabilistic și de oftaturile chibiților. Rarele momente cînd iubește sau scrie despre patima ce-l macină sînt momente de trezie, de contact cu realitatea, clipe fugare cînd își analizează existența: „Ce-s eu acum? Un *zéro*. Ce pot fi mîine? Mîine pot învia din morți și să încep din nou să trăiesc! Aș putea recăpăta omul din mine, pînă cînd nu s-a pierdut!“. Povestea lui Aleksei Ivanovici este și povestea lui Dostoievski, el însuși măcinat de aceeași aspirație către imprevizibil, de dragostea pentru Appolinaria Suslova (Polina, în *Jucătorul*), de nehotărîrea permanentă între promisiunile prezentului și incertitudinile viitorului.

Capitolul I

În sfîrșit, m-am întors după o despărțire de două săptămîni. Sînt de-acum trei zile de cînd ai noștri au ajuns la Ruletenburg. Credeam că mă așteaptă ca pe Dumnezeu, dar m-am înșelat. Generalul m-a privit extrem de independent, a vorbit cu mine de sus și m-a expediat la soră-sa. Era clar că făcuseră rost de bani de pe undeva. Mi s-a părut chiar că generalul se jenează puțin să se uite la mine. Maria Filippovna avea o groază de treburi pe cap și de-abia a stat de vorbă cu mine; totuși, banii i-a luat, i-a numărat și a ascultat tot raportul meu. La masa de prînz îi așteptau pe Mezențov, pe franțuz și încă pe un englez: ca de obicei, atunci cînd au bani, pun îndată la cale o sindrofie; ca la Moscova. Văzîndu-mă, Polina Aleksandrovna m-a întrebat de ce am întîrziat atît de mult și, fără să aștepte răspunsul meu, a plecat cine știe pe unde. Firește, a făcut-o dinadins. Și totuși, trebuie să avem o explicație. S-au adunat multe.

Mi s-a dat o cameră mică, la etajul al cincilea al hotelului. Aici se știe că fac parte *din suita generalului*. După toate semnele, se vede că au izbutit să se facă cunoscuți. Aici generalul este considerat un demnitar rus nemaipomenit de bogat. Încă înainte de masa de prînz, printre alte comisioane, a apucat să-mi dea o bancnotă de o

mie de franci ca s-o schimb. Am schimbat-o la recepția hotelului. De-acum vom fi priviți ca niște milionari, cel puțin o săptămînă întreagă. Am vrut să-i iau pe Mișa și pe Nadia ca să plec cu ei la plimbare, dar, de pe scară, am fost chemat la general; găsise cu cale să se informeze unde îi duc. Categoric, acest om nu mă poate privi de-a dreptul în ochi; tare ar vrea, dar eu îi răspund cu o privire atît de pătrunzătoare, adică ireverențioasă, încît el parcă s-ar simți penibil. Într-un discurs foarte afectat, brodînd frază după frază și încurcîndu-se în cele din urmă, îmi dădu să înțeleg să mă plimb cu copiii undeva mai departe de cazinou, în parc. În sfîrșit, se supără și adăugă cît se poate de sever: „Că altfel dumneata i-ai duce în cazinou, la ruletă. Scuză-mă, continuă el, dar știu că ești încă destul de ușuratic și te cred în stare să joci. În orice caz, deși nu-s mentorul dumitale, mai ales că nici nu doresc să-mi asum un asemenea rol, am cel puțin dreptul să-mi doresc ca dumneata, ca să zic așa, să nu mă compromiți...“

— Păi nici măcar nu am bani, îi răspunsei eu, calm. Ca să mă lefteresc, trebuie să-i am.

— Îi vei primi imediat, îmi răspunse generalul, roșind un pic, după care scotoci în sertarul de la birou, se uită în carnet și conchise că are să-mi dea cam o sută douăzeci de ruble.

— N-avem cum ne socoti, spune el, trebuie să calculăm în taleri. Dar ia o sută de taleri, ca să fie o sumă rotundă. Restul, desigur, n-o să se piardă.

Luai banii tăcut.

— Dumneata să nu te superi, te rog, de cuvintele mele, ești atît de supărăcios... Dacă ți-am făcut această observație, înseamnă, ca să zic așa,

că te-am prevenit și, desigur, am un anumit drept s-o fac...

Înaintea mesei de prînz, întorcîndu-mă cu copiii acasă, am întîlnit o întreagă cavalcadă. Ai noștri mergeau că viziteze niște ruine. Două calești excelente, cai splendizi! *Mademoiselle* Blanche într-o caleașcă împreună cu Maria Filippovna și Polina; franțuzul, englezul și generalul nostru – călări. Trecătorii se opreau și se uitau; s-a obținut efectul scontat; numai că generalul o s-o pățească. Am socotit că, cu cei patru mii de franci pe care i-am adus eu și adăugînd banii de care făcuseră rost pesemne, au acum șapte sau opt mii de franci; sînt prea puțini pentru *m-lle* Blanche.

M-lle Blanche stă și ea în hotelul nostru, împreună cu maică-sa; tot undeva pe-aici locuiește și micul nostru franțuz. Servitorii îi spun „*m-r le comte*“, mama lui *m-lle* Blanche este numită „*m-me la comtesse*“; asta-i, poate că într-adevăr sînt *comte et comtesse*.

Eram sigur că *m-r le comte* nu mă va recunoaște cînd ne vom strînge cu toții la masă. Firește, generalul nici nu s-a gîndit să ne facă cunoștință sau măcar să mă recomande; iar *m-r le comte* a fost în Rusia și își dă seama că nu-i cine știe ce de capul aceluia căruia i se spune *outchitel*[1]. De fapt, mă cunoaște foarte bine. Dar trebuie să recunosc că am venit neinvitat la masă; cred că generalul a uitat să dea dispoziții, altfel m-ar fi trimis pesemne să mănînc la *table d'hôte*[2]. Am apărut din proprie inițiativă, așa că generalul m-a privit cu nemulțumire. Preabuna Maria Filippovna mi-a arătat de îndată un loc; dar

1. Învățător, preceptor (rus. în transcriere franceză).
2. Pensiune (fr.).

întîlnirea cu *mister* Astley m-a salvat și astfel, fără să vreau, m-am pomenit făcînd parte din anturajul lor.

Pe acest straniu englez l-am întîlnit mai întîi în Prusia, într-un tren, unde am stat față în față, cînd încercam să-i ajung din urmă pe ai noștri; apoi m-am ciocnit cu el cînd treceam granița în Franța și, în sfîrșit, în Elveția; în decursul acestor două săptămîni îl întîlnisem de două ori și acum, iată, am dat din nou peste el aici, de-acum la Ruletenburg. În viața mea n-am întîlnit un om mai timid; e timid pînă la prostie, lucru pe care, desigur, îl știe și singur, pentru că nu-i prost deloc. De altminteri, e foarte simpatic și liniștit. L-am făcut să-și dea drumul la gură atunci cînd l-am întîlnit pentru prima oară în Prusia. Mi-a spus că în timpul verii fusese la Nordkaap și că ținea foarte mult să ajungă la tîrgul din Nijni-Novgorod. Nu știu cum a făcut cunoștință cu generalul; mi se pare că e îndrăgostit pînă peste cap de Polina. Cînd aceasta a intrat, el s-a îmbujorat, de ziceai că obrajii îi sînt cuprinși de vîlvătăi. S-a bucurat foarte mult că m-am așezat lîngă el la masă și, mi se pare, crede că-i sînt prieten la toartă.

La masă, tonul l-a dat franțuzul, făcînd-o pe grozavul; le arăta tuturor desconsiderație și își dădea importanță. Dar la Moscova, după cîte îmi aduc aminte, cam umbla cu lingușeli. Uneori generalul îndrăznea să-l contrazică, dar numai un pic, ca să nu-și piardă definitiv ifosele.

Eu, firește, eram într-o ciudată dispoziție sufletească și încă de pe la jumătatea mesei izbutisem să-mi pun întrebarea obișnuită, din totdeauna: „De ce umblu cu generalul acesta și de-atîta vreme

nu mă las păgubaș de ei?“ Din cînd în cînd, mă uitam la Polina Aleksandrovna; ea nu mă observa nicidecum. Am sfîrșit prin a mă enerva și m-am hotărît să fiu impertinent.

Am început cu faptul că așa, din senin, cu voce tare și fără să fiu întrebat, m-am băgat în discuția altora. Cel mai mult țineam să mă cert cu franțuzul. M-am adresat generalului și deodată, foarte clar și răspicat, cred că și întrerupîndu-l, i-am strecurat observația că în vara aceea rușilor le e aproape imposibil să mănînce la *table d'hôte*. Generalul mi-a aruncat o privire uimită.

— Dacă ești un ins care te respecți, mi-am dat eu drumul la gură, neapărat atragi ocări asupra ta și trebuie să suporți bobîrnace nemaipomenite. La Paris și pe Rin, chiar și în Elveția, la mesele de pensiune din hoteluri se înghesuie atît de mulți polonezi și francezi care îi simpatizează, încît, dacă ești rus, nu poți sufla o vorbă.

Astea le-am rostit în franceză. Generalul se uita nedumerit la mine, neștiind dacă să se supere sau numai să se mire că am luat-o razna atît de tare.

— Înseamnă că cineva ți-a dat undeva o lecție, spuse franțuzul, vorbindu-mi de sus și cu dispreț.

— La Paris, m-am certat mai întîi cu un polonez, îi răspunsei eu, apoi cu un ofițer francez, care îl susținea pe polonez. Iar apoi o parte din francezi au trecut de partea mea, cînd le-am povestit cum am vrut să scuip în cafeaua unui monsenior[1].

— Să scuipi? mă întrebă generalul cu o nedumerire plină de ifose și chiar uitîndu-se împrejur. Franțuzul mă privea neîncrezător.

---

1. Titlul purtat, în Franța, de episcopii catolici.

— Chiar așa, răspunsei eu. Întrucît două zile întregi am fost convins că, pentru a vă rezolva problema, va trebui, poate, să trag o fugă pînă la Roma, m-am dus la cancelaria ambasadei sfîntului părinte de la Paris ca să-mi vizez pașaportul. Acolo m-a primit un abate de vreo cincizeci de ani, uscat și cu o expresie glacială pe față, și, după ce m-a ascultat respectuos, dar extrem de rece, m-a rugat să aștept. Cu toate că mă grăbeam, m-am așezat, desigur, ca să aștept, am scos *Opinion nationale* și am început să citesc niște ocări groaznice la adresa Rusiei. Între timp, am auzit că prin camera de alături cineva s-a dus la monsenior ; l-am văzut pe abatele meu făcînd o plecăciune. I-am adresat aceeași rugăminte ; cu și mai multă răceală, m-a rugat să aștept. Puțin mai tîrziu a mai intrat un necunoscut, cred că era austriac, care avea treabă ; abatele l-a ascultat și l-a condus imediat la etaj. Atunci m-am enervat foarte tare ; m-am ridicat, m-am dus la abate și i-am spus răspicat că, de vreme ce monseniorul primește, ar putea termina și cu mine. Brusc, abatele s-a tras îndărăt cu o uimire extraordinară. Pur și simplu nu înțelegea cum de îndrăznește un rus de tot nimicul să se compare cu oaspeții monseniorului. Cu tonul cel mai neobrăzat, parcă bucurîndu-se că mă poate jigni, m-a măsurat din cap pînă în picioare și a strigat : „Doar nu vă imaginați că monseniorul o să renunțe la cafeaua sa de dragul dumneavoastră ?“ Atunci am strigat și eu mai tare decît el : „Atunci să știți că aș scuipa în cafeaua monseniorului dumneavoastră ! Dacă nu terminați chiar în clipa asta cu pașaportul meu, mă duc eu la el“.

„Cum ? În timp ce-l are pe cardinal în cabinet ?“ a strigat abatele și, îndepărtîndu-se cu groază de

mine, s-a repezit la ușă și și-a încrucișat mîinile, arătînd că mai degrabă moare decît să mă lase să trec.

Atunci i-am răspuns că-s eretic și barbar, „*que je suis hérétique et barbare*“, și că mă doare în cot de toți arhiepiscopii, cardinalii și monseniorii, și de tot neamul lor. Pe scurt, i-am arătat că nu renunț. Abatele m-a privit cu o ură nemărginită, apoi mi-a smuls pașaportul și l-a dus la etaj. Peste un minut era vizat. Iată-l, nu doriți să vă uitați? Am scos pașaportul și le-am arătat viza romană.

— Totuși, asta-i o... dădu generalul să înceapă.

— Te-a salvat faptul că te-ai declarat barbar și eretic, zise franțuzul rîzînd. „*Cela n'était pas si bête*“[1].

— Atunci să-i lăsăm să se poarte așa cu rușii noștri? Stau aici, nu îndrăznesc să zică nici pîs și chiar ar fi gata să se dezică de faptul că sînt ruși. În tot cazul, la Paris, la hotelul meu, au început să fie mai atenți cu mine după ce le-am povestit tuturor lupta mea cu abatele. Un pan polonez grăsan, insul cel mai ostil mie la *table d'hôte*, a lăsat pliscul mic. Francezii au suportat chiar și povestirea mea despre un ins pe care l-am văzut acum doi ani, în care, în opt sute doisprezece, un soldat francez dintr-un regiment de vînători a tras numai ca să-și descarce arma. Pe atunci omul era un copil de zece ani și familia lui nu reușise să plece din Moscova.

— Asta nu se poate, zise franțuzul începînd să fiarbă de furie, un soldat francez n-ar trage într-un copil!

1. N-a fost o prostie chiar atît de mare (fr.).

— Și totuși așa s-a întîmplat, îi replicai eu. Mi-a povestit un căpitan în retragere, demn de toată stima, și eu i-am văzut cu ochii mei cicatricea lăsată de glonț pe obraz.

Franțuzul începu să vorbească mult și repede. Generalul se apucă să-l susțină, dar eu i-am recomandat să citească măcar, de pildă, *Însemnările* generalului Perovski, care, în opt sute doisprezece, a fost prizonier la francezi. În cele din urmă, Maria Filippovna a început să povestească ceva ca să întrerupă discuția. Generalul era foarte nemulțumit de mine, pentru că eu și franțuzul aproape că începusem să strigăm unul la altul. Dar se pare că lui *mister* Astley cearta mea cu francezul îi plăcuse foarte mult ; ridicîndu-se de la masă, îmi propuse să beau cu el un pahar de vin. Seara, cum era de așteptat, am reușit să discut un sfert de ceas cu Polina Aleksandrovna. Convorbirea noastră a avut loc în timpul plimbării. Toți s-au dus în parc, la cazinou. Polina s-a așezat pe banca din dreptul havuzului, iar pe Nadenka a lăsat-o să se joace în apropiere cu copiii. I-am dat și eu drumul lui Mișa să se joace la fîntîna arteziană și, în sfîrșit, am rămas singuri.

La început, firește, am vorbit de afaceri. Polina s-a supărat pur și simplu cînd i-am dat numai șapte sute de guldeni. Era sigură că, amanetîndu-i briliantele la Paris, îi voi aduce cel puțin două mii de guldeni sau chiar mai mulți.

— Am neapărat nevoie de bani, spuse ea, și trebuie să fac rost. Altfel s-a zis cu mine.

Am început s-o descos ce s-a întîmplat în lipsa mea.

— Nu s-a întîmplat nimic, doar că s-au primit de la Petersburg două vești : mai întîi că bunica se simte foarte rău, iar peste două zile, cum că,

se pare, a murit. Vestea e de la Timofei Petrovici, adăugă Polina, și el e un om precis în ceea ce face. Așteptăm ultima veste, definitivă.

— Deci, toți stau aici în așteptare? întrebai eu.

— Firește: toți și totul; de o jumătate de an numai asta le-a fost speranța.

— Și dumneata speri? întrebai eu.

— Păi eu nu le sînt rudă, nu-s decît fiica vitregă a generalului. Dar știu precis că bătrîna își va aminti de mine în testament.

— Mi se pare că ai să te alegi cu bani foarte mulți, spusei eu afirmativ.

— Da, a ținut mult la mine; dar de ce *dumitale* ți se pare așa?

— Spune-mi, îi răspunsei cu o întrebare, marchizul nostru, pare-mi-se, e și el inițiat în toate secretele de familie?

— Dar pe dumneata de ce te interesează asta? mă întrebă Polina, privindu-mă cu asprime și răceală.

— Știu eu de ce. Dacă nu mă înșel, generalul a apucat să împrumute bani de la el.

— Presupunerea dumitale este foarte exactă.

— Dar i-ar fi dat bani dacă nu ar fi știut de bunicuța? Cred că ai observat la masă că, de vreo trei ori, vorbind de bunica, o numeau bunicuță: „*la baboulinka*“[1]. Ce relații strînse și chiar prietenești!

— Da, ai dreptate. De îndată ce-o să afle că mă aleg și eu cu ceva prin testament, o să mă ceară de soție. Asta voiai să știi, nu-i așa?

— De-abia are de gînd să te ceară de soție? Credeam că te-a cerut de mult!

---

1. Bunicuța (rus. în transcriere franceză).

— Știi foarte bine că nu! spuse Polina cu ciudă. Unde l-ai întîlnit pe englezul ăsta? adăugă ea după cîteva clipe de tăcere.

— Eram sigur că o să întrebi chiar acum de el.

I-am povestit fostele mele întîlniri pe drum cu *mister* Astley. „E timid și se îndrăgostește ușor și, desigur, e îndrăgostit de dumneata, nu?“

— Da, e îndrăgostit de mine, îmi răspunse Polina.

— Și, firește, e de zece ori mai bogat decît francezul. Ce zici, francezul are într-adevăr ceva? Nu e loc de îndoială?

— Nu e loc. Are un *château*[1]. Încă de ieri generalul mi-a vorbit de asta ca despre ceva sigur. Ei, îți ajunge?

— În locul dumitale, m-aș mărita neapărat cu englezul.

— De ce? întrebă Polina.

— Francezul e mai frumos, dar mai mîrșav. Iar englezul, pe lîngă faptul că-i cinstit, mai e și de zece ori mai bogat, i-o trîntii eu.

— Da, însă francezul e marchiz și mai deștept, îmi răspunse ea cît se poate de liniștită.

— Așa să fie? continuai pe același ton.

— Chiar așa.

Polinei nu-i plăceau deloc întrebările mele și vedeam că voia să mă enerveze cu tonul și cu absurditatea răspunsului; asta i-am spus-o pe loc.

— Da, într-adevăr mă distrează să văd cum turbezi. Fie și numai pentru că-ți permit să-mi pui asemenea întrebări și să-ți dai cu presupusul, trebuie să plătești.

— Mă consider într-adevăr în drept să-ți pun orice întrebări, îi răspunsei eu calm, și asta pentru

1. Castel (fr.).

că-s gata să plătesc oricum pentru ele și pentru că nu mai pun acum nici un preț pe viața mea.

Polina izbucni în rîs:

— Ultima dată, la Schlangenberg, mi-ai spus că, la primul meu cuvînt, ești gata să te arunci cu capul în jos, iar acolo, mi se pare, sînt aproape o mie de picioare înălțime. Voi rosti cîndva cuvîntul ăsta numai ca să văd cum o să plătești și să fii sigur că n-am să mă pierd cu firea. Te urăsc tocmai fiindcă ți-am permis multe și te urăsc și mai mult pentru că am nevoie de dumneata. Dar, atîta timp cît am nevoie de dumneata, trebuie să te cruț.

Polina se ridică. Vorbea cu iritare. În ultimul timp, vorbind cu mine, întotdeauna termina discuțiile cu răutate și iritare, cu ură adevărată.

— Îmi dai voie să te întreb ce hram poartă *mademoiselle* Blanche? întrebai eu, nedorind să mă retrag fără explicații.

— Știi și singur ce hram poartă *mademoiselle* Blanche. De atunci nu s-a mai adăugat nimic. *Mademoiselle* Blanche va fi cu siguranță soția generalului – firește, dacă se va confirma știrea cu privire la decesul bunicii, pentru că și *mademoiselle* Blanche, și mama ei, și acest *cousin*-marchiz, care îi e văr de-al doilea, știu cu toții foarte bine că sîntem ruinați.

— Dar generalul e îndrăgostit iremediabil?

— Acum nu despre asta-i vorba. Ascultă și ține minte: ia acești bani, șapte sute de florini, și du-te să joci, cîștigă-mi la ruletă cît poți de mult; acum am neapărat nevoie de bani.

Spunînd asta, Polina o strigă pe Nadenka și porni spre cazinou, unde se alătură întregului nostru anturaj. Eu am cotit la stînga pe prima alee întîlnită în cale, cugetînd și mirîndu-mă.

Parcă mă lovise ceva în cap după porunca de a merge la ruletă. Ciudat lucru: aveam la ce mă gîndi, dar mă cufundasem cu totul în analiza sentimentelor mele pentru Polina. Ce-i drept, în cursul acestor două săptămîni de absență îmi fusese mai ușor decît acum, în ziua întoarcerii, deși pe drum îmi fusese un dor nebun, mă zbuciumasem ca un bezmetic și chiar o văzusem clipă de clipă în vis. Odată (asta s-a întîmplat în Elveția), ațipind în tren, cred că am început să vorbesc cu voce tare cu Polina, făcîndu-i să rîdă pe toți pasagerii din compartiment. Și acum mi-am pus încă o dată întrebarea: oare o iubesc? Și încă o dată n-am fost în stare să răspund, adică, mai bine zis, încă o dată, a suta oară, mi-am dat răspunsul că o urăsc. Da, iarăși o detest. Au existat momente (și de fiecare dată tocmai la sfîrșitul discuțiilor noastre) cînd mi-aș fi dat o jumătate din viață ca să o sugrum! Jur că, dacă ar fi posibil să înfig încet în ea un cuțit ascuțit, cred că aș pune cu plăcere mîna pe el. Și totuși, jur pe tot ce am mai sfînt că, dacă pe Schlangenberg, un *point* la modă, ea mi-ar fi spus într-adevăr: „aruncă-te în jos“, eu m-aș fi aruncat imediat și chiar aș fi făcut-o cu plăcere. Asta o știam. Într-un fel sau altul, totul ar trebui să se rezolve. Toate acestea ea le pricepe nemaipomenit de bine și gîndul că eu, cît se poate de precis și de clar, îmi dau seama că-mi este cu desăvîrșire inaccesibilă, că fanteziile mele sînt absolut imposibile – acest gînd, sînt sigur de asta, îi face o plăcere imensă; altfel, precaută și inteligentă fiind, ar putea să se poarte cu mine într-un fel atît de intim și de sincer? Mi se pare că pînă acum s-a uitat la mine ca împărăteasa aceea din vechime, care a început să se dezbrace în fața sclavului ei,

pe care nu-l considera om. De multe ori Polina nu m-a considerat om...

Totuși aveam de făcut un serviciu – să cîștig neapărat la ruletă. N-aveam timp să cuget: de ce și cît de repede trebuie să cîștig și ce noi planuri se înfiripaseră în acest cap mereu calculat? În plus, în aceste două săptămîni, se adăugaseră pesemne o mulțime de fapte noi, de care eu încă nu aveam habar. Trebuia să ghicesc totul, să descifrez totul și asta cît mai repede. Însă deocamdată nu aveam timp: trebuia să mă duc la ruletă.

Capitolul II

Recunosc că asta nu-mi plăcea ; deși mă hotărîsem să joc, nu mă gîndisem cîtuși de puțin să încep pentru alții. Asta chiar mă deruta puțin, așa că în sălile de joc am intrat foarte necăjit. Acolo, de la prima privire, nu mi-a plăcut nimic. Nu pot suporta tonul acesta de slugoi din foiletoanele din lumea întreagă, dar cu precădere pe cele din gazetele noastre rusești, unde aproape în fiecare primăvară foiletoniștii noștri povestesc despre două lucruri : în primul rînd, despre splendoarea și fastul sălilor de joc din orașele de pe Rin, vestite datorită jocului la ruletă, și, în al doilea rînd, despre mormanele de aur care, pasămite, s-ar afla pe mese. Și doar nu-i plătește nimeni pentru asta ; povestesc pur și simplu, din servilism dezinteresat. Sălile astea parșive n-au nici un fel de splendoare, iar aurul nu numai că nu zace în mormane pe mese, ci abia-abia de se vede. Firește, din cînd în cînd, în decursul sezonului, mai vine cîte un ins ciudat, un englez sau un asiatic, care pierde sau cîștigă deodată foarte mult ; ceilalți însă joacă pe guldeni mărunți și de regulă pe masă sînt întotdeauna foarte puțini bani. De cum am intrat în sala de joc (pentru prima oară în viața mea), cîtva timp nu m-am putut hotărî să joc. În plus, mă deranja mulțimea. Însă, chiar dacă aș fi fost singur, cred că și

atunci mai curînd aș fi plecat decît să încep să joc. Recunosc că mi se zbătea inima în piept și nu-mi păstrasem sîngele rece; știam precis și mă hotărîsem de mult că nu voi pleca din Ruletenburg așa cum am venit; că ceva radical și definitiv se va întîmpla neapărat în destinul meu. Așa trebuie și așa va fi. Poate că-i caraghios că mă aștept la atît de multe de la ruletă, însă și mai caraghioasă mi se pare opinia de rutină că-i o prostie și o stupizenie să te aștepți la ceva de la ruletă. Și de ce jocul ar fi mai rău decît oricare alt mijloc de a face rost de bani, decît comerțul, de pildă? Ce-i drept, din sute de oameni, cîștigă numai unul. Dar asta ce mă privește pe mine?

În tot cazul, mi-am pus în gînd să mă uit bine la joc și să nu încep nimic în seara asta. În seara asta, dacă s-ar întîmpla ceva, s-ar întîmpla subit și superficial – așa mi-am zis. Pe deasupra, mai trebuia și să studiez jocul în sine; pentru că, cu toate miile de descrieri ale ruletei, pe care le-am citit mereu cu atîta aviditate, n-am înțeles absolut nimic din construcția ei pînă cînd n-am văzut cu ochii mei.

În primul rînd, totul mi s-a părut acolo murdar – cumva obscen și murdar din punct de vedere moral. Nu mă refer cîtuși de puțin la persoanele lacome și agitate care cu zecile, chiar cu sutele înconjoară mesele de joc. Nu văd absolut nimic murdar în dorința de a cîștiga cît mai repede și cît mai mult; întotdeauna mi s-a părut foarte tîmpită ideea unui moralist sătul și îndestulat, care, la justificarea cuiva cum că „se mizează sume mici“, a răspuns: cu atît mai rău, fiindcă-i vorba de lăcomie meschină. Numai că lăcomia meschină și lăcomia de mari proporții nu-s același lucru. E ceva proporțional. Ceea ce

pentru Rothschild e meschin, pentru mine e foarte mult, iar în ce privește cîștigul ușor și profitul, oamenii în tot locul nu fac altceva decît că-și iau unii altora ceva de sub nas sau cîștigă unii de la alții. Dacă profitul și cîștigul sînt ceva în general mîrșav – asta-i altă întrebare. Dar aici nu eu hotărăsc. Întrucît și eu eram obsedat în gradul cel mai înalt de dorința cîștigului, toată această lăcomie și toată această murdărie lacomă, dacă vreți, îmi erau, la intrarea în sală, cumva mai la îndemînă, mai apropiate. Cel mai frumos e atunci cînd oamenii nu umblă cu fasoane unii cu alții și acționează fățiș, fără ascunzișuri. Și la ce bun să te minți singur? E îndeletnicirea cea mai prostească și mai nechibzuită! La prima vedere, la toate canaliile dimprejurul ruletei, deosebit de urît era respectul pentru ocupația lor, aerul acela serios și chiar cuviincios, cu care toți înconjurau mesele. Iată de ce aici se face distincția tranșantă între jocul numit de *mauvais genre*[1] și cel care îi este permis unui om cumsecade. Există două jocuri, unul de gentlemeni și unul de plebei, lacom, jocul tuturor canaliilor. Aici această distincție este tranșantă, dar cît de mîrșavă este în realitate această distincție! Un gentleman, de pildă, poate miza cinci sau zece ludovici, arareori mai mult – de altminteri, poate pune la bătaie și o mie de franci, dacă-i foarte bogat –, dar numai pentru joc, numai pentru distracție, numai pentru a vedea procesul pierderii sau al cîștigului; dar nu trebuie să fie cîtuși de puțin interesat de cîștigul în sine. Cîștigînd, el poate, de pildă, să rîdă tare, poate să-i transmită o observație cuiva din preajmă, poate chiar să mai mizeze încă o

1. Prost gust (fr.).

dată și să mai dubleze o dată, dar numai și numai din curiozitate, pentru a face observații asupra șanselor, pentru evaluări și nu din dorința plebee de a cîștiga. Pe scurt, la toate aceste mese de joc, la rulete și *trente et quarante*[1], el trebuie să se uite doar ca la o distracție, pusă la cale numai pentru a-i face lui plăcere. El nici măcar nu trebuie să bănuiască lăcomia și capcana pe care se bazează și funcționează banca. N-ar fi rău deloc dacă i s-ar părea, de pildă, că și ceilalți jucători, toate aceste canalii care tremură pentru un gulden, sînt întru totul niște bogătași și gentlemeni ca și el, și joacă numai și numai ca să-și facă o plăcere și să se distreze. Această absolută necunoaștere a realității și părerea inocentă despre oameni ar fi, desigur, foarte aristocrate. Am văzut cum multe mame împingeau înainte niște *miss* de cîte cincisprezece și șaisprezece ani, nevinovate și elegante, fiicele lor, și, dîndu-le cîteva monede de aur, le arătau cum să joace. Domnișoara cîștiga sau pierdea, zîmbea neapărat și se retrăgea foarte mulțumită. Generalul nostru, semeț și cu un aer plin de importanță, se apropie de masă; un servitor se repezi să-i ofere un scaun, dar el nu-l observă; îi trebui mult timp pînă să scoată portmoneul, îi trebui mult timp să scoată din el trei sute de franci de aur, îi puse pe culoarea neagră și cîștigă. Nu luă cîștigul, îl lăsă pe masă. Iar ieși culoarea neagră; nici de data asta generalul nu luă banii și a treia oară, cînd ieși culoarea roșie, pierdu deodată o mie două sute de franci. Se retrase zîmbind și dovedi tărie de caracter. Sînt sigur că avea o piatră pe inimă și, dacă miza ar fi fost dublă sau triplă, n-ar mai fi dovedit

1. Treizeci și patruzeci (fr.).

tărie de caracter și s-ar fi emoționat. De altfel, în prezența mea, un francez a cîștigat și apoi a pierdut vreo treizeci de mii de franci, și a făcut-o vesel și fără nici o tulburare. Un adevărat gentleman, chiar dacă și-a pierdut toată averea, nu trebuie să se tulbure. Banii trebuie să fie pînă într-atît mai prejos de statutul lui de gentleman, încît aproape că nu merită să-ți bați capul cu ei. Firește, o atitudine foarte aristocratică ar fi să nu observi toată mizeria canaliilor și a interiorului. Totuși, uneori o atitudine tot atît de aristocratică este procedeul invers, să observi, adică să te uiți, chiar să le cercetezi, de pildă, chiar prin lornion, pe toate aceste canalii ; dar nu altfel decît luînd această mulțime și toată această mizerie drept un fel de distracție, drept un spectacol pus la cale pentru amuzamentul tău de gentleman. Poți să te înghesui tu însuți în această mulțime, dar să te uiți împrejur, absolut convins fiind că tu ești doar un observator și nu faci parte nicidecum din componența acesteia. De altminteri, nu se face nici să observi prea atent : iar nu ar fi ceva demn de un gentleman, pentru că, în tot cazul, spectacolul nu merită o atenție prea mare și prea încordată. De fapt, există prea puține spectacole demne de atenția încordată a unui gentleman. Și totuși, mie personal mi s-a părut că toate acestea merită foarte mult o observație atentă, mai ales pentru cel care n-a venit numai ca să observe, ci el singur, cu sinceritate și bună-credință, consideră că el însuși este una dintre aceste canalii. Cît privește convingerile mele morale cele mai intime, acestea, desigur, nu-și găsesc locul în aceste raționamente ale mele. Așa să fie ; vorbesc numai ca să am conștiința împăcată. Dar iată ce remarc : în ultimul timp,

am simțit un dezgust teribil în a-mi aprecia faptele și gîndurile în funcție de o anumită unitate de măsură a moralei. Altceva îmi dicta ce să fac…

Canaliile joacă într-adevăr foarte murdar. Chiar nu-s departe de gîndul că aici, la masă, se întîmplă multă hoție din cea mai obișnuită. Crupierii, care sînt postați la capetele mesei, supraveghează mizele și fac socotelile, au teribil de mult de lucru. Mai au și canaliile pe cap! Canaliile sînt cel mai adesea francezi. De altfel, aici nu observ deloc și nu remarc toate astea pentru a descrie ruleta; mă acomodez pentru mine însumi, ca să știu cum să mă comport în viitor. Am remarcat, de pildă, că nu e nimic mai obișnuit decît ca de dincolo de masă să se întindă mîna cuiva și să ia ceea ce ai cîștigat tu. Începe cearta, adeseori se ajunge la țipete și – vă rog supus să dovediți, să găsiți martori că miza a fost a dumneavoastră!

La început toată această ruletă era ca o limbă pe care nu o înțelegeam; ghiceam doar și îmi dădeam vag seama că mizele se pun pe cifre, pare și impare, și pe culori. Din banii Polinei Aleksandrovna m-am hotărît în seara aceea să încerc cu o sută de guldeni. Gîndul că încep să joc pentru altul mă cam deruta. Sentimentul era extrem de neplăcut și voiam să mă descotorosesc cît mai repede de el. Mi se tot părea că, începînd pentru Polina, îmi subminez propriul noroc. Oare nu poți să te atingi de masa de joc fără să te molipsești imediat de superstiții? Am început prin a scoate cinci frederici, adică cincizeci de guldeni, și i-am pus pe cifra patru. Roata s-a învîrtit și a ieșit treizeci – am pierdut. Cu un sentiment dureros, numai ca să mă descotorosesc de această obligație și să plec, am mai pus încă cinci frederici pe roșu. A ieșit culoarea roșie.

Am pus toți cei zece frederici – a ieșit din nou culoarea roșie. Primind patruzeci frederici, am pus douăzeci pe cele douăsprezece cifre medii, neștiind ce va ieși din asta. Mi s-a plătit triplu. Astfel, din douăzeci de frederici, m-am pomenit deodată cu optzeci. Începusem să suport atît de greu sentimentul acela neobișnuit și ciudat, încît am hotărît să plec. Totuși, am pus toți fredericii încă o dată pe cifra patru. De data asta, a ieșit patru; mi s-au mai vărsat încă optzeci de frederici și, înhățînd toată grămada de o sută șaizeci de frederici, am plecat s-o caut pe Polina Aleksandrovna.

Încă se plimbau cu toții prin parc și am reușit să mă văd cu ea numai la cină. De data asta franțuzul lipsea și generalul și-a luat avînt: printre altele, a considerat necesar să-mi facă observația că n-ar dori să mă vadă la masa de joc. După părerea lui, ar fi tare compromis dacă aș pierde cumva prea mult; „dar și dacă ai cîștiga foarte mult, și atunci aș fi compromis, adăugă el cu un aer plin de importanță. Desigur, nu am dreptul să-ți dictez ce să faci, dar fii și dumneata de acord..." Aici, după cum avea obiceiul, nu termină ce avea de zis. I-am răspuns cu răceală că am foarte puțini bani și, prin urmare, nu pot pierde prea mult, chiar dacă aș începe să joc. Urcînd în camera mea, am apucat să-i dau Polinei cîștigul și să-i spun că altă dată nu voi mai juca pentru ea.

— De ce? mă întrebă ea alarmată.

— Fiindcă vreau să joc pentru mine, îi răspunsei eu, cercetînd-o cu uimire, iar asta mă deranjează.

— Deci, ai în continuare ferma convingere că ruleta este singura dumitale cale de salvare? mă

întrebă ea cu ironie. I-am răspuns iarăși foarte serios că da; cît privește siguranța mea că voi cîștiga neapărat, las' să fie caraghioasă, sînt de acord, „dar să fiu lăsat în pace".

Polina Aleksandrovna insistă să împărțim neapărat pe din două cîștigul din ziua aceea și îmi dădu optzeci de frederici, propunîndu-mi să continuăm și pe viitor jocul în aceleași condiții. Am refuzat hotărît și definitiv jumătatea din cîștig și i-am spus că nu mai pot juca pentru alții nu pentru că nu vreau, ci pentru că precis aș pierde.

— Și totuși, chiar dacă-i o prostie, și eu mi-am pus speranța aproape numai în ruletă, spuse ea gînditoare. Și de aceea dumneata trebuie să continui neapărat să joci pe din două cu mine, ceea ce, desigur, vei face. Spunînd acestea, ieși din camera mea, fără să-mi mai asculte obiecțiile.

Capitolul III

Și totuși, ieri toată ziua, nu mi-a făcut nici o aluzie cu privire la joc. De fapt, ieri a și evitat să vorbească cu mine. Purtarea ei de altădată față de mine nu s-a schimbat. Aceeași desăvîrșită desconsiderare în atitudine cînd mă întîlnește și chiar ceva disprețuitor și ostil. În general, nu vrea să-și ascundă dezgustul față de mine; asta o văd. Cu toate acestea, nici nu-mi ascunde că are nevoie de mine pentru un anume scop și că mă păstrează pentru ceva. Între noi s-au instaurat niște relații ciudate, de neînțeles pentru mine în multe privințe, luînd în considerare mîndria și aroganța ei față de toată lumea. Știe, de pildă, că o iubesc la nebunie și îmi permite chiar să-i vorbesc de pasiunea mea – și, firește, prin nimic altceva nu și-ar exprima mai bine disprețul, decît prin această permisiune de a-i vorbi fără oprelişte și fără cenzură despre dragostea mea. „Înseamnă, pasămite, că sentimentele tale nu au nici o valoare pentru mine, încît mi-e absolut indiferent ce-mi spui și ce sentimente ai." Despre propriile ei treburi a vorbit cu mine și mai înainte, dar nu a fost niciodată întru totul sinceră. Mai mult chiar, în desconsiderarea ei față de mine existau, de pildă, asemenea rafinamente: știe, să zicem, că am cunoștință de o împrejurare din viața ei sau de ceva care o îngrijorează foarte

mult; chiar ea însăși îmi povestește cîte ceva din viața ei, dacă trebuie să mă folosească cumva pentru scopurile ei, să-i fiu un fel de sclav sau om de alergătură; dar îmi povestește întotdeauna exact atît cît trebuie să știe un om de alergătură și – dacă eu încă nu știu întregul lanț al evenimentelor, dacă ea vede cum mă chinuiesc și mă îngrijorez de chinurile și grijile ei, niciodată nu catadicsește să mă liniștească de tot prin sinceritatea ei prietenească, cu toate că, folosindu-mă adeseori și punîndu-mă să-i fac servicii nu numai anevoioase, ci chiar și primejdioase, ea, după părerea mea, ar avea obligația să fie sinceră cu mine. La drept vorbind, merită oare să-și bată capul cu sentimentele mele, cu faptul că și eu îmi fac griji, poate de trei ori mai multe griji decît ea, că grijile și ghinioanele ei mă fac să sufăr mai mult decît suferă ea însăși?!

De vreo trei săptămîni știam de intenția Polinei de a juca la ruletă. Chiar mă prevenise că va trebui să jucăm împreună, pentru că n-ar fi decent să joace chiar ea. După tonul vorbelor ei, am observat atunci că o stăpînește o îngrijorare serioasă și nu doar dorința de a cîștiga bani. Ce-s pentru ea banii în sine! Aici este un scop, aici sînt niște împrejurări, pe care le pot ghici, dar pe care nu le cunosc pînă acum. Desigur, înjosirea și sclavia în care mă ține mi-ar putea da (și adeseori îmi dau) posibilitatea s-o descos cu grosolănie și de-a dreptul. Deoarece pentru ea sînt un sclav și, în ochii ei, par un om de tot nimicul, nici n-ar avea rost să se supere de grosolana mea curiozitate. Însă problema e că, permițîndu-mi să-i pun întrebări, nu-mi răspunde la ele. Uneori nici nu le bagă în seamă. Uite-așa stau lucrurile între noi!

Ieri la noi s-a vorbit mult despre o telegramă trimisă de patru zile la Petersburg, la care nu se primise răspuns. În mod vizibil, generalul e îngrijorat și îngîndurat. E vorba, desigur, de bunica. Și francezul e îngrijorat. Ieri, de pildă, după masa de prînz, au avut o discuție lungă și serioasă. Față de noi toți, francezul are un ton neobișnuit de arogant și disprețuitor. Chiar că se potrivește zicala: parcă n-ar fi prost destul dacă n-ar fi fudul. Chiar și cu Polina e neglijent pînă la prostie; de altfel, ia parte cu plăcere la plimbările comune la cazinou sau la cavalcadele și călătoriile în afara orașului. Am știință de anumite circumstanțe legate de francez și de general: în Rusia, au pus împreună la cale înființarea unei uzine; nu știu dacă proiectul a eșuat sau dacă încă se mai vorbește de el. Pe deasupra, am aflat întîmplător o parte dintr-un secret de familie: anul trecut, la predarea funcției, francezul l-a salvat pe general și i-a dat treizeci de mii ca să completeze suma lipsă din banii statului. Și, firește, îl are pe general în gheare; dar acum, mai ales acum, rolul principal în toată această istorie îl joacă *m-lle* Blanche și sînt singur că aici nu greșesc.

Dar cine-i *m-lle* Blanche? La noi se spune aici că e o franțuzoaică ilustră, care o are alături pe maică-sa și posedă o avere colosală. Se mai știe că este un fel de rudă cu marchizul nostru, numai că foarte de departe, un fel de verișoară sau verișoară de-a doua. Se spune că înaintea călătoriei mele la Paris, francezul și *m-lle* Blanche se purtau unul cu altul mult mai fin și mai delicat; acum relația lor, prietenia și înrudirea arată cumva mai grosolane, mai intime. Poate că situația noastră li se pare atît de proastă, încît

nu mai consideră că-i necesar să ne menajeze și să se ascundă. Acum trei zile am observat cum *mister* Astley se uita la *m-lle* Blanche și la mămica acesteia. Chiar mi s-a părut că și francezul nostru s-a mai întîlnit și altă dată cu *mister* Astley. De altminteri, *mister* Astley e atît de timid, de rușinos și de tăcut, încît pe el poți să fii aproape sigur – rufele murdare se vor spăla în familie. În tot cazul, francezul de-abia îl salută cînd îl vede și aproape că nu-l privește. Asta încă-i de înțeles; dar de ce nici *m-lle* Blache aproape că nu se uită la el? Mai ales că ieri marchizul și-a dat drumul la gură: în cursul discuției comune, a spus, nu mai știu cu care prilej, că *mister* Astley e colosal de bogat și că el, francezul, știe asta; aici ar fi fost cazul ca *m-lle* Blanche să se fi uitat la *mister* Astley! În linii mari, generalul e neliniștit. Se înțelege ce ar putea să însemne pentru el telegrama despre moartea mătușii!

Cu toate că mi s-a părut sigur faptul că Polina evită să discute cu mine și că evită parcă cu un scop, mi-am luat și eu un aer rece și indiferent: mă tot gîndeam că va veni la mine din clipă în clipă. Însă ieri mi-am îndreptat cu precădere atenția către *m-lle* Blanche. Bietul general, e pierdut definitiv! Să te îndrăgostești la cincizeci și cinci de ani cu atîta forță a pasiunii – e, desigur, o nenorocire. Adăugați la asta faptul că-i văduv, adăugați-i pe copii, moșia ruinată cu desăvîrșire, datoriile și, în sfîrșit, adăugați-o pe femeia de care s-a întîmplat să se îndrăgostească. *M-lle* Blanche e frumoasă. Dar nu știu dacă voi fi înțeles cînd mă voi exprima că are una dintre fețele de care te poți speria. În tot cazul, eu m-am temut întotdeauna de asemenea femei. Are pesemne vreo douăzeci și cinci de ani. E voinică

și spătoasă, cu umeri lați; gîtul și pieptul îi sînt splendide; tenul e de culoare brun-galbenă, părul, negru ca tușul și teribil de des, încît ar ajunge pentru două coafuri. Are ochii negri, globurile oculare gălbui, privirea impertinentă, dinții strălucitor de albi, buzele întotdeauna rujate; miroase întotdeauna a mosc. Îmbrăcămintea îi este de efect, bogată, cu șic, dar și cu mult bun-gust. Brațele și picioarele îi sînt extraordinare. Vocea – un contralto răgușit. Uneori izbucnește în hohote de rîs și își arată dinții albi, dar de obicei privește în tăcere și cu impertinență – în tot cazul, în prezența Polinei și a Mariei Filippovna. (O veste ciudată: Maria Filippovna pleacă în Rusia.) Mi se pare că *m-lle* Blanche n-are nici un pic de educație, poate chiar nici nu-i deșteaptă, în schimb e suspicioasă și vicleană. Cred că viața ei n-a fost lipsită de aventuri. Și dacă-i să spun totul, se poate ca marchizul să nu-i fie rudă deloc, iar mama să nu-i fie mamă cîtuși de puțin. Dar există informații că la Berlin, unde ne-am întîlnit cu dînsele, ea și mama ei aveau cîteva cunoștințe foarte onorabile. În ce-l privește pe marchiz, cu toate că și acum mă îndoiesc că-i marchiz, apartenența lui la lumea bună, la noi, de pildă, la Moscova sau pe alocuri, în Germania, pare a nu putea fi pusă la îndoială. Nu știu ce hram va fi purtînd în Franța. Se zice că are un *château*. Credeam că în decursul acestor două săptămîni aveau să se întîmple multe și, totuși, încă nu știu precis dacă între *m-lle* Blanche și general s-a rostit vreun cuvînt decisiv. În linii mari, acum totul depinde de averea noastră, adică dacă generalul le poate etala mulți bani. Dacă, de pildă, ar veni vestea că bunica n-a murit, sînt sigur că *m-lle* Blanche ar dispărea în aceeași clipă. Mă

mir singur și-mi vine să rîd dîndu-mi seama ce bîrfitor am ajuns. O, cît de mult mă dezgustă toate astea! Dar oare pot s-o părăsesc pe Polina și să plec de aici, oare pot să nu spionez în jurul ei? Spionarea e, desigur, o mîrșăvie – dar asta nu mă privește!

De asemenea, interesant mi s-a părut și *mister* Astley, ieri și astăzi. Da, sînt convins că e îndrăgostit de Polina! E curios și amuzant cît poate uneori să exprime privirea unui om timid și bolnăvicios de cast, peste care a dat iubirea, cînd el, desigur, mai curînd ar fi gata să se lase înghițit de pămînt decît să spună sau să exprime ceva printr-un cuvînt sau o privire. *Mister* Astley se întîlnește foarte des cu noi la plimbare. Își scoate pălăria și trece pe lîngă noi, murind, firește, de dorința de a ni se alătura. Dacă îl invită cineva, refuză imediat. La locurile de odihnă, la cazinou, la chioșcul unde cîntă fanfara sau în dreptul fîntînii arteziene, el se oprește neapărat undeva în apropierea băncii noastre și, oriunde ne-am afla, în parc, în pădure, pe Schlangerberg – e de-ajuns doar să-ți arunci privirea, să te uiți împrejur și negreșit, într-un loc sau altul, sau pe poteca cea mai apropiată, sau de după un tufiș, apare un crîmpei din *mister* Astley. Pare-mi-se, caută un prilej să discute cu mine. Azi-dimineață ne-am întîlnit și am schimbat cîteva cuvinte. Uneori vorbește cu mine extrem de sacadat. Încă înainte de a-mi spune „bună ziua“, a început prin a rosti:

— Ah, *mademoiselle* Blanche!... Am văzut multe femei ca *mademoiselle* Blanche!

Apoi a tăcut, privindu-mă cu un aer semnificativ. Ce-o fi vrut să spună prin asta – nu știu, fiindcă la întrebarea mea: ce înseamnă asta? –

el, cu un zîmbet șiret, a dat din cap și a adăugat: „Asta așa-i. *Mademoiselle* Pauline iubește mult florile?“

— Nu știu, nu știu deloc, i-am răspuns eu.

— Cum! Nici asta n-o știi! a strigat el, uimit peste poate.

— Nu știu, n-am observat chiar deloc, am repetat eu, rîzînd.

— Hm, asta mă face să mă gîndesc la ceva anume. Spunînd acestea, a dat din cap și și-a văzut de drum. De altfel, părea mulțumit. Vorbește cu mine într-o franceză cît se poate de proastă.

Capitolul IV

Ziua de astăzi a fost ridicolă, oribilă, stupidă. Acum e ora unsprezece noaptea. Stau în chichineața mea și îmi amintesc totul. Mi-am început dimineața prin faptul că am fost, totuși, nevoit să mă duc la ruletă să joc pentru Polina Aleksandrovna. Am luat toți cei o sută șaizeci de frederici ai ei, dar cu două condiții: prima – că nu vreau să joc pe din două, adică, dacă voi cîștiga, nu voi lua nimic pentru mine, și a doua – că seara Polina îmi va explica de ce are atît de mare nevoie să cîștige și cîți bani îi trebuie. Nu puteam totuși să cred că totul era pur și simplu din cauza banilor. Pesemne că în istoria asta banii erau necesari, și cît mai repede, pentru un scop anume. Polina mi-a promis că-mi va explica, și eu m-am dus. În sălile de joc îmbulzeala era îngrozitoare. Cît de neobrăzați și de lacomi sînt toți! M-am înghesuit în mijloc și m-am postat chiar lîngă crupier; apoi am început timid să tatonez jocul, mizînd cîte două sau trei monede. Între timp, observam și trăgeam concluzii; mi s-a părut că, în sine, calculul înseamnă foarte puțin și nu are cîtuși de puțin importanța pe care i-o dau mulți jucători. Unii stau cu hîrtii liniate, observă loviturile, socotesc, deduc șansele, calculează, în cele din urmă mizează și pierd la fel ca și noi, muritorii de rînd, care jucăm la întîmplare. Însă

am ajuns la o concluzie, care mi se pare exactă: într-adevăr, în decursul șanselor întîmplătoare apare dacă nu un sistem, măcar o ordine – ceea ce, desigur, e foarte ciudat. De pildă, se întîmplă ca, după douăsprezece cifre mijlocii, să cadă cele douăsprezece de la urmă; de două ori, să zicem, bila se oprește pe aceste douăsprezece de la urmă și se mută pe cele douăsprezece de la început. După ce a căzut pe primele douăsprezece, trece din nou pe cele douăsprezece din mijloc, se oprește de trei, de patru ori pe cele din mijloc și iarăși trece la cele douăsprezece de la urmă, unde, din nou, după două opriri, trece la primele, la primele iar se oprește o dată și apoi urmează iarăși trei opriri pe cifrele din mijloc și astfel se continuă în decurs de o oră și jumătate sau de două ore. Unu, trei și doi; unu, trei și doi. E foarte amuzant. În cîte o zi sau în cîte o dimineață se întîmplă că, de pildă, culorii roșii îi la locul cea neagră și invers, clipă de clipă, fără nici o ordine, așa că bila nu se oprește mai mult de două-trei ori consecutiv pe roșu sau pe negru. Însă a doua zi sau a doua seară, cade mereu culoarea roșie, ajunge, de pildă, pînă la douăzeci și două de ture una după alta și așa ține negreșit cîtva timp, în decurs de o zi, să zicem. Despre toate acestea mi-a dat multe explicații *mister* Astley, care a stat toată dimineața lîngă mesele de joc, dar nu a mizat nici o dată. Cît despre mine, m-am curățat de tot și foarte repede. Am pus de la bun început pe patru douăzeci de frederici și am cîștigat, apoi am pus cinci și iar am cîștigat și tot așa, de încă două sau trei ori. Cred că am cîștigat aproape patru sute de frederici în vreo cinci minute. Ar fi trebui să plec, dar în mine se înfiripase o simțire stranie, o provocare a destinului, o dorință de a-i

da un bobîrnac, de a-i arăta limba. Am pus miza maximă permisă, de patru mii de guldeni, și am pierdut. Apoi, înfierbîntîndu-mă, am scos tot ce aveam, am repetat miza și am pierdut din nou, după care m-am îndepărtat zăpăcit de masă. Nici măcar nu înțelegeam ce mi s-a întîmplat, și Polinei Aleksandrovna i-am spus de pierdere de-abia înainte de masa de prînz. Între timp umblasem năuc prin parc.

La masa de prînz m-am aflat iarăși într-o stare de surescitare nervoasă ca și cu trei zile mai înainte. Francezul și *m-lle* Blanche iar luau masa cu noi. Am aflat că *m-lle* Blanche fusese în timpul dimineții în sălile de joc și văzuse faptele mele de vitejie. De data asta a vorbit cu mine cu ceva mai multă atenție. Francezul a fost mai direct și m-a întrebat de-a dreptul dacă am pierdut banii mei. Mi se pare că o suspectează pe Polina. Într-un cuvînt, e ceva la mijloc. Am mințit la repezeală și am spus că erau banii mei.

Generalul era extrem de mirat: de unde am luat atîția bani. I-am explicat că am început cu zece frederici, că șase sau șapte lovituri succesive, cu dublare, mi-au adus cinci sau șase mii de guldeni și că pe urmă am pierdut totul în două ture.

Toate acestea erau, desigur, plauzibile. Dînd explicații, m-am uitat la Polina, dar n-am putut citi nimic pe chipul ei. Totuși, ea m-a lăsat să mint și nu m-a corijat; de aici am tras concluzia că trebuia să mint și să ascund faptul că am jucat pentru ea. În tot cazul, îmi ziceam în sinea mea, îmi datorează o explicație și mi-a promis de cu dimineață că-mi va dezvălui ceva.

Credeam că generalul îmi va face vreo observație, dar a tăcut; în schimb eu am remarcat pe

chipul lui tulburare și neliniște. Poate că în situația lui dezastruoasă îi era greu să asculte cum o grămadă atît de mare de aur venise și dispăruse într-un sfert de oră din mîinile unui prost atît de nechibzuit ca mine.

Bănuiesc că în seara din ajun a avut cu francezul o controversă înverșunată. Încuindu-se într-o cameră, au avut o discuție lungă și înflăcărată. Francezul a plecat parcă iritat, iar astăzi, de cu dimineață, a venit din nou la general – probabil ca să continue discuția.

După ce a aflat cum am pierdut, francezul mi-a făcut observația caustică și chiar răutăcioasă că s-ar fi cuvenit să fiu mai prudent. Nu știu de ce, a adăugat că, deși sînt mulți ruși care joacă, după părerea lui rușii nici nu-s capabili să joace.

— Însă după părerea mea ruleta este creată numai pentru ruși, l-am contrazis eu, și cînd, la replica mea, francezul a zîmbit, i-am spus că, desigur, adevărul e de partea mea, fiindcă, vorbind de ruși ca jucători, îi ocărăsc mai degrabă decît îi laud și că, prin urmare, poate crede ce-i spun.

— Cum îți argumentezi părerea? mă întrebă francezul.

— Cu faptul că în catehismul virtuților și însușirilor unui occidental civilizat a pătruns, istoricește și aproape sub forma punctului principal, capacitatea de a obține un capital. Însă rusul nu numai că nu e capabil să obțină capitaluri, dar chiar le și risipește, și o face cumva aiurea și urît. Totuși, și noi, rușii, avem nevoie de bani, adăugai eu, și prin urmare ne bucurăm foarte mult și sîntem foarte ahtiați după asemenea mijloace, cum ar fi ruletele, unde te poți îmbogăți deodată, în două ore, fără să muncești. Asta ne

ispitește foarte mult; și întrucît jucăm aiurea, fără muncă, pierdem!

— Asta-i adevărat, în parte, remarcă francezul cu încîntare de sine.

— Nu, nu-i adevărat și ar trebui să-ți fie rușine să te exprimi astfel despre patria dumitale, mă dojeni generalul cu asprime și convingere.

— Ba să mă iertați, îi răspunsei eu, căci, zău așa, încă nu se știe ce-i mai mîrșav: necuviința rusească sau mijlocul nemțesc de agonisire prin muncă cinstită?

— Ce idee hidoasă! exclamă generalul.

— Ce idee rusească! exclamă francezul.

Rîdeam, fiindcă aveam un chef nebun să-i întărît.

— În ce mă privește, mai bine aș umbla toată viața cu un cort kirghiz, strigai eu, decît să mă închin idolului nemțesc.

— Care idol? strigă generalul, începînd de-acum să se supere la modul serios.

— Modului nemțesc de agonisire a bogăției. Nu sînt de mult aici, însă ceea ce am reușit totuși să remarc și să verific scandalizează rasa mea tătărească. Zău, nu vreau asemenea virtuți! Încă de ieri am izbutit să fac pe-aici un ocol de vreo zece verste. Ei bine, totul e exact ca în cărțuliile moralizatoare nemțești cu ilustrații: aici, peste tot, în fiecare casă este cîte un *Vater*[1], grozav de virtuos și extraordinar de cinstit. Atîta-i de cinstit, încît ți-e și frică să te apropii de el. Nu-i pot suporta pe oamenii cinstiți, de care ți-e frică să te apropii. Fiecare *Vater* are familia lui, iar seara citesc toți, cu voce tare, cărți moralizatoare. Deasupra căsuței foșnesc ulmii și castanii.

1. Tată (germ.).

Soarele asfințește, pe acoperiș stă un cocostîrc și totul e extraordinar de poetic și înduioșător… Nu vă supărați, generale, dați-mi voie să povestesc cît mai înduioșător. Îmi aduc aminte cum tatăl meu, răposatul, tot sub teii din grădiniță, ne citea seara, mie și mamei, asemenea cărțulii… Asta pot s-o judec eu însumi cum se cuvine. Ei bine, fiecare familie de aici se află în deplină robie și supunere față de *Vater*. Toți muncesc, precum boii, și toți agonisesc bani, precum ovreii. Să zicem că *Vater* a agonisit atîția guldeni și se gîndește la feciorul cel mare ca să-i transmită meseria sau peticul de pămînt; pentru asta fiicei lui nu-i dă zestre și ea rămîne fată bătrînă. Tot pentru asta pe mezin îl vinde ca slugă ori ca soldat și banii îi adaugă la capitalul familiei. Zău, așa se procedează aici; m-am interesat. Toate astea nu se fac decît din cinste, din cinste stăruitoare, încît și mezinul vîndut crede că n-a fost vîndut decît din cinste – și ăsta-i de-acum un ideal, cînd victima se bucură singură că e dusă la spînzurătoare. Ce mai urmează? Urmează că nici fiului celui mare nu-i e mai ușor: are el o Amalchen, spre care îl trage inima – dar nu se poate însura fiindcă n-au fost încă agonisiți atîția și atîția guldeni. Și ei așteaptă cuminți și sinceri și merg zîmbind la spînzurătoare. Amalchen are de-acum obrajii scofîlciți, se usucă pe picioare. În sfîrșit, peste vreo douăzeci de ani, bunăstarea a sporit; guldenii au fost agonisiți cu cinste și virtute. *Vater* îi binecuvîntează pe fiul său de patruzeci de ani și pe Amalchen ajunsă la treizeci și cinci, cu sînii zbîrciți și nasul roșu… Făcînd asta, plînge, le dă povețe moralizatoare și moare. Fiul cel mare se preface el însuși într-un *Vater* virtuos, și aceeași istorie începe de la capăt. Și uite-așa, peste vreo cincizeci sau șaptezeci de

ani, nepotul primului *Vater* adună într-adevăr un capital important și îl transmite fiului său, fiul – fiului și tot așa mai departe, iar peste cinci sau șase generații iese un Rothschild, sau un *Hoppe et Comp.*[1], sau dracu' mai știe ce. Ah, cum să nu fie un spectacol măreț: o muncă continuă de o sută sau două sute de ani, răbdare, inteligență, cinste, tărie de caracter, fermitate, calcul, cocostîrcul pe acoperiș! Ce mai vreți, doar nu există nimic mai presus de asta, și din punctul acesta de vedere ei încep să judece întreaga lume, iar pe cei vinovați, adică pe cei care nu seamănă cu ei, îi spînzură pe loc. Ei bine, iată despre ce-i vorba: eu prefer să fac tămbălău rusește sau să mă îmbogățesc la ruletă. Nu vreau să fiu *Hoppe et Comp.* peste cinci generații. Banii îmi trebuie pentru mine însumi, nu mă consider drept ceva necesar și accesoriu pe lîngă capital. Știu că am luat-o razna îngrozitor, dar așa să fie. Astea-s convingerile mele.

— Nu știu cît adevăr există în ceea ce ai spus, rosti generalul cu îngîndurare, dar știu sigur că începi să debitezi niște bazaconii insuportabile de îndată ce ți se permite să-ți uiți lungul nasului...

După cum îi stătea în obicei, nu termină ce avea de spus. Dacă generalul nostru începea să vorbească ceva cît de cît mai important decît discuțiile obișnuite de zi cu zi, nu încheia niciodată fraza. Francezul asculta nepăsător, cu ochii un pic holbați. Nu înțelesese nimic din cele spuse de mine. Polina privea cu un fel de indiferență arogantă. Parcă nu numai pe mine nu mă auzise, ci nu auzise nimic din cele ce se vorbiseră de data asta la masă.

---

1. Celebră firmă bancară din Londra și Amsterdam.

Capitolul V

Polina era neobișnuit de îngîndurată, dar imediat după ce ne-am ridicat de la masă, îmi porunci s-o însoțesc la plimbare. Am luat copiii și ne-am dus în parc, la fîntîna arteziană.

Întrucît eram foarte surescitat, i-am trîntit o întrebare prostească și grosolană: de ce marchizul nostru, Des Grieux, micul franțuz, nu numai că n-o acompaniază acum, cînd iese undeva, dar nici măcar nu vorbește zile întregi cu ea?

— Pentru că-i ticălos, îmi răspunse Polina într-un mod ciudat. Nu mai auzisem niciodată de la ea o astfel de apreciere la adresa lui Des Grieux, așa că am tăcut, temîndu-mă să înțeleg această irascibilitate.

— Ai remarcat că astăzi a cam fost în contradicție cu generalul?

— Dumneata vrei să știi despre ce-i vorba, îmi răspunse ea cu răceală și iritare. Știi că generalul i-a ipotecat totul, întreaga moșie e a lui și, dacă bunica nu moare, francezul devine imediat proprietarul tuturor bunurilor ipotecate.

— Deci e adevărat că totul e ipotecat? Am auzit, dar n-am știut că chiar tot.

— Păi, cum altfel?

— Și, în cazul ăsta, adio *mademoiselle* Blanche, observai eu. Atunci nu va mai fi soție de general! Știi ceva: mi se pare că generalul s-a îndrăgostit

într-un asemenea hal, încît s-ar împușca dacă *mademoiselle* Blanche l-ar părăsi. La anii lui, e primejdios să te îndrăgostești atît de tare.

— Și mie mi se pare că i se va întîmpla ceva, rosti îngîndurată Polina Aleksandrovna.

— Ce splendoare! exclamai eu. Nu i se poate arăta într-un mod mai grosolan că a acceptat să se mărite cu el numai de dragul banilor. Aici nici măcar regulile bunei-cuviințe nu s-au respectat, totul s-a petrecut fără nici o jenă. Ce mai minune! Iar în privința bunicii, ce poate fi mai comic și mai murdar decît să expediezi telegramă după telegramă și să tot întrebi: a murit, a murit? Ce zici? Cum îți place asta, Polina Aleksandrovna?

— Astea-s prostii, spuse ea cu dezgust, întrerupîndu-mă. Eu, dimpotrivă, mă mir că ești atît de vesel. De ce te bucuri? Nu cumva pentru că mi-ai pierdut banii?

— De ce mi i-ai dat ca să-i pierd? Doar ți-am spus că nu pot juca pentru alții, cu atît mai mult pentru dumneata. Mă supun, orice poruncă mi-ai da; dar rezultatul nu depinde de mine. Doar te-am prevenit că n-o să iasă nimic. Spune-mi, ești foarte necăjită că ai pierdut atîția bani? De ce ai nevoie de atît de mulți?

— La ce bun întrebările astea?

— Păi singură mi-ai promis că ai să-mi explici. Ascultă: sînt absolut convins că, atunci cînd am să încep să joc pentru mine (am doisprezece frederici), am să cîștig. Atunci o să poți lua de la mine cîți bani îți trebuie.

Polina își compuse o mină disprețuitoare.

— Nu te supăra pe mine, continuai eu, pentru propunere asta. Am pînă într-atîta conștiința faptului că sînt un nimic în fața dumitale, adică în ochii dumitale, încît poți accepta de la mine

chiar și bani. Nu poți fi jignită de un cadou de la mine. Mai ales că ți-am pierdut banii.

Ea îmi aruncă o privire iute și, observînd că vorbesc cu iritare și sarcasm, îmi luă iarăși vorba din gură.

— Pentru dumneata nu există nimic interesant în situația mea. Dacă vrei să știi, sînt pur și simplu datoare. Banii i-am luat cu împrumut și aș vrea să-i restitui. Mi-a venit ideea nebunească și ciudată că voi cîștiga aici, la masa de joc. De ce am avut această idee – nu-mi dau seama, dar am crezut în ea. Cine știe, voi fi crezut în ea pentru că nu mi-a mai rămas nici o șansă de alegere.

— Sau pentru că aveai prea mare *nevoie* să cîștigi. E ca în cazul celui care se îneacă și se agață de un fir de pai. Fii și dumneata de acord că, dacă nu s-ar îneca, n-ar crede că firul de pai e un ciot de lemn.

Polina se miră.

— Cum așa, întrebă ea, dacă și dumneata ai aceeași speranță? Acum două săptămîni mi-ai vorbit o dată mult și bine că ești sigur că vei cîștiga aici, la ruletă, și ai încercat să mă convingi să nu te iau drept nebun. Sau atunci ai glumit? Dar mi-aduc aminte că ai vorbit atît de serios, încît nu puteam nicidecum să cred că glumești.

— E adevărat, îi răspunsei eu gînditor, și acum sînt absolut sigur că voi cîștiga. Chiar îți mărturisesc că m-ai făcut acum să-mi pun o întrebare: de ce pierderea mea de astăzi, o pierdere aiurea și urîtă, nu mi-a lăsat nici urmă de îndoială? Totuși, sînt ferm convins că, de îndată ce voi începe să joc pentru mine, voi cîștiga negreșit.

— De ce ești atît de convins?

— Dacă vrei să mă crezi, nu știu. Știu doar că am *nevoie* să cîștig, că asta-i singura mea ieșire.

Iată de aceea, poate, mi se pare că trebuie să cîștig neapărat.

— Deci, și dumneata ai prea mare *nevoie* să cîștigi, dacă ai această convingere fanatică?

— Pariez că te îndoiești de faptul că aș fi în stare să am o necesitate serioasă, nu?

— Mi-e totuna, îmi răspunse Polina încet și indiferent. Dacă vrei, *da*, mă îndoiesc că te-ar chinui ceva serios. Dumneata poți suferi, dar nu la modul serios. Ești un om dezordonat și nematurizat. La ce-ți trebuie banii? În toate argumentele pe care mi le-ai prezentat atunci, eu n-am găsit nimic serios.

— Apropo, o întrerupsei eu, ai spus că trebuie să restitui o datorie. Înseamnă că datoria-i de toată frumusețea! Nu cumva îi ești datoare francezului?

— Ce-i cu întrebările astea? Astăzi ești deosebit de vehement. Nu cumva ești beat?

— Știi că uneori îmi permit să vorbesc și să pun întrebări cu foarte multă sinceritate. Repet, îți sînt sclav, iar de sclavi nu trebuie să te rușinezi, și un sclav nu poate să te jignească.

— Toate astea-s prostii! Și nu pot suferi teoria asta „sclavagistă“ a dumitale.

— Nu uita că nu vorbesc despre sclavia mea fiindcă aș dori să-ți fiu sclav, ci, pur și simplu, vorbesc ca despre un fapt ce nu depinde de mine.

— Spune deschis: la ce-ți trebuie banii?

— Dar dumneata de ce vrei să știi?

— Cum dorești, îmi răspunse ea și își roti capul cu mîndrie.

— Teoria sclavagistă n-o poți suferi, dar pretinzi sclavie. „Răspunde și nu judeca!“ Bine, fie și așa. La ce-mi trebuie banii, mă întrebi? Cum la ce? Banii înseamnă totul!

— Înțeleg, dar, dorindu-i, nu merită să înnebunești în halul ăsta! Căci și dumneata ajungi la frenezie, la fatalism. Aici este ceva, un scop deosebit. Spune fără ocolișuri, asta vreau.

Polina parcă începea să se supere și mie îmi plăcea grozav că mă descosea cu atîta interes.

— Desigur, am un scop, spusei eu, dar nu sînt în stare să-ți explic care-i. Atîta tot că, avînd bani, aș deveni și pentru dumneata alt om, nu un sclav.

— Cum? Cum ai să realizezi asta?

— Cum am să realizez? Deci, nici măcar nu înțelegi cum am să fac ca dumneata să mă privești altfel decît ca pe un sclav! Tocmai asta nu vreau, nu vreau asemenea mirări și nedumeriri.

— Spuneai că sclavia asta e o desfătare. Așa credeam și eu.

— Așa credeai! strigai eu cu o plăcere ciudată. Ah, ce frumoasă naivitate din partea dumitale! Fie, da, sclavia pe care mi-o impui e o desfătare pentru mine. Există, există desfătare în cel din urmă hal de umilire și nimicnicie! continuai eu să aiurez. La dracu', poate că desfătarea există și în bici, atunci cînd plesnește spinarea și rupe fîșii de carne... Dar poate că vreau să încerc și alte desfătări. Mai adineauri, la masă, generalul mi-a ținut în prezența dumitale o morală de șapte sute de ruble pe an, pe care, poate, nici n-am să le primesc de la el. Marchizul Des Grieux, ridicîndu-și sprîncenele, mă privește și în același timp nu mă vede. Dar dacă eu, la rîndu-mi, poate, îmi doresc cu patimă să-l apuc de nas pe marchizul Des Grieux sub ochii dumitale?

— Vorbe de puștan. În orice situație poți să te porți demn. Dacă-i vorba de luptă, ea te înalță, nu te înjosește!

— Banală sentință! Ia presupune că eu, poate, nu știu să mă port demn. Adică, eu aș fi un om demn, dar nu știu să mă port demn. Înțelegi că așa ceva este posibil? De fapt, toți rușii sînt așa, și știi de ce? Pentru că rușii sînt prea bogați și multilateral înzestrați ca să-și găsească repede o formă decentă. Aici e vorba de formă. Cel mai adesea, noi, rușii, sîntem atît de bogat înzestrați, încît pentru o formă decentă avem nevoie de genialitate. Ei bine, tocmai genialitatea ne lipsește de cele mai multe ori, fiindcă ea, de regulă, se întîlnește rar. Numai la francezi și poate la alți cîțiva europeni forma s-a conturat atît de bine, încît poți să arăți extraordinar de demn și să fii omul cel mai nedemn. De aceea forma înseamnă atît de mult la ei. Francezul ar suporta o jignire, o jignire adevărată, care-l lovește drept în inimă, dar un bobîrnac peste nas nu l-ar suporta, pentru că asta ar fi o încălcare a formei de decență acceptate și eternizate. Duducilor noastre li se aprind atît de tare călcîiele după francezi tocmai pentru că forma lor este frumoasă. De altfel, după mine, nu există nici o formă, există numai cocoșul, *le coq gaulois*[1]. De altminteri, asta nu pot s-o înțeleg, nu-s femeie. Cocoșii, poate, sînt buni. Însă am cam luat-o razna și dumneata nu mă oprești. Oprește-mă mai des; cînd vorbesc cu dumneata, vreau să spun tot, tot, tot. Îmi pierd orice formă. Sînt chiar de acord că nu numai formă, ci nici un fel de calități nu am. Asta ți-o mărturisesc. Nici măcar nu mă îngrijesc să am vreo calitate. Acum totul s-a oprit în mine. Știi și singură de ce. Nu am în cap nici o idee omenească. De mult nu mai știu ce se întîmplă pe lume, nici în Rusia, nici aici. Uite, am străbătut

1. Cocoșul galic (fr.).

Dresda și nu-mi mai aduc aminte ce fel de oraș este Dresda. Știi și singură ce m-a absorbit. Fiindcă nu am nici o speranță și sînt un zero în ochii dumitale, vorbesc deschis: numai pe dumneata te văd pretutindeni, iar restul mi-e indiferent. De ce și cum te iubesc – nu știu. Știi că, poate, nu ești deloc frumoasă? Imaginează-ți că nici măcar nu știu dacă ești frumoasă sau nu la chip. Pesemne că inima ți-e rea și mintea ingrată; asta se prea poate.

— Poate că te gîndești să mă cumperi cu bani, spuse ea, fiindcă nu crezi în noblețea caracterului meu?

— Cînd m-am gîndit să te cumpăr cu bani? strigai eu.

— Ai îndrugat prea multe și ai pierdut șirul. Dacă nu pe mine, cel puțin respectul meu vrei să-l cumperi cu bani.

— Ba nu, asta nu-i chiar așa. Ți-am spus că mi-e greu să mă explic. Mă copleșești. Nu te supăra pe flecăreala mea. Înțelege de ce nu te poți supăra pe mine: pur și simplu, sînt nebun. De altfel, mi-e totuna dacă te superi. Eu, în cămăruța mea de la mansardă, de îndată ce-mi amintesc și-mi imaginez foșnetul rochiei dumitale, sînt gata și să-mi mușc mîinile. Și de ce te-ai supăra pe mine? Fiindcă spun că-s sclav? Folosește-te, folosește-te de sclavia mea, folosește-te! Știi că odată și-odată am să te omor? Am să te omor nu pentru că am să încetez să te mai iubesc sau pentru că o să mă împingă gelozia, ci așa, pur și simplu, pentru că uneori îmi vine să te devorez. Rîzi...

— Nu rîd deloc, îmi spuse ea cu mînie. Îți poruncesc să taci.

Polina se opri, de-abia trăgîndu-și sufletul de furie. Zău, nu știu dacă era frumoasă, dar întotdeauna îmi plăcea să o privesc atunci cînd se

oprea așa în fața mea și de aceea aveam chef să-i trezesc furia. Poate că ea observase acest lucru și se supăra dinadins. Asta i-am spus-o.

— Ce mizerie! strigă ea cu dezgust.

— Mi-e totuna, continuai eu. Și să mai știi că e primejdios să ne plimbăm în doi: de multe ori am simțit pornirea să te lovesc, să te mutilez, să te sugrum. Și crezi că nu voi ajunge la asta? Ai să mă împingi pînă la nebunie. Crezi că mi-e frică de scandal? De mînia dumitale? Dar ce-mi pasă mie de mînia dumitale? Te iubesc fără speranță și știu că după asta am să te iubesc de o mie de ori mai mult. Dacă am să te omor cîndva, va trebui să mă sinucid și eu; ei bine – am să amîn cît mai mult sinuciderea, ca să simt fără dumneata durerea asta insuportabilă: cred că știi un lucru incredibil: din zi în zi, te iubesc *tot mai mult*, iar asta-i aproape imposibil. Și după toate astea să nu fiu fatalist? Ți-aduci aminte, acum trei zile, pe Schlangenberg, provocat de dumneata, ți-am șoptit: spune-mi un cuvînt și sar în prăpastia asta. Chiar nu crezi că aș fi sărit?

— Ce flecăreală stupidă! strigă ea.

— Nu-mi pasă dacă-i stupidă sau inteligentă, strigai eu. Știu că în prezența dumitale trebuie să vorbesc, să vorbesc, să vorbesc – și vorbesc. În prezența dumitale, îmi pierd tot amorul propriu și nu-mi pasă.

— De ce să te pun să sari de pe Schlangenberg? spuse ea cu răceală și cumva deosebit de jignitor. E ceva absolut inutil pentru mine.

— Minunat! strigai eu. Ai rostit dinadins acest minunat „inutil“, ca să mă strivești. Te citesc ca-n palmă. Inutil, zici? Însă plăcerea e întotdeauna utilă, iar puterea sălbatică, nelimitată – fie și asupra unei muște – este și ea tot un fel de

plăcere. Omul este despot de la natură și îi place să fie călău. Dumitale îți place teribil.

Îmi amintesc că mă cerceta cu o atenție deosebit de încordată. Cred că atunci chipul meu exprima toate simțirile mele aiurite și stupide. Acum îmi aduc aminte că discuția noastră de atunci a fost aproape cuvînt cu cuvînt așa cum am descris-o aici. Ochii mi s-au injectat. În colțurile gurii se uscase spuma. Cît despre Schlangenberg, jur pe onoarea mea chiar și acum: dacă atunci mi-ar fi poruncit să mă arunc în jos, m-aș fi aruncat! Dacă ar fi spus-o numai în glumă, dacă ar fi spus-o cu dispreț, ca să-și bată joc de mine – și în cazul ăsta m-aș fi aruncat!

— Ba da, de ce nu, te cred, rosti Polina, dar așa cum se pricepe ea uneori să vorbească, cu atîta dispreț și malițiozitate, cu atîta aroganță, încît, zău, aș fi putut s-o ucid în momentul acela. Risca. Nici în privința asta n-am mințit atunci cînd i-am spus.

— Nu ești laș? mă întrebă ea din senin.

— Nu știu, poate că-s laș. Nu știu… nu m-am gîndit de mult la asta.

— Dacă ți-aș spune: ucide-l pe omul acesta, l-ai ucide?

— Pe cine?

— Pe cine am să vreau eu.

— Pe francez?

— Nu întreba, ci răspunde-mi – pe cine am să-ți spun eu. Vreau să știu: ai vorbit serios sau nu? Polina aștepta răspunsul cu atîta seriozitate și nerăbdare, încît am început să mă simt ciudat.

— Dar spune-mi odată ce se întîmplă aici! strigai eu. Ce, te temi de mine? Văd și eu toate încurcăturile de aici. Ești fiica vitregă a unui om nebun și ruinat, molipsit de patima pentru acest

diavol – Blanche; apoi, aici se află franțuzul ăsta, cu influența lui misterioasă asupra dumitale și – iată că acum, cu atîta seriozitate, îmi pui ... o asemenea întrebare. Măcar să știu; altfel mă smintesc aici sau fac ceva. Sau te rușinezi să mă onorezi cu sinceritatea dumitale? Oare te poți rușina de mine?

— Îți vorbeam de cu totul altceva. Te-am întrebat ceva și aștept să-mi răspunzi.

— Firește că-l omor, strigai eu, pe oricine-mi poruncești, dar oare poți... oare-o să-mi poruncești așa ceva?

— Crezi că te-aș cruța? Am să poruncesc și am să stau deoparte. Ai să suporți asta? Da de unde! Poate că ai să ucizi la ordin, dar ai să vii apoi să mă ucizi și pe mine, pentru că am îndrăznit să te trimit.

La auzul acestor cuvinte, parcă m-a lovit ceva în cap. Desigur, și atunci luam întrebarea ei pe jumătate în glumă, drept o provocare; totuși, vorbise cu prea mare seriozitate. Eram uluit de faptul că se exprimase astfel, că își rezervă acest drept asupra mea, că acceptă această putere asupra mea și îmi spune atît de franc: „Du-te la pieire, iar eu rămîn deoparte“. În vorbele acestea era ceva atît de cinic și de sincer, încît, după părerea mea, era prea mult. Deci, cum mă privește după toate astea? Asta a depășit limita sclaviei și nimicniciei. După o asemenea atitudine, consideri că omul se află la nivelul tău. Și oricît de stupidă, oricît de incredibilă era toată discuția noastră, inima mi-a tresărit totuși.

Deodată Polina izbucni în rîs. Atunci ședeam pe bancă, în dreptul copiilor care se jucau, vizavi de locul unde se opreau echipajele și din ele cobora publicul pe aleea ce ducea spre cazinou.

— O vezi pe baroana aceea grasă ? strigă Polina. E baroana Wurmerhelm. A sosit doar de trei zile. Îl vezi pe soțul ei : prusacul acela înalt, uscat, cu un baston în mînă. Îți amintești cum s-a uitat la noi alaltăieri ? Du-te acum, apropie-te de baroană, scoate-ți pălăria și spune-i ceva pe franțuzește.

— De ce ?

— Ai jurat că ai sări de pe Schlangenberg ; juri că ești gata să ucizi, dacă îți poruncesc. În locul acestor crime și tragedii, vreau doar să rîd. Du-te fără comentarii. Vreau să văd cum baronul o să te croiască cu bastonul.

— Mă provoci ; crezi că n-o fac ?

— Da, te provoc, du-te, așa vreau eu !

— Poftim, mă duc, deși asta-i o fantezie ciudată. Dar uite ce : nu cumva generalul o să aibă neplăceri, iar el o să ți le facă dumitale ? Zău, nu de mine mă îngrijesc, ci de dumneata, ei bine – și de general. Și ce-i cu fantezia asta să mă duc să jignesc o femeie ?

— Mda, ești doar un flecar, după cum văd, spuse ea cu dispreț. Numai ochii ți s-au injectat mai înainte, probabil că ai băut mult vin la masa de prînz. Păi nu înțeleg și singură că-i o prostie, o vulgaritate și că generalul o să se supere ? Dar așa vreau și gata ! Și de ce s-o jignești pe femeie ? Cred că mai degrabă o să fii croit cu bastonul.

M-am întors și am pornit tăcut să-i îndeplinesc porunca. Desigur, era o prostie și, desigur, n-am reușit să mă eschivez, dar îmi amintesc că, atunci cînd am început să mă apropii de baroană, parcă ceva îmi dădea ghes, ștrengăria din mine mă ațîța. De fapt, eram și grozav de surescitat, ca la beție.

Capitolul VI

Iată că au trecut două zile de la ziua aceea tîmpită. Și cîte țipete, cîtă gălăgie, vorbărie, ceartă! Și ce aiureală, ce țicneală, ce prostie și vulgaritate, și eu sînt singurul vinovat de toate. De altminteri, uneori e amuzant – pentru mine în tot cazul. Nu-mi pot da seama ce s-a întîmplat cu mine, dacă sînt într-adevăr într-o stare de frenezie sau pur și simplu am luat-o razna și am să-mi fac de cap pînă cînd au să mă lege. Uneori mi se pare că mi se tulbură mintea. Iar alteori mi se pare că încă nu-s departe de copilărie, de banca mea de la școală și că mă țin de șotii grosolane.

Polina, Polina e la mijloc! Poate că n-aș fi făcut șotia, dacă n-ar fi fost ea. Cine știe, poate că am făcut toate astea din disperare (oricît de prostește este, de altfel, să judec așa). Și nu înțeleg, nu înțeleg ce-i frumos la ea. Căci și pe alții îi scoate din minți. E înaltă și zveltă. Doar că-i foarte subțire. Mi se pare că aș putea s-o înnod sau s-o îndoi. Urma lăsată de piciorul ei e îngustă și lungă – chinuitoare. Chiar chinuitoare. Părul are o nuanță roșcată. Ochii – cu adevărat de pisică, dar cu cîtă mîndrie și aroganță se pricepe să privească cu ei. Acum vreo patru luni, cînd abia primisem slujba asta, ea, într-o seară, a stat cu Des Grieux în salon și avut cu el o discuție lungă și aprinsă. Și așa mi ți-l privea...

încît eu, cînd m-am dus să mă culc în camera mea, îmi închipuiam că i-a tras o scatoalcă – de-abia i-a plesnit-o, stă în fața lui și-l privește. Uite, din seara aceea m-am îndrăgostit de ea.

De altfel, să trecem la fapte.

Am coborît de pe cărare pe alee, m-am oprit în mijlocul aleii și i-am așteptat pe baroană și pe baron. Cînd erau la cinci pași de mine, mi-am scos pălăria și m-am înclinat.

Îmi aduc aminte că baroana era îmbrăcată într-o rochie de mătase de o circumferință nemărginită, de culoare gri-deschis, cu volănașe și cu crinolină la coadă. Era scundă și neobișnuit de trupeșă, cu bărbia neobișnuit de grasă și pleoștită, încît gîtul nu i se vedea deloc. Fața îi era stacojie. Ochii, mici, răi și obraznici. Merge de parcă prezența ei le-ar face tuturor o onoare. Baronul era uscat, înalt. Fața, ca de obicei la nemți, îi era strîmbă, cu o mie de zbîrcituri; purta ochelari; avea vreo patruzeci și cinci de ani. Picioarele mai că nu-i porneau direct din piept; asta însemna rasa. Fudul ca un păun. Cam greoi. În expresia feței avea ceva de berbec, care, într-un fel, îi ținea loc de profunzime a gîndirii.

Toate acestea mi-au trecut prin fața ochilor în trei secunde.

Plecăciunea și pălăria mea luată în mînă de-abia le-au atras atenția la început. Numai baronul și-a încruntat un pic sprîncenele. Baroana continua să plutească spre mine.

— *Madamme la baronne*, rostii limpede și tare, pronunțînd răspicat fiecare cuvînt, *j'ai l'honneur d'être votre esclave*[1].

1. Doamnă baroană... am onoarea să fiu sclavul dumneavoastră (fr.).

Apoi m-am înclinat, mi-am pus pălăria pe cap și am trecut pe lîngă baron, întorcîndu-mi politicos fața spre el și zîmbind.

Pălăria îmi poruncise Polina s-o scot, dar plecăciunea și obrăznicia le-am adăugat de la mine, Drace, oare ce m-o fi împins? Coboram parcă de pe un munte și nu mă puteam opri.

— *Hein*! strigă sau, mai bine zis, icni baronul, răsucindu-se spre mine cu o uimire supărată.

M-am întors cu fața spre el și m-am oprit într-o așteptare respectuoasă, continuînd să-l privesc și să zîmbesc. Pesemne că baronul era nedumerit și și-a ridicat sprîncenele pînă la *nec plus ultra*[1]. Se întuneca din ce în ce mai mult la față. Baroana se întorsese și ea spre mine și mă privea cu o nedumerire furioasă. Unii trecători au început să se uite la noi. Alții chiar se opriseră în loc.

— *Hein*! icni din nou baronul de două ori mai tare și de două ori mai furios.

— *Ja wohl*[2], spusei ei tărăgănat, continuînd să mă uit drept în ochii lui.

— *Sind sie rasend*?[3] icni el, fluturîndu-și bastonul și, pare-mi-se, începînd să simtă un pic de teamă. Poate că-l dezorienta costumul meu. Eram îmbrăcat foarte decent, chiar elegant, ca un ins ce face parte întru totul din mediul cel mai onorabil.

— *Ja wo-o-ohl*! icnii eu deodată din răsputeri, lungind sunetul *o*, așa cum îl lungesc berlinezii, care întrebuințează mereu în discuție expresia „*ja wohl*“ și-l lungesc pe *o* mai mult sau mai

---

1. Pînă la limită (lat.).
2. Da (germ.).
3. Sînteți turbat? (germ.)

puțin, pentru a reda diferite nuanțe de idei și trăiri.

Baronul și baroana se întoarseră iute și, speriați, se îndepărtară de mine aproape în fugă. Cîțiva dintre privitori începură să crîcnească, alții se uitau nedumeriți la mine. De altfel, nu-mi aduc bine aminte.

M-am întors și am pornit cu pasul meu obișnuit spre Polina Aleksandrovna. Însă, înainte de a ajunge la vreo sută de pași de banca ei, am văzut că s-a ridicat și a pornit cu copiii spre hotel.

Am ajuns-o din urmă la scară.

— Am făcut... prostia, spusei eu cînd eram în dreptul ei.

— Ei, și ce-i cu asta? Acum n-ai decît să te descurci, îmi răspunse ea fără ca măcar să mă privească și urcă scara.

Toată seara aceea mi-am petrecut-o în parc. Traversînd parcul și apoi pădurea, am trecut chiar în alt ducat. Într-o căsuță am mîncat omletă și am băut vin: pentru această idilă am fost jecmănit de un taler și jumătate.

Abia la ora unsprezece m-am întors acasă. Imediat generalul a trimis după mine.

În hotel, ai noștri ocupă două apartamente; au patru camere. Prima, cea mai mare, este salonul unde se află pianul. Alături este tot o cameră mare, cabinetul generalului. Aici mă aștepta, stînd în picioare în mijlocul cabinetului într-o poză extrem de maiestuoasă. Des Grieux stătea tolănit pe canapea.

— Stimate domn, permite-mi să te întreb ce boacănă ai făcut? începu generalul, adresîndu-mi-se.

— Aș dori, generale, să intrați direct în subiect, îi spusei eu. Doriți pesemne să vorbim despre întîlnirea mea de astăzi cu un neamț?

— Cu un neamț! Neamțul acesta este baronul Wurmerhelm și-i o persoană importantă! Te-ai purtat grosolan cu dumnealui și cu baroana!

— Cîtuși de puțin!

— I-ai speriat, stimate domn! strigă generalul.

— Ba deloc! Încă din Berlin mi s-a întipărit în auz expresia „*ja wohl*“, care se repetă neîntrerupt după fiecare cuvînt și pe care ei o tărăgănează dezgustător. Cînd m-am întîlnit cu el pe alee, nu știu de ce, acest „*ja wohl*“ mi-a revenit brusc în memorie și a acționat iritant asupra mea... Pe deasupra, și baroana, cu care m-am întîlnit acum de trei ori, are obiceiul să înainteze de-a dreptul spre mine, ca și cum aș fi un vierme pe care îl poți strivi cu piciorul. Fiți de acord că pot avea și eu amor propriu. Mi-am scos pălăria și, cu respect (vă încredințez: cu respect), i-am spus: „*Madame, j'ai l'honneur d'être votre esclave*“. Cînd baronul s-a întors spre mine și a strigat „*hein*!“, ceva m-a împins subit să strig și eu: „*Ja wohl!*“ Și am strigat de două ori: prima dată în mod obișnuit, iar a doua oară tărăgănînd din răsputeri. Asta-i tot.

Recunosc că eram grozav de bucuros de această explicație ștrengărească în gradul cel mai înalt cu putință. Țineam morțiș să înfloresc toată istoria asta cît mai stupid.

Și, pe măsură ce povesteam, prindeam tot mai mult gustul.

— Îți rîzi de mine, strigă generalul. Se răsuci spre francez și îi spuse franțuzește că eu o caut dinadins cu lumînarea. Des Grieux zîmbi cu dispreț și strînse din umeri.

— O, asta să n-o credeți, nici prin cap nu mi-a trecut! îi strigai eu generalului. Desigur, fapta mea e urîtă, vă mărturisesc cu toată sinceritatea.

Aș putea chiar spune că fapta mea e o ștrengărie prostească și indecentă, dar nu mai mult decît atît. Și să știți, generale, că mă căiesc din tot sufletul. Dar există aici un aspect, care, în ochii mei, mă scutește chiar și de căință. În ultimul timp, cam de vreo două săptămîni, chiar de trei, nu mi-e bine: mă simt bolnav, nervos, irascibil, fantezist și în unele cazuri îmi pierd controlul. Zău, uneori am cîte-un chef nebun să mă adresez așa din senin marchizului Des Grieux și... De altfel, n-are rost să spun tot; s-ar putea simți jignit. Pe scurt, astea-s semne de boală. Mă întreb dacă baroana Wurmerhelm va lua în considerare acest aspect cînd o voi ruga să mă scuze (pentru că am intenția să-i prezint scuzele mele). Cred că nu, mai ales că în ultimul timp, după cîte știu, de acest aspect a început să se abuzeze în mediul juridic: la procesele penale, avocații au început foarte des să-și apere clienții cu argumentul că în momentul comiterii infracțiunii nu-și dădeau seama de nimic, că există așa, o boală. „L-a pocnit, pasămite, și nu-și mai aduce aminte nimic.“ Și, imaginați-vă, generale, medicina le cîntă în strună – confirmă într-adevăr că există așa o boală, o demență temporară, cînd omul nu-și mai amintește nimic sau nu-și amintește decît jumătate, decît un sfert din ce-a fost. Însă baronul și baroana sînt oameni din vechea generație și, pe deasupra, iuncheri prusaci și moșieri. Se poate ca acest progres din mediul juridico-medical să nu le fie cunoscut și de aceea să nu accepte explicațiile mele. Ce credeți, generale?

— Destul, domnule! rosti generalul tăios și cu indignare reținută. Destul! Voi încerca să mă descotorosesc pentru totdeauna de ștrengăriile dumitale. N-ai să le prezinți scuze baroanei și

baronului. Orice relație cu dumneata, chiar dacă n-ar consta decît în rugămintea de a fi iertat, ar fi prea înjositoare pentru ei. Aflînd că aparții de casa mea, baronul a și avut o explicație cu mine la cazinou și, mărturisesc, n-a lipsit mult să-mi ceară satisfacție. Înțelegi la ce m-ai expus, stimate domn? Eu, eu am fost nevoit să-i prezint scuze baronului și i-am dat cuvîntul că imediat, chiar de astăzi, nu vei mai aparține casei mele...

— Dați-mi voie, dați-mi voie, generale, chiar dumnealui a pretins neapărat ca eu să nu mai aparțin casei dumneavoastră, așa cum binevoiți să vă exprimați?

— Nu; dar eu însumi m-am considerat obligat să-i ofer această satisfacție; și, firește, baronul a rămas mulțumit. Ne despărțim, stimate domn. Mai ai de primit de la mine acești patru frederici și trei florini după cursul de aici. Iată banii, iată și hîrtia cu socoteala; poți verifica. La revedere! Din clipa asta, nu ne mai cunoaștem. De pe urma dumitale n-am avut parte decît de bătăi de cap și neplăceri. Chem îndată recepționerul și-i comunic că de mîine nu mai răspund pentru cheltuielile dumitale la hotel. Am onoarea să fiu sluga dumitale.

Am luat banii, hîrtia pe care, cu creionul, era scrisă socoteala, m-am înclinat spre general și i-am spus foarte serios:

— Generale, treaba asta nu se poate încheia astfel. Îmi pare rău că ați avut neplăceri cu baronul, dar, scuzați-mă, numai dumneavoastră sînteți vinovat. De unde și pînă unde ideea de a vă gîndi să răspundeți pentru mine față de baron? Ce înseamnă expresia că aparțin casei dumneavoastră? Sînt doar preceptor în casa dumneavoastră și atît. Nu vă sînt fiu, nu mă aflu sub

tutela dumneavoastră și nu puteți răspunde pentru faptele mele. Eu însumi sunt o persoană responsabilă juridic. Am douăzeci și cinci de ani, sînt candidat[1] al universității, nobil și vă sînt cu desăvîrșire străin. Numai nemărginitul meu respect pentru însușirile dumneavoastră mă împiedică să vă cer pe loc satisfacție și explicații suplimentare, fiindcă v-ați arogat dreptul de a răspunde pentru mine.

Generalul era atît de uimit, încît își desfăcu brațele, apoi se întoarse brusc spre francez și îi spuse în grabă că eu mai că nu l-am provocat la duel. Francezul rîse tare.

— Dar baronului n-am intenția să i-o trec cu vederea, continuai eu cu deplin sînge rece, fără să mă intimidez deloc de rîsul lui *m-r* Des Grieux, și întrucît dumneavoastră, generale, acceptînd astăzi să ascultați plîngerea baronului și trecînd de partea interesului dumnealui, v-ați pus cumva în postura de participant la toată această tărășenie, am onoarea să vă informez că nu mai tîrziu de mîine dimineață îi voi cere baronului, în nume propriu, o explicație formală a cauzelor în virtutea cărora el, avînd de-a face cu mine, s-a adresat, peste capul meu, unei alte persoane – ca și cum eu n-aș fi putut sau n-aș fi fost în stare să răspund singur de faptele mele.

S-a întîmplat ceea ce presimțisem. Auzind această nouă prostie, generalul deveni teribil de laș.

— Cum, chiar ai de gînd să continui istoria asta blestemată? strigă el. Dar ce faci cu mine,

1. Cel mai mic titlu științific, care dădea dreptul la un rang de clasa a zecea (secretar de colegiu), conform *Tabelului rangurilor*.

Dumnezeule! Să nu îndrăznești, să nu îndrăznești, stimate domn, altfel, îți jur!... Există și aici autorități și eu... eu... într-un cuvînt, la rangul meu... și baronul de asemenea... într-un cuvînt, vei fi arestat și expulzat de aici cu poliția, ca să nu faci scandal! Asta trebuie s-o înțelegi! Și cu toate că i se tăiase răsuflarea de furie, era teribil de speriat.

— Generale, îi răspunsei cu un calm insuportabil pentru el, nu pot fi arestat pentru scandal înainte de a provoca scandalul respectiv. Încă nu mi-am început explicația cu baronul, iar dumneavoastră nu știți încă deloc în ce formă și pe ce baze am de gînd să abordez această chestiune. Nu doresc decît să elucidez presupunerea, jignitoare pentru mine, că mă aflu sub tutela unei persoane care ar avea putere asupra liberului meu arbitru. Degeaba vă neliniștiți și vă alarmați.

— Pentru Dumnezeu, pentru Dumnezeu, Aleksei Ivanovici, renunță la această intenție absurdă! bîigui generalul, trecînd deodată de la tonul mînios la unul implorator și chiar apucîndu-mă de mînă. Hai, imaginează-ți ce ar ieși din asta. Încă o neplăcere! Fii și dumneata de acord că aici trebuie să am o atitudine deosebită, mai ales acum!... Mai ales acum!... O, dumneata nu știi, nu-mi cunoști întru totul situația!... După ce vom pleca de aici, sînt gata să te primesc din nou în slujbă. Acum însă, numai așa, ei bine, într-un cuvînt – doar înțelegi cauzele! strigă el cu disperare. Aleksei Ivanovici, Aleksei Ivanovici!...

Retrăgîndu-mă spre ușă, l-am mai rugat o dată insistent să nu se alarmeze, promițîndu-i că totul se va sfîrși cu bine și decent, după care m-am grăbit să ies.

Uneori, în străinătate, rușii sînt foarte lași și le e o frică teribilă de ceea ce se spune despre ei, de felul cum sînt priviți și dacă e cuviincios cutare sau cutare lucru. Pe scurt, mai ales cei care se dau deosebit de importanți se poartă de parcă ar fi strînși într-un corset. Cea mai plăcută pentru ei e o formă preconcepută, adoptată o dată pentru totdeauna, pe care o urmează servil – la hotel, la plimbare, în societate, pe drum... Însă generalul lăsase să-i scape că, pe lîngă toate acestea, există niște motive aparte, în virtutea cărora trebuie să aibă o „atitudine deosebită". De aceea s-a speriat brusc cu atîta lașitate și a schimbat tonul față de mine. Am luat cunoștință de asta și mi-am notat-o în memorie. Și, desigur, din prostie, ar putea să facă a doua zi apel la niște autorități, așa că într-adevăr trebuia să fiu precaut.

De fapt, nu voiam cîtuși de puțin să-l supăr propriu-zis pe general ; dar aveam acum chef s-o supăr pe Polina. Polina se purtase cu mine atît de crud și mă împinsese pe o cale atît de tîmpită, încît voiam s-o aduc într-un asemenea hal, încît să mă roage ea însăși să mă opresc. Ștrengăria mea putea, la urma urmei, s-o compromită și pe ea. În plus, în suflet mi se formaseră și alte simțăminte și dorințe ; dacă eu, de pildă, mă prefac de bunăvoie într-un nimic în fața ei, asta nu înseamnă cîtuși de puțin că în ochii oamenilor eu sînt o curcă plouată și, desigur, nu baronul e acela care mă poate „croi cu bastonul". Aveam chef să-mi rîd de ei toți și să ies cu fruntea sus din toată tărășenia. N-au decît să vadă ! Cred și eu ! Ea se va speria de scandal și mă va chema din nou. Chiar dacă n-o să mă strige, o să vadă că nu-s o curcă plouată...

*

(O veste uimitoare: de-abia acum am aflat de la dădaca noastră, pe care am întîlnit-o pe scară, că Maria Filippovna a plecat astăzi, singură-singurică, la Karlsbad, cu trenul de seară, la verișoara ei. Ce-i cu vestea asta? Dădaca zice că se pregătea de mult; însă cum de n-a știut nimeni? De altfel, încă de acum trei zile, Maria Filippovna i-a tras generalului un perdaf strașnic. Pricep. La mijloc e cu siguranță *m-lle* Blanche. Da, la noi urmează ceva decisiv.)

Capitolul VII

A doua zi de dimineață l-am chemat pe recepționer și l-am anunțat că urmează să-mi facă nota de plată separat. Camera mea nu era chiar atît de scumpă ca să mă sperii prea tare și să părăsesc hotelul. Aveam șaisprezece frederici și după asta… după asta, ar putea urma bogăția! Ciudat lucru, încă n-am cîștigat, dar mă port, simt și gîndesc ca un bogătaș și nu mă pot închipui altfel.

Cu toate că era foarte devreme, aveam de gînd să mă duc imediat la *mister* Astley, la hotelul d'Angleterre, foarte aproape de noi, cînd deodată în camera mea a intrat Des Grieux. Așa ceva nu se mai întîmplase niciodată și, pe deasupra, cu acest domn, în ultimul timp, mă aflam în relațiile cele mai distante și încordate. El nu-și ascundea văditul dispreț pentru mine, chiar se străduia să nu-l ascundă; iar eu – eu aveam propriile mele motive să nu-l înghit. Într-un cuvînt, îl uram. Venirea lui m-a uimit foarte tare. Imediat mi-am dat seama că aici a ieșit o dandana deosebită.

A intrat foarte politicos și mi-a făcut un compliment în privința camerei. Văzîndu-mă cu pălăria în mînă, s-a interesat dacă ies atît de devreme la plimbare. Cînd a auzit că mă duc la *mister* Astley într-o problemă, s-a gîndit, a ghicit despre ce-i vorba și fața lui a căpătat o expresie extrem de îngrijorată.

Des Grieux era ca toți francezii, adică vesel și politicos, atunci cînd se cerea și-i convenea, și insuportabil de plicticos, cînd înceta necesitatea de a fi vesel și politicos. Francezul e arareori politicos de la natură; e întotdeauna politicos parcă la comandă, din calcul. Dacă, de pildă, vede necesitatea de a fi fantezist, original, ieșit din comun, atunci fantezia lui, cea mai stupidă și mai nefirească, nu e decît reluarea unor tipare vechi și de mult vulgarizate. Francezul natural constă din practicismul cel mai filistin, mai meschin și mai banal – pe scurt, e ființa cea mai plicticoasă din lume. După părerea mea, numai novicii și mai ales duducile rusoaice se lasă ademenite de francezi. Însă oricărui om cu scaun la cap îi sare de îndată în ochi și îi devine insuportabilă această rutină prefabricată a amabilității de salon, a degajării și veseliei.

— Am venit cu o problemă la dumneata, începu el cu un aer extrem de independent, dar, de altfel, politicos, și nu ascund că sînt un sol sau, mai bine zis, un mijlocitor din partea generalului. Cunoscînd foarte prost limba rusă, ieri n-am înțeles aproape nimic; dar generalul mi-a explicat amănunțit și mărturisesc...

— Dar ascultați-mă, *monsieur* Des Grieux, îl întrerupsei eu, în chestiunea asta v-ați apucat să fiți mijlocitor. Eu, desigur, sînt „*un outchitel*“ și niciodată n-am pretins la onoarea de a fi prieten apropiat al acestei case sau la alte relații deosebit de intime, așa că de aceea nu cunosc toate circumstanțele; dar explicați-mi: oare dumneavoastră acum faceți întru totul parte dintre membrii acestei familii? Pentru că dumneavoastră, la urma urmei, vă implicați neapărat în toate, doriți să fiți de îndată mijlocitor...

Întrebarea mea nu i-a plăcut. Pentru el, era prea străvezie și nu voia să-l ia gura pe dinainte.

— Mă leagă de general în parte afacerile, în parte *unele circumstanțe speciale*, spuse el cu răceală. Generalul m-a trimis să te rog să renunți la intențiile dumitale de ieri. Tot ce ai plănuit este, desigur, foarte inteligent; dar generalul m-a rugat să-ți argumentez că nu vei reuși deloc; nu numai că baronul nu te va primi și că, în fine, are în orice caz toate mijloacele să se descotorosească de alte neplăceri din partea dumitale. Fii și dumneata de acord. Ia spune: la ce bun să continui? Generalul îți face promisiunea fermă că te va reprimi în casa lui la primul prilej favorabil și că pînă atunci îți trece salariul, *vos appointements*, în cont. E destul de convenabil, nu-i așa?

I-am replicat foarte calm că se înșală oarecum; că, poate, baronul nu mă va alunga, ci, dimpotrivă, mă va asculta și l-am rugat să mărturisească și el că pesemne a venit ca să se intereseze cum anume voi aborda această chestiune.

— O, Doamne, dacă generalul este atît de interesat, atunci, desigur, îi va face plăcere să afle ce și cum vei face. Asta-i atît de firesc!

M-am apucat să-i explic, iar el a început să asculte, tolănit, cu capul aplecat un pic spre mine, avînd pe față o vizibilă umbră de ironie, pe care nu și-o ascundea. Îndeobște, se uita foarte de sus. Încercam din răsputeri să mă prefac că privesc problema din cel mai serios punct de vedere. I-am explicat cum, din pricina faptului că baronul i s-a adresat generalului cu o plîngere la adresa mea, ca și cum i-aș fi servitor generalului, în primul rînd m-a făcut să-mi pierd slujba și, în al doilea rînd, m-a tratat cu dispreț, ca pe o persoană care nu este în stare să răspundă de faptele sale și cu care nici nu merită să stai de

vorbă. Desigur, pe bună dreptate, mă simt ofensat; totuși, înțelegînd diferența de vîrstă, de situație în societate și celelalte (în acest loc de-abia m-am abținut să nu rîd), nu vreau să-mi mai asum o nouă faptă ușuratică, adică să-i pretind baronului de-a dreptul sau doar să-i propun să-mi dea satisfacție. Totuși, consider că am tot dreptul să-i prezint lui și mai ales baroanei scuzele mele, mai cu seamă că în ultimul timp mă simt într-adevăr bolnav, prost dispus și, ca să zic așa, fantezist și celelalte, și celelalte. Cu toate acestea, însuși baronul, adresîndu-i-se în ajun, ceea ce este o jignire pentru mine, generalului și pretinzîndu-i acestuia să mă dea afară din slujbă, m-a pus în situația că acum nu mai pot să-i prezint scuze lui și baroanei, pentru că și el, și baroana, și toată lumea vor crede că am venit cu scuze doar de frică și ca să-mi recapăt slujba. Din toate astea, rezultă că acum mă văd nevoit să-l rog pe baron să se scuze mai întîi în fața mea – de pildă, să spună că n-a dorit cîtuși de puțin să mă jignească. Și, după ce baronul va spune toate acestea, atunci și eu, avînd mîinile dezlegate, îi voi prezenta scuzele mele cu inima curată și cu sinceritate. Într-un cuvînt, am încheiat eu, nu-l rog pe baron decît să-mi dezlege mîinile.

— Ptiu, cîtă scrupulozitate și cîtă pedanterie! Și de ce te-ai scuza? Ei bine, fii de acord, *monsieur… monsieur…* că pui toate astea la cale dinadins, ca să-i faci generalului în ciudă… sau, poate, ai niște scopuri anume… *mon cher monsieur, pardon, j'ai oublié votre nom, monsieur Alexis?… N'est pas?*[1]

1. Dragă domnule, iartă-mă, ți-am uitat numele, domnul Alexis?… Nu-i așa? (fr.).

— Dar dați-mi voie, *mon cher marquis*[1], pe dumneavoastră ce vă privește?

— *Mais le général...*[2]

— Și pe general ce-l privește? Ieri spunea că trebuie să se comporte la nu știu ce înălțime... și era atît de alarmat... dar n-am înțeles nimic.

— Există, aici există într-adevăr o împrejurare deosebită, sări Des Grieux cu gura pe un ton rugător, în care se simțea tot mai multă ciudă. O cunoști pe *mademoiselle de Cominges*?

— Adică pe *mademoiselle Blanche*?

— Da, pe *mademoiselle Blanche de Cominges... et madame sa mère...*[3] Fii și dumneata de acord, generalul... într-un cuvînt, generalul e îndrăgostit și chiar... chiar, poate, aici va avea loc o căsătorie. Și în cazul acesta, imaginați-vă felurite scandaluri, istorii...

— Eu nu văd aici nici scandaluri, nici istorii, care să aibă vreo legătură cu căsătoria.

— Dar *le baron est si irascible, un caractère prussien, vous savez, enfin il fera une querelle d'Allemand*[4].

— Scandalul mi-l va face mie, nu dumneavoastră, pentru că nu mai aparțin casei... (Mă străduiam dinadins să par cît mai nătîng.) Dar, dați-mi voie, e hotărît că *mademoiselle Blanche* se mărită cu generalul? Ce mai așteaptă? Vreau să spun: de ce să ne ascundă asta nouă, celor din casă?

---

1. Dragă marchize (fr.).
2. Dar generalul... (fr.).
3. Domnișoara Blanche de Cominges... și mama Domniei Sale (fr.).
4. Baronul este atît de irascibil, un caracter prusac, știi, în fine, va face un scandal tipic nemțesc (fr.).

— Nu vă pot... de fapt, încă nu-i cu totul... totuși... știi, așteaptă o veste din Rusia; generalul trebuie să-și aranjeze afacerile...

— A, a! *La baboulinka*!

Des Grieux mă privi cu ură.

— Într-un cuvînt, mă întrerupse el, îmi pun toate speranțele în amabilitatea dumitale înnăscută, contez pe inteligența, pe tactul... Asta, desigur, o vei face de dragul unei familii în care ai fost primit ca o rudă, în care ai fost iubit, respectat...

— Ba să mă iertați, am fost alungat! Și acum afirmați că asta-i numai așa, de ochii lumii; dar fiți de acord că, dacă vi se spune: „Eu, desigur, nu vreau să te trag de urechi, permite-mi să te trag de urechi de ochii lumii...“ – nu-i așa că ar fi aproape totuna?

— Dacă-i așa, dacă nici o rugăminte nu te poate influența, începu el cu asprime și aroganță, atunci dă-mi voie să te încredințez că vor fi luate toate măsurile. Aici există autorități, vei fi expulzat chiar astăzi – *que diable! un blan-bec comme vous*[1] vrea să provoace la duel o persoană cum este baronul! Crezi dumneata că vei fi lăsat să-ți faci mendrele? Și, crede-mă, aici nu se teme nimeni de dumneata! Dacă te-am rugat, am făcut-o mai degrabă în numele meu, pentru că l-ai speriat pe general. Și oare chiar crezi că baronul n-o să-i poruncească lacheului să te alunge?

— Păi nu mă duc eu însumi, îi răspunsei eu extrem de calm. Aici vă înșelați, *monsieur* Des Grieux, totul va fi mult mai decent decît credeți.

---

1. Ce naiba, un băiețandru ca dumneata (fr.).

Chiar acum mă duc la mister Astley și am să-l rog să fie mijlocitorul meu, într-un cuvînt să-mi fie *second*[1]. Acest om mă iubește și baronul îl va primi. Dacă nu sînt decît *un outchitel* și par a fi prin ceva *subalterne*, deci, în fine, lipsit de apărare, *mister* Astley este nepotul unui lord, al unui lord adevărat, asta o știți, al lordului Peebrock, și acest lord se află aici. Credeți-mă că baronul va fi politicos cu *mister* Astley și-l va asculta. Și, dacă nu-l va asculta, *mister* Astley va lua asta drept o jignire personală (știți ce tenaci sînt englezii) și va trimite la baron un prieten al său, iar el are prieteni buni. Așa că dați-vă seama că, poate, lucrurile nu vor sta așa cum presupuneți dumneavoastră.

Francezul se sperie de-a binelea; într-adevăr, totul semăna foarte bine a adevăr și, prin urmare, reieșea că eram în stare să stîrnesc o istorie.

— Dar te rog, începu el cu o voce întru totul imploratoare, renunță la toate astea! Parcă ți-ar plăcea că se iscă un scandal! Nu de satisfacție ai nevoie, ci de scandal! Am spus că ar putea ieși o poveste amuzantă și chiar inteligentă, ceea ce, poate, dumneata și dorești, dar, într-un cuvînt, încheie el, văzînd că mă ridic și-mi iau pălăria, am venit ca să-ți înmînez aceste două cuvinte din partea unei persoane – citește, am fost însărcinat să aștept răspuns.

Spunînd asta, scoase din buzunar și-mi întinse un bilet mic, împăturit și sigilat.

De mîna Polinei era scris:

„Mi s-a părut că ai intenția să continui această istorie. Te-ai supărat și începi să faci boroboațe ca școlarii. Dar există aici motive speciale, pe

---

1. Secundant (fr.).

care, poate, ți le voi explica mai tîrziu; așa că, te rog, încetează și astîmpără-te. La ce bun toate prostiile astea? Am nevoie de dumneata și mi-ai promis că ai să mă asculți. Amintește-ți de Schlangenberg. Te rog să fii ascultător și, dacă e nevoie, îți poruncesc. A dumitale P.

P.S. Dacă ești supărat pe mine pentru ziua de ieri, iartă-mă".

Cînd am citit aceste rînduri, am simțit că totul mi se împăienjenește dinaintea ochilor. Buzele mi-au albit și am început să tremur. Afurisitul de francez mă privea cu o discreție prefăcută și ferindu-și ochii de mine, ca și cum n-ar fi vrut să-mi vadă tulburarea. Mai bine ar fi rîs cu hohote.

— Bine, îi răspunsei eu, încredințați-o pe *mademoiselle* că poate să fie liniștită. Dați-mi voie, totuși, să vă întreb, adăugai eu tăios, de ce ați amînat atît de mult să-mi dați acest bilet? Mi se pare că, în loc să-mi debitați atîtea fleacuri, ați fi putut începe cu asta... dacă ați venit anume cu această însărcinare.

— O, am vrut... În general, toate astea sînt atît de ciudate, încît te rog să-mi scuzi nerăbdarea firească. Am vrut să aflu cît mai repede, chiar de la dumneata, care îți sînt intențiile. De altfel, nu știu ce scrie în bilet și m-am gîndit că am tot timpul să ți-l înmînez.

— Înțeleg, pur și simplu vi s-a poruncit să mi-l dați numai în ultimă instanță și să nu mi-l dați dacă ați aplana totul verbal. Așa-i? Spuneți de-a dreptul, *monsieur* Des Grieux!

— *Peut-être*[1], spuse el luîndu-și un aer deosebit de rezervat și privindu-mă cumva cu subînțeles.

1. Poate (fr.).

Mi-am luat pălăria; francezul a dat din cap și a ieșit. Mi s-a părut că văd pe buzele lui un zîmbet batjocoritor. Dar parcă putea fi altfel?

— Am să mă răfuiesc eu cu tine, franțuzule, o să vedem noi care pe care! mormăiam eu, coborînd scara. Încă nu-mi puteam da seama de nimic, de parcă m-ar fi lovit ceva în moalele capului. Aerul m-a răcorit cît de cît.

Peste vreo două minute, de îndată ce am început să-mi dau seama pe ce lume mă aflu, mi-au apărut clar două idei: *prima* – că din asemenea fleacuri, din cîteva amenințări ștrengărești, neverosimile, rostite în ajun, în treacăt, de un băiețandru, s-a stîrnit această alarmă *generală*! Și *a doua* idee: care este, totuși, influența acestui franțuz asupra Polinei? E de ajuns să spună un cuvînt – și ea face tot ce are el nevoie, îmi scrie biletul și chiar *mă roagă*. Desigur, relațiile dintre ei au fost întotdeauna o enigmă pentru mine de la bun început, din primele zile de cînd mi s-a dat slujba aici; totuși, în aceste ultime zile am observat la ea un dezgust categoric și chiar dispreț față de el, iar francezul nici măcar nu s-a uitat la Polina, chiar a fost, pur și simplu, nepoliticos cu ea. Asta am remarcat-o. Polina mi-a vorbit singură de dezgustul ei; a și lăsat să-i scape mărturisiri extrem de importante... Deci, el o stăpînește pur și simplu, o ține în mai știu eu ce lanțuri...

Capitolul VIII

La promenadă, cum se spune aici, adică pe aleea cu castani, l-am întîlnit pe englezul meu.

— O, o! începu el, văzîndu-mă. Eu mă duceam la dumneata, iar dumneata, la mine. Așadar, te-ai despărțit de ai dumitale?

— Spune-mi, în primul rînd, de unde știi dumneata toate astea, îl întrebai eu cu mirare, oare chiar toți știu?

— O, nu, nu știu toți; de fapt, nici nu merită să știe. Nimeni nu vorbește nimic.

— Atunci cum se face că dumneata știi?

— Știu, adică am avut prilejul să aflu. Acum unde vei pleca de aici? Țin la dumneata și de aceea am venit.

— Ești un om grozav, *mister* Astley, spusei eu (de altminteri, eram teribil de uimit: de unde știe?), și, fiindcă nu mi-am băut cafeaua, iar dumneata pesemne n-ai băut-o în tihnă, hai la cafeneaua de la cazinou, stăm un pic, gustăm ceva și am să-ți povestesc totul și... ai să-mi povestești și dumneata.

Cafeneaua era la o sută de pași. Ni s-a adus cafea, ne-am așezat, eu mi-am aprins o țigară, *mister* Astley nu și-a aprins nimic și, fixîndu-mă cu privirea, s-a pregătit să asculte.

— Nu plec nicăieri, rămîn aici, începui eu.

— Am fost convins că rămîi, rosti aprobator *mister* Astley.

Ducîndu-mă la *mister* Astley, nu aveam deloc intenția și chiar dinadins nu voiam să-i povestesc nimic despre dragostea mea pentru Polina. În toate aceste zile, vorbind cu el, nu suflasem aproape nici o vorbă despre asta. Pe deasupra, era și foarte timid. De prima dată am văzut că Polina l-a impresionat puternic, dar el nu-i pomenea niciodată numele. Acum însă, ciudat lucru, de îndată ce s-a așezat și și-a îndreptat spre mine ochii de culoarea cositorului, în mine, cine știe de ce, s-a stîrnit dorința de a-i povesti tot, adică toată dragostea mea și cu toate nuanțele. I-am vorbit o jumătate de oră în cap și m-am simțit extrem de bine, povestind asta pentru prima dată! Și, observînd că la pasajele deosebit de înflăcărate el se fîstîcește, am întețit dinadins ardoarea povestirii mele. De un singur lucru mă căiesc: poate am spus cîteva lucruri de prisos despre francez...

Mister Astley m-a ascultat șezînd nemișcat în fața mea, fără să scoată nici un cuvînt, nici un sunet și privindu-mă în ochi; dar, cînd am adus vorba despre francez, m-a pus de îndată la punct și m-a întrebat cu asprime: am dreptul să pomenesc despre această împrejurare care nu mă privește? *Mister* Astley punea întotdeauna întrebările într-un mod foarte ciudat.

— Ai dreptate: mă tem că nu, îi răspunsei eu.

— Despre acest marchiz și despre *miss* Polina nu poți spune nimic precis în afară de presupuneri?

M-am mirat din nou de această întrebare categorică venită de la un om atît de timid ca *mister* Astley.

— Nu, nimic precis, răspunsei eu, firește că nimic precis.

— Dacă-i așa, a fost urît din partea dumitale nu numai că ai adus vorba de asta în prezența mea, ci chiar că ai gîndit-o în sinea dumitale.

— Bine, bine! Recunosc; dar acum nu de asta-i vorba, îl întrerupsei eu, mirîndu-mă în sinea mea. Imediat, i-am povestit toată istoria din ajun, cu toate amănuntele, ieșirea Polinei, pățania cu baronul, concedierea mea, extraordinara lașitate a generalului și, în fine, i-am relatat amănunțit vizita lui Des Grieux din ziua aceea, cu toate nuanțele; în încheiere, i-am arătat biletul.

— Ce concluzie tragi din asta? întrebai eu. Am venit anume ca să aflu ce gîndești. În ce mă privește, mi se pare că l-aș ucide pe franțuzul ăsta și, poate, am s-o fac.

— Și eu, spuse *mister* Astley. Cît despre *miss* Polina... știi că intrăm în relații chiar și cu oameni pe care îi urîm, dacă ne împinge o necesitate. Aici pot exista legături pe care nu le cunoști, dependente de împrejurări de altă natură. Cred că poți fi liniștit, în parte, firește. Cît despre fapta de ieri, asta e, desigur, ciudată – nu pentru că *miss* Polina a dorit să se descotorosească de dumneata și te-a trimis în bătaia ciomagului baronului (pe care, nu înțeleg de ce nu l-a utilizat, deși îl avea în mînă), ci pentru că această ieșire pentru o asemenea... pentru o asemenea superbă *miss*, e indecentă. Firește, nu putea să prevadă că dumneata vei îndeplini întocmai dorința ei jucăușă...

— Știi ceva? strigai deodată, uitîndu-mă atent la *mister* Astley. Mi se pare că ai auzit despre toate astea – știi de la cine? De la însăși *miss* Polina!

Mister Astley mă privi cu uimire.

— Îți strălucesc ochii, și eu citesc în ei suspiciune, rosti el, revenind imediat la calmul de

dinainte, dar nu ai nici cel mai mic drept să-ți dai pe față suspiciunile. Eu nu-ți pot recunoaște acest drept și refuz cu desăvîrșire să răspund la întrebarea dumitale.

— Bine, gata! Nici nu-i nevoie! strigai eu, ciudat de tulburat și neînțelegînd cum de mi-a trecut prin minte acest gînd. Și cînd, în ce fel *mister* Astley a putut fi ales de Polina drept confident? În ultima vreme, de altfel, îl scăpasem parțial din vedere pe *mister* Astley, iar Polina a fost întotdeauna o enigmă pentru mine – o enigmă atît de mare, încît, acum, de pildă, apucîndu-mă să-i povestesc lui *mister* Astley întreaga istorie a iubirii mele, deodată, în cursul povestirii, am fost uimit de faptul că nu puteam să-i povestesc aproape nimic precis și concret despre relațiile mele cu ea. Dimpotrivă, totul era fantezist, ciudat, lipsit de temei și chiar aiurea.

— Bine, bine; sînt zăpăcit și deocamdată nu-mi pot da seama de multe lucruri, îi răspunsei eu, parcă sufocîndu-mă. De altfel, ești un om bun. Acum e altceva, și îți cer nu sfatul, ci părerea.

Am făcut o pauză și am început:

— Ce crezi, de ce generalului i s-a făcut frică? De ce din cea mai stupidă zburdălnicie a mea au scos o asemenea istorie? O asemenea istorie, în care pînă și însuși Des Grieux a găsit cu cale să se implice (iar el se implică numai în cazurile cele mai importante), m-a vizitat (ia te uită!), m-a rugat, m-a implorat – el, Des Grieux, să mă roage pe mine! În fine, ia notă de faptul că a venit pe la nouă, la nouă fără ceva, și avea la el biletul primit de la *miss* Polina. Cînd, mă întreb eu, a fost scris? Poate că au trezit-o pe *miss* Polina pentru asta! Pe lîngă faptul că din asta văd că miss Polina e sclava lui (fiindcă a ajuns

să-mi ceară iertare tocmai mie!), pe lîngă asta – ea personal ce are de cîștigat din asta? De ce se interesează atît de mult de asta? De ce s-au speriat atît de tare de un oarecare baron? Și ce înseamnă căsătoria generalului cu *mademoiselle* Blanche de Cominges? Ei spun că generalul trebuie să se poarte într-un mod *deosebit* ca urmare a acestei circumstanțe – dar, fii și dumneata de acord, purtarea asta-i chiar prea deosebită! Ce crezi? Uitîndu-mă în ochii dumitale, sînt convins că și aici știi mai multe decît mine!

Mister Astley surîse și dădu din cap.

— Într-adevăr, mi se pare că despre asta știu mult mai multe decît dumneata, spuse el. Aici toată chestiunea o privește numai pe *mademoiselle* Blanche și sînt sigur că acesta-i adevărul adevărat.

— Dar ce-i cu *mademoiselle* Blanche? strigai eu cu nerăbdare (am început subit să sper că acum mi se va dezvălui ceva despre *m-lle* Blanche).

— Mi se pare că, în momentul de față, *mademoiselle* Blanche are un interes deosebit să evite orice întîlnire cu baronul și baroana – cu atît mai mult o întîlnire neplăcută și, mai rău, una scandaloasă.

— Hai! Hai!

— Acum doi ani, în timpul sezonului, *mademoiselle* Blanche a mai fost aici, la Ruletenburg. Și eu mă aflam aici. *Mademoiselle* Blanche nu se numea atunci *mademoiselle* de Cominges, la fel cum și mama dumneaei, *madame veuve* Cominges, nu exista. În tot cazul, nici nu se pomenea de dumneaei. Des Grieux – nici Des Grieux nu era. Nutresc profunda convingere nu numai că nu sînt rude, ci și că se cunosc de foarte puțin timp. Des Grieux a devenit marchiz tot foarte recent –

de asta sînt sigur datorită unei circumstanțe. Chiar se poate presupune că a început recent să se numească Des Grieux. Cunosc aici un om care l-a întîlnit și sub alt nume.

— Dar nu-i așa că are într-adevăr un cerc de cunoștințe importante?

— O, asta se poate. Pînă și *mademoiselle* Blanche le poate avea. Dar acum doi ani, *mademoiselle* Blanche, la plîngerea acestei baroane, a primit din partea poliției locale invitația de a părăsi orașul, și l-a părăsit.

— Cum așa?

— Mai întîi și-a făcut apariția aici cu un italian, un fel de prinț cu nume istoric, *Barberini*[1] sau cam așa ceva. Insul avea o mulțime de inele și briliante, nici măcar false. Umblau cu un echipaj extraordinar. Mai întîi *mademoiselle* Blanche a jucat bine *trente et quarante*, mai apoi însă norocul a început s-o trădeze foarte tare; așa îmi amintesc eu. Țin minte că într-o seară a pierdut o sumă extrem de mare. Dar cel mai rău a fost că a venit *un beau matin*[2], cînd prințul ei a dispărut nu se știe unde; au dispărut și caii, și echipajul, totul a dispărut. Datoria de la hotel era teribilă. *Mademoiselle* Zelma (din Barberini devenise deodată *mademoiselle* Zelma), era în ultimul hal de disperare. Plîngea și țipa de se auzea în tot hotelul și, cuprinsă de furie, își sfîșia hainele. Chiar aici în hotel locuia un conte polonez (toți polonezii care călătoresc sînt conți), și *mademoiselle* Zelma, care își sfîșiase rochiile și, precum o pisică, își zgîriase fața cu mîinile ei minunate, spălate cu parfum, i-a produs o oarecare impresie.

---

1. Renumită familie florentină.
2. O bună dimineață (fr.).

Au stat de vorbă și spre ora prînzului ea s-a potolit. Seara contele a apărut la braț cu ea în cazinou. *Mademoiselle* Zelma rîdea, după obiceiul ei, foarte tare și în manierele ei apăruse ceva mai multă degajare. A intrat de-a dreptul în categoria doamnelor jucătoare la ruletă care, apropiindu-se de masă, împing din răsputeri cu umărul pe jucătorul de alături, ca să-și facă loc. Așa-i șicul deosebit al acestor doamne. Desigur, le-ai observat, nu?

— O, da!

— Nici nu merită să le bagi în seamă. Spre necazul publicului decent, nu dispar de aici, în tot cazul acelea dintre ele care schimbă în fiecare zi la masă bilete de o mie de franci. De altfel, de îndată ce încetează să mai schimbe bilete, sînt imediat rugate să plece. *Mademoiselle* Zelma continua să schimbe bilete; dar avea tot mai mult ghinion la joc. Ia aminte că foarte des aceste doamne joacă norocos; au o extraordinară stăpînire de sine. De altminteri, mi-am terminat istoria. Odată, exact ca prințul, a dispărut și contele. *Mademoiselle* Zelma a venit seara să joace singură; de data asta n-a mai apărut nimeni ca să-i ofere brațul. În două zile a pierdut tot. Punînd la bătaie ultimul ludovic și pierzîndu-l, s-a uitat împrejur și l-a văzut lîngă ea pe baronul Wurmerhelm, care o cerceta foarte atent și cu o indignare profundă. Dar *mademoiselle* Zelma nu a observat indignarea și, adresîndu-i-se baronului cu un anumit zîmbet, l-a rugat să mizeze pentru ea zece ludovici pe culoarea roșie. Ca urmare a acestui fapt, la plîngerea baroanei, a primit spre seară invitația de a nu-și mai face apariția la cazinou. Dacă te miri că îmi sînt cunoscute aceste amănunte mărunte și absolut

indecente, asta-i pentru că le-am auzit cu certitudine de la *mister* Fider, o rudă de-a mea, care în aceeași seară a luat-o cu caleașca sa pe *mademoiselle* Zelma și a dus-o de la Ruletenburg la Spa. Acum pricepe: *mademoiselle* Blanche vrea să devină soție de general, pesemne pentru ca în viitor să nu mai primească invitații cum a fost cea de acum doi ani din partea poliției cazinoului. Acum nu mai joacă; dar asta pentru că, după toate semnele, are un capital pe care îl împrumută cu dobîndă jucătorilor de aici. Așa-i mult mai rațional. Chiar bănuiesc că îi e dator și bietul general. Poate că îi e dator și Des Grieux. Des Grieux, poate, îi e asociat. Fii și dumneata de acord că cel puțin pînă la nuntă ea n-ar dori sub nici un motiv să atragă atenția baroanei și a baronului. Într-un cuvînt, în situația ei cel mai puțin convenabil e un scandal. Dumneata ești legat de casa lor și faptele dumitale ar putea provoca un scandal, mai ales că ea în fiecare zi apare în public la braț cu generalul sau cu *miss* Polina. Acum înțelegi?

— Nu, nu înțeleg! strigai eu, bătînd din răsputeri cu pumnul în masă, încît un *garçon* dădu fuga speriat la noi.

— Spune-mi, *mister* Astley, repetai eu cuprins de frenezie, dacă știai toată această istorie și, prin urmare, știi pe de rost ce-i cu *mademoiselle* Blanche de Cominges – cum se face că nu ne-ai prevenit – pe mine, pe general și, în fine, mai cu seamă pe *miss* Polina, care s-a arătat aici la cazinou, în public, la braț cu *mademoiselle* Blanche? Se poate una ca asta?

— Pe dumneata n-aveam de ce să te previn, pentru că nu puteai face nimic, îmi răspunse calm *mister* Astley. De altminteri, în ce privință

să te previn? Generalul, poate, știe mult mai multe despre *mademoiselle* Blanche decît știu eu, și totuși se plimbă cu ea și cu *miss* Polina. Generalul este un om nefericit. Am văzut ieri cum *mademoiselle* Blanche galopa pe un cal excelent cu *monsieur* Des Grieux și cu prințul acela rus mic de statură, iar generalul galopa în urma lor pe un cal roib. Dimineață îmi spusese că îl dor picioarele, dar ținuta lui era frumoasă. Și, iată, chiar în clipa aceea mi-a trecut subit prin cap că generalul e un om pierdut de tot. Pe deasupra, asta nu-i deloc treaba mea și de-abia recent am avut onoarea s-o cunosc pe *miss* Polina. De altfel (își luă deodată seama *mister* Astley) ți-am și spus că nu-ți pot recunoaște dreptul la unele întrebări, cu toate că țin sincer la dumneata...

— Ajunge, spusei eu, ridicîndu-mă, de-acum mi-e clar ca lumina zilei că *miss* Polina știe totul despre *mademoiselle* Blanche, dar că nu se poate despărți de francezul ei și de aceea acceptă să se plimbe cu *mademoiselle* Blanche. Crede-mă că nici o presiune nu ar sili-o să se plimbe cu *mademoiselle* Blanche și să mă implore în bilet să nu mă ating de baron. La mijloc trebuie să fie această presiune, în fața căreia totul se înclină! Și totuși, doar ea m-a asmuțit asupra baronului! La naiba, nu mai înțeleg nimic!

— Uiți că, în primul rînd, această *mademoiselle* de Cominges este logodnica generalului și, în al doilea rînd, că *miss* Polina, care îi e generalului fiică vitregă, are un frățior și o surioară, copiii generalului, cu desăvîrșire părăsiți și chiar, mi se pare, jefuiți de acest om nebun.

— Da, da! Așa-i! Dacă ar pleca de lîngă copii, ar însemna să-i lase cu totul de izbeliște, dacă ar

rămîne, ar însemna să le apere interesele și, poate, să salveze cîteva petice de moșie. Da, da, asta-i adevărat! Și totuși, totuși! O, înțeleg de ce acum se interesează cu toții atît de mult de bunicuța!

— De cine? întrebă *mister* Astley.

— De hoașca aceea bătrînă de la Moscova, care nu mai moare și despre moartea căreia așteaptă să le vină o telegramă.

— Da, da, desigur, tot interesul s-a concentrat asupra ei. Toată chestiunea stă în moștenire! Se anunță moștenirea și generalul se însoară; *miss* Polina se va vedea și ea eliberată, iar Des Grieux...

— Ei, ce-i cu Des Grieux?

— Des Grieux își va primi banii; numai asta așteaptă el aici.

— Numai asta! Crezi că asta așteaptă?

— Nu mai știu nimic, se încăpățînă *mister* Astley să nu-mi dezvăluie mai mult.

— Dar eu știu, știu! repetai eu furios. Și el așteaptă moștenirea, pentru că Polina va primi zestre și, după ce se va alege cu banii, imediat i se va arunca de gît. Toate femeile sînt așa! Chiar și cele mai mîndre dintre ele ajung sclavele cele mai banale! Polina nu este în stare decît să iubească pătimaș, și atît! Uită-te la ea mai ales atunci cînd stă singură, căzută pe gînduri: e ceva predestinat, condamnat, blestemat! E capabilă de toate ororile vieții și pasiunii... ea... ea... dar cine mă strigă? exclamai eu dintr-o dată. Cine strigă? Am auzit pe cineva strigînd rusește: „Aleksei Ivanovici!“ O voce de femeie, auzi, auzi!

Între timp ne apropiam de hotelul nostru. De mult, aproape fără să ne dăm seama, ieșiserăm din cafenea.

— Am auzit niște strigăte de femeie, dar nu știu pe cine chema; striga rusește; acum văd de unde veneau strigătele, îmi arătă *mister* Astley, strigă femeia aceea, care stă într-un fotoliu mare și pe care chiar acum au urcat-o pe scară atîția lachei. Din urmă vin alții cu geamantane, deci de-abia a sosit trenul.

— Dar de ce mă strigă pe mine? Strigă din nou, uite, ne face semne cu mîna.

— Văd că face semne cu mîna, zise *mister* Astley.

— Aleksei Ivanovici! Aleksei Ivanovici! Ah, Dumnezeule, ce mai nătărău! se auziră strigăte disperate de pe scara hotelului.

Am pornit aproape în fugă spre intrare. Am pășit pe palier și... brațele mi-au căzut în jos de uimire, iar picioarele mi-au prins parcă rădăcini în piatră.

Capitolul IX

Pe palierul de sus al scării late a hotelului, purtată pe trepte într-un fotoliu și înconjurată de servitori, servitoare și de mulțimea slugarnică de oameni de serviciu ai hotelului, în prezența recepționerului-șef, care ieșise în întîmpinarea înaltei vizitatoare care sosise cu atîtea surle și tobe, cu propriile slugi și cu atîtea cufere și geamantane – trona... *bunica*! Dar, era chiar ea, cumplita și bogata Antonida Vasilievna Taraseviceva, o moșiereasă de șaptezeci și cinci de ani, boieroaică de la Moscova, *la baboulinka*, în legătură cu care se expediau și se primeau telegrame, care era pe moarte și nu murise și deodată chiar ea, în persoană, picase ca trăsnetul printre noi. Apăruse, deși paralizată, purtată ca întotdeauna în decursul ultimilor cinci ani în fotoliu, dar fiind, ca de obicei, vioaie, plină de viață, plină de sine, ținîndu-se drept, strigînd tare și poruncitor, ocărînd pe toată lumea – ei bine, exact așa cum era atunci cînd am avut onoarea s-o văd de vreo două ori din momentul cînd mă angajasem ca preceptor în casa generalului. Firește că, de uimire, rămăsesem ca o momîie în fața ei. Ea însă mă zărise, cu ochii ei de linx, încă de la o sută de pași, de pe cînd o aduceau cu fotoliul, mă recunoscuse și mă strigase pe numele mic și pe numele mare, pe care, așa cum îi era obiceiul, și

le întipărise în minte o dată pentru totdeauna. „Și pe una ca asta ne așteptam s-o vedem în sicriu, îngropată și lăsînd moștenirea? mi-a trecut mie prin gînd. Păi asta va trăi mai mult decît noi și decît toți locatarii hotelului! Dar, Doamne, ce se va întîmpla acum cu ai noștri, ce se va întîmpla cu generalul! Acum va întoarce tot hotelul pe dos!"

— Ei, fiule, ce-ai rămas așa în fața mea, cu ochii holbați! continuă bunica să țipe la mine. Nu știi să te înclini, să saluți? Sau te-ai umflat în pene și nu mai vrei? Ori, poate, nu m-ai recunoscut? Ascultă, Potapîci, i se adresă ea unui bătrîn cărunt, în frac, cu cravată albă și chelie roz, majordomul ei, care o însoțea în voiaj, auzi, nu mă recunoaște! M-au îngropat! Trimit telegramă după telegramă: am murit sau n-am murit? Păi știu tot! Și eu, după cum vezi, sînt vie.

— Ba să mă ierți, Antonida Vasilievna, de ce ți-aș dori răul? îi răspunsei eu vesel, dezmeticindu-mă. Doar am rămas uimit... Și cum să nu mă mir, cînd așa, pe neașteptate...

— Dar ce-i aici de-a mirării? Am urcat în tren și am venit. În vagon e bine, nu te scutură. Ai fost la plimbare?

— Da, m-am plimbat pînă la cazinou.

— Aici e bine, spuse bunica, uitîndu-se împrejur. E cald și casele-s bogate. Asta-mi place! Ai noștri sînt acasă? Generalul?

— O! E acasă, pesemne că la ora asta sînt toți acasă.

— Și aici fac totul după ceas și umblă cu mofturi? Dau tonul. Am auzit că țin un echipaj, *les seigneurs russes*[1]! S-au lefterit și fuga în străinătate! Și Praskovia-i cu ei?

---

1. Seniorii ruși (fr.).

— Și Polina Aleksandrovna.

— Și franțuzul? Las' că-i văd eu pe toți. Aleksei Ivanovici, arătă-mi drumul, du-mă de-a dreptul la el. Dar ție îți merge bine aici?

— Așa și așa, Antonida Vasilievna.

— Iar tu, Potapîci, spune-i nătărăului aceluia, recepționerului, să-mi dea un apartament confortabil, bun, nu sus, și cară acolo toate lucrurile chiar acum. Da' ce se înghesuie toți ca să mă care? De ce se bagă? Ce mai sclavi! Ăsta de lîngă tine cine-i? mi se adresă ea din nou.

— E *mister* Astley, îi răspunsei.

— Și ce-i de capul lui *mister* Astley?

— E un excursionist, bun prieten cu mine; se cunoaște și cu generalul.

— Englez. De-aia se holbează la mine și nu-și descleștează dinții. De altminteri, îmi plac englezii. Hai, duceți-mă sus, de-a dreptul în apartamentul lor; unde-s?

Bunica fu luată pe sus; eu mergeam înainte pe scara largă a hotelului. Alaiul nostru era cît se poate de spectaculos. Toți cei pe care-i întîlneam se opreau și ne priveau cu ochii mari. Hotelul nostru era considerat cel mai bun, cel mai scump și mai aristocratic din stațiune. Pe scară și pe coridoare vezi întotdeauna doamne splendide și englezi impozanți. Mulți se interesau la parter, îl întrebau pe recepționerul-șef, care, la rîndul lui, era profund uimit. Firește, le răspundea tuturor că-i o străină de vază, *une russe, une comtesse, grande dame*[1], și că aceasta va ocupa apartamentul în care cu o săptămînă mai înainte locuise *la grande duchesse de N*[2]. Înfățișarea

1. O rusoaică, o contesă, o mare doamnă (fr.).
2. Marea ducesă de N (fr.).

poruncitoare și autoritară a bunicii, purtată în fotoliu, era motivul efectului principal. Întîlnind o persoană necunoscută, o măsura de îndată cu o privire curioasă și mă descosea în gura mare despre fiecare. Bunica era masivă și, cu toate că nu se ridica din fotoliu, presimțeai, privind-o, că e foarte înaltă. Spinarea și-o ținea dreaptă ca o scîndură și nu și-o sprijinea de spătar. Capul cărunt, cu trăsături largi și aspre ale feței, și-l ținea sus ; se uita cumva arogant și provocator și se vedea că privirea și gesturile ei erau absolut naturale. În pofida celor șaptezeci și cinci de ani ai ei, avea fața destul de proaspătă și nici măcar dinții nu-i erau stricați de tot. Purta o rochie de mătase neagră și o bonetă albă.

— Mă interesează extrem de mult, îmi șopti *mister* Astley, urcînd treptele alături de mine.

„Știe de telegrame, mă gîndii eu. Îl cunoaște și pe Des Grieux, dar, pare-mi-se, despre *m-lle* Blanche încă nu știe prea multe.“ I-am spus îndată toate acestea lui *mister* Astley.

Om păcătos ! De îndată ce mi-a trecut prima uimire, mă bucuram teribil de lovitura pe care acuși-acuși i-o vom da generalului. Parcă mă îmboldea ceva, așa că pășeam extrem de vesel înaintea celorlalți.

Ai noștri locuiau la etajul al doilea ; n-am anunțat și nici măcar n-am bătut la ușă, ci, pur și simplu, am dat-o de perete, iar bunica a fost adusă cu triumf. Ca un făcut, erau cu toții adunați în cabinetul generalului. Era ora douăsprezece și, mi se pare, se proiecta o excursie – unii cu trăsurile, alții călări, cu tot anturajul ; pe deasupra, mai invitaseră și niște cunoștințe. În afară de general, Polina și copiii și dădaca acestora, în cabinet se mai aflau : Des Grieux, *m-lle*

Blanche, iarăși în costum de amazoană, mama ei, *m-me veuve Cominges*, prințul cel scund și încă un excursionist, tobă de carte, neamț, pe care-l vedeam la ei pentru prima oară. Fotoliul cu bunica a fost lăsat jos chiar în mijlocul cabinetului, la trei pași de general. Doamne, n-am să uit niciodată această surpriză! Înainte de a intra noi, generalul povestea ceva, iar Des Grieux îl corecta. Trebuie remarcat că, cine știe de ce, în ultimele două-trei zile, *m-lle* Blanche și Des Grieux erau foarte atenți cu prințul cel scund – *à la barbe de pauvre général*[1] și în grupul lor, deși poate în mod artificial, domnea o atmosferă de veselie și cordialitate familială. Văzînd-o pe bunica, generalul înlemni brusc, căscă gura și se poticni la jumătatea cuvîntului. Se uita la ea cu ochii holbați, ca și cum ar fi fost fermecat de privirea unui vasilisc. La rîndul ei, bunica îl privea în tăcere și nemișcare – dar ce privire triumfătoare, provocatoare și batjocoritoare! Se uitară unul la altul cam vreo zece secunde, în profunda tăcere a celor din jur. Des Grieux mai întîi împietrise, dar curînd pe chipul lui licări o îngrijorare profundă. *M-lle* Blanche își ridicase sprîncenele, căscase gura și se uita năucă la bunica. Prințul și neamțul erudit contemplau nedumeriți acest tablou. În privirea Polinei se exprimau mirarea extremă și nedumerirea, însă deodată ea se făcu albă ca varul la față; peste un minut sîngele îi năvăli repede în obraji, împurpurîndu-i. Da, asta era o catastrofă pentru toți! Eu doar îmi mutam privirea de la bunica la cei din jur și înapoi. *Mister* Astley stătea deoparte, calm și ceremonios ca de obicei.

---

1. Sub nasul bietului general (fr.).

— Ei, iată-mă și pe mine! În locul telegramei! izbucni, în sfîrșit, bunica, rupînd tăcerea. Ce, nu v-ați așteptat?

— Antonida Vasilievna... mătușică... dar în ce fel... bîigui bietul general. Dacă bunica și-ar mai fi prelungit tăcerea cu vreo cîteva secunde, ar fi făcut, poate, un atac de apoplexie.

— Cum în ce fel? M-am urcat în tren și am venit. Pentru ce există calea ferată? Iar voi credeați cu toții că am dat ortul popii și v-am lăsat moștenirea? Păi știu eu cum trimiteai telegrame de aici. Cred că ai cheltuit mult cu ele. Că poșta nu-i ieftină aici. Iar eu mi-am luat picioarele la spinare și am venit. Ăsta-i franțuzul acela? Parcă *monsieur* Des Grieux, nu?

— *Oui, madame*, sări cu gura Des Grieux, *et croyez, je souis si enchanté... votre santé... c'est un miracle... vous voir ici, une surprise charmante...*[1]

— Chiar că-i *charmante*; te știu eu, panglicarule, și nu te cred nici atîtica! spuse ea și îi arătă degetul mic. Asta cine mai e? întrebă bunica, arătînd spre *m-lle* Blanche. Pesemne că extravaganta franțuzoaică, în costum de amazoană și cu cravașa în mînă, o uimise. E din partea locului?

— E *mademoiselle* Blanche de Cominges, iar acolo-i mama dumneaei, *madame* de Cominges; locuiesc în hotelul acesta, dădui eu raportul.

— Fiica-i măritată? mă descusu bunica fără jenă.

— *Mademoiselle* de Cominges e domnișoară, îi răspunsei eu cît mai respectuos și dinadins cu jumătate de voce.

---

1. Da, doamnă... și, credeți-mă, sînt atît de încîntat... sănătatea dumneavoastră... e un miracol... să vă văd aici, o surpriză încîntătoare (fr.).

— E veselă?

N-am înțeles întrebarea.

— Nu ți-e urît cu ea? Înțelege rusește? Uite, Des Grieux, la noi la Moscova, a învățat ceva rusește, rupe un pic.

I-am explicat că *m-lle* de Cominges n-a fost niciodată în Rusia.

— *Bonjour*! spuse bunica, adresîndu-i-se brusc lui *m-lle* Blanche.

— *Bonjour, madame*, rosti *m-lle* Blanche și făcu o reverență ceremonioasă și grațioasă, grăbindu-se, sub o mască de extraordinară modestie și politețe, să arate, prin întreaga expresie a chipului și a ținutei, că se miră foarte mult de întrebarea pusă și de atitudinea bunicii față de ea.

— Oho, și-a lăsat ochii în jos, se fandosește și face fițe; se vede îndată ce fel de pasăre e; vreo actriță. Am tras aici la hotel, jos, se adresă ea deodată generalului. Am să-ți fiu vecină; te bucuri sau nu te bucuri?

— O, mătușică! Fii încredințată de sincerele mele sentimente... de plăcerea mea, se grăbi generalul să răspundă. Se mai dezmeticise cît de cît și, fiindcă, la nevoie, se pricepea să vorbească bine, impunător și cu pretenții la un oarecare efect, începu să lungească vorba și acum. Eram atît de îngrijorați și uimiți de veștile primite în legătură cu sănătatea dumitale... Primeam niște telegrame atît de disperate și deodată...

— Ei, minți, minți! îl întrerupse imediat bunica.

— Dar cum, o întrerupse și generalul cît se poate de repede și ridică tonul, străduindu-se să nu remarce acest „minți“, cum de te-ai hotărît, totuși, să pornești într-o asemenea călătorie? Fii și dumneata de acord că la anii pe care îi ai, cu sănătatea dumitale... în tot cazul, e ceva atît de

neașteptat, încît uimirea noastră e de înțeles. Dar mă bucur atît de mult… și noi toți (începu să zîmbească cu înduioșare și exaltare) ne vom strădui din răsputeri să-ți facem din sejurul de aici o cît mai plăcută petrecere…

— Gata, ajungă-ți ; asta-i vorbărie goală ; trăncănești ca de obicei ; m-oi pricepe și singură să-mi petrec timpul. De altminteri, nici cu voi n-am nimic ; nu vă port pică. Cum ? mă întrebi. Da' ce-i de-a mirării ? Cît se poate de simplu. Bună ziua, Praskovia. Tu ce faci aici ?

— Bună ziua, bunică, spuse Polina, apropiindu-se de ea. A fost lung drumul ?

— Uite, asta a pus o întrebare mai deșteaptă decît toți, că ăștia numai : ah și iar ah ! Vezi tu : am zăcut cît am zăcut, mi s-au tot făcut tratamente, iar eu i-am alungat pe doctori și l-am chemat pe paracliserul de la Sf. Nikola. Pe o femeie care avea tot boala mea a vindecat-o cu scuturătură de fîn. M-a ajutat și pe mine ; a treia zi m-au trecut toate sudorile și m-am sculat. Pe urmă s-au adunat nemții mei, și-au pus ochelarii și au început să-mi dea sfaturi : „Dacă, cică, v-ați duce acum în străinătate și ați face un tratament cu ape minerale, atunci v-ar trece ocluziunile". Iar eu mă gîndesc : de ce nu ? Proștii de Zajighin au început să ofteze : „Cum, cică, ai să ajungi ?" Asta-i bună ! Într-o zi mi-am strîns catrafusele și vinerea trecută am luat-o pe fata asta, pe Potapîci și pe Feodor, lacheul, dar lui Feodor i-am făcut vînt acasă din Berlin, fiindcă am văzut că n-am deloc nevoie de el și că aș ajunge și singură-singurică… Iau un vagon special, iar hamali sînt la toate stațiile, pentru douăzeci de copeici te cară unde vrei. Ia te uită ce apartament aveți ! încheie ea, uitîndu-se împrejur. Cu ce bani, fiule ? Că

doar ai ipotecat totul. Numai franțuzului ăstuia cîți bani îi datorezi! Că doară știu tot, știu tot!

— Eu, mătușică... începu generalul simțindu-se foarte penibil, mă mir, mătușică... mi se pare că pot și fără să mă controleze cineva... mai ales că cheltuielile nu depășesc posibilitățile mele, iar noi aici...

— La tine nu depășesc? Ai spus-o! Cred că i-ai jefuit pe copii de ultimii bănuți! Halal tutore!

— După asta, după asemenea cuvinte... începu generalul cu indignare, chiar că nu mai știu...

— Asta-i, nu știi! Bănuiesc că nu te desprinzi de ruletă, nu? Te-ai lefterit de tot?

Generalul era atît de uimit, încît mai că nu se înecă de năvala sentimentelor sale tulburate.

— La ruletă? Eu? Cu rangul meu... Eu? Vino-ți în fire, mătușică, cred că încă mai ești bolnavă...

— Ei, minți, minți; se vede treaba că nu te pot oamenii trage de la masă; minți întruna! Am să mă uit și eu ca să văd ce-i ruleta, chiar azi. Tu, Praskovia, povestește-mi ce se poate vizita aici, o să-mi arate și Aleksei Ivanovici, iar tu, Potapîci, notează-ți toate locurile unde trebuie să mergem. Ce vizitează oamenii aici? i se adresă ea deodată tot Polinei.

— În apropiere, sînt ruinele unui castel, apoi Schlangenbergul...

— Ce-i Schlangenbergul? O dumbravă?

— Nu, nu-i o dumbravă, e un munte; acolo-i un *point*...

— Ce fel de *point*?

— Punctul cel mai înalt de pe munte, un loc împrejmuit cu gard. Priveliștea-i minunată de acolo.

— Să mă care cu fotoliul pe munte? Au să mă poată căra sau nu?

— O, putem găsi hamali, răspunsei eu.

Între timp veni s-o salute pe bunica Fedosia, dădaca, aducîndu-i și pe copiii generalului.

— Stai, n-are rost să ne pupăm! Nu-mi place să mă sărut cu copiii: toți copiii sînt mucoși! Ei, cum îți merge aici, Fedosia?

— Aici îi tare, tare bine, maică Antonida Vasilievna, răspunse Fedosia. Dar matale cum ți-a fost, maică? Că noi ți-am dus grija.

— Știu, tu ești cu sufletul curat. Ăștia toți vi-s musafiri? i se adresă din nou bunica Polinei. Cine-i jigăritul acela cu ochelari?

— Prințul Nilski, bunico, îi șopti Polina.

— A, e rus? Și eu credeam că n-are să înțeleagă! Poate că n-a auzit! Pe *mister* Astley am apucat să-l văd. Da' uite-l din nou, spuse bunica, văzîndu-l. Bună ziua! i se adresă ea deodată lui *mister* Astley.

Mister Astley se înclină în tăcere.

— Ei, ce gînd frumos îmi puteți spune? Spuneți-mi ceva! Tradu-i asta, Polina.

Polina traduse.

— Că mă uit la dumneavoastră cu mare plăcere și mă bucur că sînteți bine sănătoasă, îi răspunse *mister* Astley serios, dar extrem de prompt. Bunicii i se traduse și pesemne că asta îi plăcu.

— Ce frumos răspund întotdeauna englezii, remarcă ea. Nu știu de ce, întotdeauna i-am iubit pe englezi, nici nu se compară cu franțuzii! Treceți pe la mine, i se adresă ea din nou lui *mister* Astley. Am să mă străduiesc să nu vă bat prea mult la cap. Tradu-i și mai spune-i că stau aici jos, aici jos – ascultați, aici jos, jos, îi repetă ea lui *mister* Astley, arătîndu-i cu degetul în jos.

Mister Astley era extrem de bucuros de invitație.

Cu o privire atentă și mulțumită, bunica o măsură pe Polina din cap pînă-n picioare.

— Aș ține la tine, Praskovia, spuse ea deodată, ești o fată grozavă, mai bună decît toți, dar ai o fire – of! Dar nici eu nu-s mai brează; ia întoarce-te; ai meșe în păr?

— Nu, bunico, e părul meu.

— Bine, că nu-mi place moda prostească de acum. Ești tare frumoasă. M-aș îndrăgosti de tine dacă aș fi cavaler. De ce nu te măriți? Dar e timpul să plec. Vreau să mă plimb, că pînă acum n-am văzut decît vagonul și iar vagonul...Da' tu tot mai ești supărat? i se adresă ea generalului.

— Nici vorbă, mătușică! sări generalul bucuros. Înțeleg, la anii dumitale...

— *Cette vieille est tombée en enfance*[1], îmi șopti Des Grieux.

— Vreau să văd tot ce se poate vedea aici? Mi-l cedezi pe Aleksei Ivanovici? urmă bunica spre general.

— O, cît vrei, dar și eu însumi... și Polina, și *monsieur* Des Grieux... noi toți am fi încîntați să te însoțim...

— *Mais, madame, cela sera un plaisir*[2], se întoarse Des Grieux spre ea, cu un zîmbet fermecător.

— Tocmai, *plaisir*. Ești caraghios, fiule. De altminteri, bani n-am să-ți dau, adăugă ea deodată, adresîndu-i-se generalului. Bine, acum mă duc în camera mea: trebuie s-o văd, după care am să merg în toate locurile. Hai, ridicați-mă.

Bunica fu din nou ridicată și porniră toți grămadă, în urma fotoliului, coborînd scara. Generalul

1. Bătrîna asta a dat în mintea copiilor (fr.).
2. Dar, doamnă, ar fi o plăcere (fr.).

pășea ca un ins năucit de o lovitură de măciucă în moalele capului. Des Grieux chibzuia ceva. *M-lle* Blanche voise să rămînă, dar apoi, cine știe de ce, se hotărîse să meargă și ea cu toți ceilalți. În urma bunicii porni îndată și prințul, iar sus, în apartamentul generalului, rămaseră numai neamțul și *madame veuve* Cominges.

Capitolul X

În stațiunile balneare și, mi se pare, în toată Europa, administratorii hotelurilor și recepționerii-șefi, atunci cînd distribuie apartamentele, nu se conduc atît după pretențiile și dorințele clienților, cît după propriile lor păreri despre aceștia; și, trebuie să remarcăm, greșesc arareori. Însă bunicii, nu se știe de ce, i s-a dat un apartament atît de impunător, încît chiar s-a sărit peste cal: patru camere splendid mobilate, cu baie, cu încăperi pentru servitori, cu o odaie separată pentru cameristă etc., etc. Într-adevăr, în camerele acelea, cu o săptămînă mai înainte, se oprise o *grande duchesse*, lucru care, desigur, li se anunța de îndată noilor clienți, pentru ca apartamentul să capete mai multă importanță. Bunica a fost cărată sau, mai bine zis, a fost împinsă prin toate camerele și ea le-a cercetat cu atenție și asprime. Recepționerul-șef, un ins de-acum bătrîn, pleșuv, a însoțit-o respectuos în cursul acestei prime inspecții.

Nu știu drept cine o luaseră pe bunica, dar, mi se pare, o considerau o persoană extrem de importantă și, mai ales, foarte bogată. În registru au scris pe loc: „*Madame la générale, princesse Tarassevitcheva*“[1], deși bunica nu fusese niciodată

1. Doamna generăleasă, prințesa Taraseviceva (fr.).

prințesă. Propriii servitori, compartimentul separat în vagon, mulțimea inutilă de cufărașe, geamantane și chiar cufere, sosite odată cu bunica, slujiseră drept începutul prestigiului; iar fotoliul, tonul tăios și vocea bunicii, întrebările ei excentrice puse cu aerul cel mai lipsit de jenă, care nu suferea nici o obiecție, întreaga persoană a bunicii – directă, tăioasă, autoritară – desăvîrșiseră venerația tuturor pentru ea. Făcînd inspecția, bunica poruncea cîteodată din senin să fie oprit fotoliul pe rotile, arăta spre cîte o piesă de mobilier și i se adresa cu cîte o întrebare neașteptată recepționerului-șef care zîmbea respectuos, dar începuse să fie temător. Bunica punea întrebări în limba franceză, pe care, de altfel, o vorbea destul de prost, așa că de obicei traduceam eu. Cel mai adesea răspunsurile recepționerului-șef nu-i plăceau și i se păreau nesatisfăcătoare. De fapt, și ea parcă punea întrebările într-o doară și numai Dumnezeu știa la ce se gîndea. De pildă, s-a oprit dintr-o dată în dreptul unui tablou, o copie destul de slabă după un original cunoscut, cu subiect mitologic.

— Al cui e portretul?

Recepționerul-șef îi spuse că, probabil, e al unei contese.

— Cum să nu știi? Locuiești aici și nu știi. De ce e aici? De ce are ochii sașii?

La toate aceste întrebări, recepționerul-șef nu putu răspunde satisfăcător și chiar se pierdu cu firea.

— Ce mai dobitoc! îl gratulă bunica rusește.

A fost dusă mai departe. Aceeași istorie s-a repetat cu o statuetă de Saxa, pe care bunica a cercetat-o îndelung și apoi a poruncit să fie scoasă de acolo, fără să se știe de ce. În sfîrșit, l-a luat

la întrebări pe recepționerul-șef: cît au costat covoarele din dormitor și unde sînt țesute? Recepționerul-șef a promis că se va interesa.

— Ce nătărăi! bombăni bunica și își îndreptă toată atenția asupra patului.

— Ce baldachin bogat! Desfaceți-l!

Patul fu desfăcut.

— Mai mult, mai mult, desfaceți tot! Dați la o parte pernele, fețele lor, ridicați salteaua!

Dădură totul deoparte. Bunica cercetă cu atenție.

— Bine că n-au ploșnițe. Tot așternutul afară! Puneți așternutul și pernele mele. Totuși, toate astea-s prea bogate, la ce-mi trebuie mie, femeie bătrînă, un asemenea apartament; am să mă plictisesc singură. Aleksei Ivanovici, să vii cît de des la mine, cînd isprăvești lecțiile cu copiii.

— De ieri nu mai lucrez la general, îi răspunsei eu, și locuiesc la hotel absolut independent.

— Asta de ce?

— Zilele astea a venit aici un baron neamț de vază cu baroneasa, soția lui, din Berlin. Ieri, la plimbare, am intrat în vorbă cu el în limba germană, fără să respect pronunția berlineză.

— Bine, și ce-i cu asta?

— A luat-o drept o obrăznicie și i s-a plîns generalului, iar generalul m-a concediat tot ieri.

— Da' ce i-ai făcut baronului, l-ai ocărît? (Chiar dacă l-ai fi ocărît, n-ar fi fost nimic!)

— O, nu. Dimpotrivă, baronul a ridicat bastonul asupra mea.

— Și tu, papă-lapte, i-ai permis să se poarte așa cu preceptorul tău, i se adresă bunica generalului, ba încă l-ai și dat afară din slujbă! Sînteți prostănaci, toți sînteți niște prostănaci, după cum văd.

— Nu-ți face griji, mătușică, îi răspunse generalul cu o oarecare nuanță arogant-familiară, mă pricep și singur să-mi conduc treburile. Pe deasupra, relatarea lui Aleksei Ivanovici nu-i chiar exactă.

— Iar tu ai înghițit? mi se adresă bătrîna mie.

— Am vrut să-l provoc pe baron la duel, răspunsei eu cît se poate de modest și de calm, dar generalul s-a împotrivit.

— Adică, de ce te-ai împotrivit? i se adresă iarăși bunica generalului. (Iar tu, fiule, du-te, ai să vii cînd am să te chem, i se adresă ea și recepționerului-șef, n-ai la ce sta aici cu gura căscată. Nu pot să văd în ochi mutra asta de Nürnberg!) Omul se înclină și ieși, neînțelegînd, desigur, complimentul bunicii.

— Ba să mă ierți, bunică, dar oare duelurile-s cu putință? îi răspunse generalul cu un zîmbet ironic.

— De ce să nu fie cu putință? Bărbații sînt cu toții niște cocoși; n-aveau decît să se bată. Sînteți cu toții niște prostănaci, după cum văd, nu vă pricepeți să faceți cinste țării voastre. Hai, ridicați-mă! Potapîci, ai grijă să fie întotdeauna gata doi hamali, tocmește-i și înțelege-te cu ei. Mai mult de doi nu-i nevoie. Au să mă care numai pe scară, iar la loc neted, pe stradă, au să mă împingă, așa să le spui; și plătește-le dinainte, așa au să fie mai respectuoși. Tu să fii întotdeauna lîngă mine, iar tu, Aleksei Ivanovici, să mi-l arăți pe baronul acela la plimbare: măcar să văd și eu ce mai von-baron va fi fiind. Ei, unde-i ruleta asta?

I-am explicat că ruletele se află la cazinou, în săli. Apoi au urmat întrebările: Sînt multe? Joacă mulți? Se joacă toată ziua? Cum sînt construite?

Pînă l-a urmă, i-am răspuns că cel mai bine e să vadă asta cu ochii ei și că e destul de greu de descris.

— Atunci, du-mă de-a dreptul acolo! Ia-o înainte, Aleksei Ivanovici!

— Cum, mătușică, nici măcar n-ai să te odihnești după drum? o întrebă, grijuliu, generalul. Prinsese să se agite, ca și ceilalți, care se cam pierduseră cu firea și începuseră să se uite unii la alții. Pesemne că le era oarecum jenă sau chiar rușine s-o însoțească pe bunica de-a dreptul la cazinou, unde ea, firește, putea face unele excentricități, dar de-acum în public; totuși, se oferiseră singuri s-o însoțească.

— De ce să mă odihnesc? N-am obosit; și-așa am șezut cinci zile. Iar pe urmă o să vedem ce izvoare și ape tămăduitoare aveți aici și unde sînt. Pe urmă... mergem la... cum i-ai zis tu, Praskovia... la acel *point* sau cum i-o mai fi zicînd.

— *Point*, bunico.

— Bine, dacă-i *point, point* să fie. Și ce mai este aici?

— Aici sînt multe obiective, bunico, răspunse, șovăind, Polina.

— Lasă, nu știi nici tu! Marfa, mergi și tu cu mine, îi spuse ea cameristei sale.

— Dar de ce să meargă și ea, mătușică? se îngrijoră deodată generalul. Asta, la urma urmei, nu se poate; nici lui Potapîci nu cred că au să-i dea voie să intre în cazinou.

— Prostii! Dacă-i slugă, s-o las în voia sorții? Că-i și ea om; umblăm de-o săptămînă pe drumuri, vrea și ea să vadă. Cu cine să vadă, dacă nu cu mine? Că singură nici n-ar îndrăzni să scoată nasul în stradă.

— Dar, bunico...

— Ce, ți-e rușine cu mine? Atunci rămîi acasă, nu te întreabă nimeni. Mare general; și eu mi-s generăleasă. Și n-are rost să-mi faceți alai și să vă țineți de mine. Am să văd tot și cu Aleksei Ivanovici...

Însă Des Grieux insistă cu fermitate s-o însoțească cu toții și se lansă în frazele cele mai amabile în privința plăcerii de a o acompania și așa mai departe. Pornirăm cu toții.

— *Elle est tombée en enfance*, repetă Des Grieux, *seule elle fera des bêtises*[1] ... N-am mai auzit ce-a spus mai departe, dar el avea, pesemne, niște intenții și, poate, își recăpătase chiar și speranțele.

Pînă la cazinou era cam o jumătate de verstă. Drumul nostru trecea printr-o alee de castani, pînă la scuar, pe care, ocolindu-l, se ajungea de-a dreptul la cazinou. Generalul se liniști puțin, pentru că alaiul nostru, cu toate că era destul de excentric, părea totuși corect și decent. De fapt, nu era nimic de-a mirării în faptul că în stațiune își făcuse apariția un om bolnav și slăbit, cu picioarele paralizate. Însă, pesemne, generalul se temea de cazinou; de ce un om bolnav, cu picioarele paralizate, ba încă o bătrînă, s-ar duce la ruletă? Polina și *m-lle* Blanche mergeau de-o parte și de alta a fotoliului pe rotile, împins de hamali. *M-lle* Blanche rîdea, era de o veselie modestă și chiar cocheta uneori foarte amabil cu bunica, încît aceasta, pînă la urmă, o lăudă. Din partea cealaltă, Polina era obligată să răspundă la întrebările nenumărate, pe care bunica le punea clipă de clipă, cum ar fi: „Cine a trecut? Cine-i

1. Singură, va face prostii (fr.).

femeia din trăsură? E mare orașul? Parcul e mare? Ce copaci sînt ăștia? Ce munți se văd acolo? Vulturii zboară pe aici? Ce-i cu acoperișul acela caraghios?“ *Mister* Astley mergea alături de mine și mi-a șoptit că se așteaptă la multe întîmplări în dimineața aceea. Potapîci și Marfa mergeau chiar în urma fotoliului – Potapîci cu fracul său, cu cravată, dar cu șapcă pe cap, Marfa, o fată de patruzeci de ani, rumenă, dar care începuse să încărunțească, cu bonetă, cu o rochie de stambă și cu botine din piele de capră, cu scîrț. Bunica li se adresa foarte des și intra în vorbă cu ei. Des Grieux și generalul rămăseseră puțin mai în urmă și vorbeau ceva cu mare însuflețire. Generalul era foarte abătut; Des Grieux vorbea cu un aer hotărît. Poate că îl încuraja pe general; pesemne că îi dădea niște sfaturi. Dar bunica rostise adineauri cuvintele fatale: „Bani n-am să-ți dau“. Poate că lui Des Grieux această înștiințare i se părea incredibilă, însă generalul își cunoștea mătușica. Am observat că Des Grieux și *m-lle* Blanche continuau să-și facă cu ochiul. Pe prinț și pe călătorul neamț i-am zărit chiar la capătul aleii: apoi au rămas în urmă de tot și au plecat undeva, fără să ne mai urmeze.

La cazinou am ajuns în triumf. Portarul și lacheii dădură dovadă de același respect, ca și personalul hotelului. Totuși, se uitau curioși. Mai întîi bunica a poruncit să fie purtată prin toate sălile; unele lucruri le lăudă, față de altele rămase absolut indiferentă; întreba de toate. În sfîrșit, am ajuns și la sălile de joc. Lacheul, care stătea de santinelă la ușa încuiată, parcă uluit, o deschise larg.

Apariția bunicii la ruletă produse o puternică impresie asupra publicului. La mesele de ruletă

și în celălalt capăt al sălii, unde se afla masa cu *trente et quarante*, se înghesuiau, poate, vreo sută cincizeci sau două sute de jucători, pe cîteva șiruri. Cei care reușeau să ajungă la masă stăteau de obicei bine înfipți pe picioare și nu-și părăseau locul pînă nu pierdeau tot; căci nimănui nu i se permitea să stea ca simplu spectator și să ocupe locurile de joc. Deși sînt scaune de jur împrejur, puțini jucători se așază, mai ales la aglomerație – pentru că, stînd în picioare, poți să te ții mai aproape, să cîștigi loc și ți-e mai comod să pui miza. Rîndul al doilea și cel de-al treilea se înghesuiau după primul, așteptînd și pîndind ocazia de a înainta; dar, nerăbdători, unii își întindeau mîna uneori peste cei din primul rînd ca să-și pună miza. Pînă și cei din rîndul al treilea izbuteau în felul acesta să joace; din cauza asta, nu treceau nici zece și chiar nici cinci minute fără ca la un capăt sau altul al mesei să nu înceapă o „istorie“ pentru mizele discutabile. De altfel, poliția cazinoului e destul de bună. Firește, înghesuiala nu poate fi evitată; dimpotrivă personalul se bucură de afluența publicului, fiindcă-i rentabilă; însă cei opt crupieri, care stau împrejurul mesei, sînt cu ochii în patru și urmăresc mizele; tot ei fac plățile și rezolvă certurile iscate. În cazuri extreme, cheamă poliția, și tărășenia se termină într-un minut. Polițiștii se află chiar în săli, în haine civile, printre spectatori, așa că nu-i poți recunoaște. Îi supraveghează mai ales pe borfași și pe hoții profesioniști, care în preajma ruletei sînt foarte mulți, datorită ușurinței cu care își pot exercita aici meseria. Într-adevăr, peste tot în alte locuri sînt nevoiți să fure din buzunare sau de sub lacăt, ceea ce, în caz de ghinion, se poate termina foarte

rău. Însă aici, pur și simplu, n-ai decît să ajungi la ruletă, să începi jocul și deodată, fățiș, în văzul lumii, să iei cîștigul altuia și să-l bagi în buzunar; iar dacă se stîrnește o ceartă, escrocul susține sus și tare că miza a fost a lui. Dacă treaba s-a făcut cu dibăcie, și martorii ezită, hoțul reușește de foarte multe ori să-și însușească banii, dacă, desigur, suma nu e prea mare. În ultimul caz, ea e cu siguranță observată mai înainte de crupieri sau de unii jucători. Dar, dacă suma nu este prea importantă, uneori adevăratul ei stăpîn renunță pur și simplu să mai continue cearta și se retrage, jenîndu-se de scandal. Însă, dacă apucă să-l demaște pe hoț, acesta este scos afară cu scandal.

La toate astea, bunica se uită de departe, cu o curiozitate extraordinară. Îi plăcu foarte mult că hoțomanii sînt scoși din sală. *Trente et qurante* îi trezi prea puțin curiozitatea; îl plăcu mai mult ruleta și faptul că bila se rostogolește. Pînă la urmă, dori să vadă jocul mai de aproape. Nu înțeleg cum s-a întîmplat asta, dar servitorii și alți cîțiva agenți care se învîrteau pe acolo (mai cu seamă polonezi lefteriți, care își oferă cu insistență serviciile jucătorilor norocoși și străinilor), găsiră imediat, în pofida înghesuielii, un loc pentru bunica, îl eliberară și împinseră fotoliul ei chiar spre mijlocul mesei, lîngă crupierul principal. Numeroși vizitatori, care nu jucau, ci stăteau deoparte și priveau jocul (mai ales englezi împreună cu familiile lor), se înghesuiră îndată spre masă ca s-o privească, din spatele jucătorilor, pe bunica. O mulțime de lornioane se îndreptară spre ea. Crupierii începură să spere: un jucător atît de excentric parcă promitea într-adevăr ceva neobișnuit. O femeie de șaptezeci de ani, cu

picioarele paralizate, care dorește să joace – era, desigur, un caz deloc obișnuit. M-am înghesuit și eu spre masă și m-am postat lîngă bunica. Potapîci și Marfa rămaseră undeva departe, în mulțime. Generalul, Polina, Des Grieux și *m-lle* Blache se plasară și ei deoparte, între spectatori.

Mai întîi bunica începu să-i cerceteze pe jucători. Aproape în șoaptă, îmi punea întrebări bruște, întretăiate: Cine-i ăsta? Cine-i asta? Îi plăcu îndeosebi un tînăr de la capătul mesei, care juca pe bani mulți, miza cu miile și cîștigase, cum se șușotea împrejur, vreo patruzeci de mii de franci, bani ce zăceau grămadă în fața lui, în aur și în bancnote. Era palid; ochii îi scînteiau și mîinile îi tremurau; miza de-acum fără nici un calcul, cît apuca cu mîna și totuși cîștiga și cîștiga, aduna și iar aduna. Lacheii foiau pe lîngă el, îi împingeau un scaun din spate, eliberau locul dimprejurul lui, ca să aibă mai mult spațiu, să nu-l înghesuie mulțimea – toate acestea în așteptarea unei recunoștințe bogate. Unii jucători le dau uneori din cîștig fără să numere, scoțînd din buzunar, de bucurie, cît le încape în mînă. Lîngă tînăr se și aciuase un polonez, care se dădea de ceasul morții și, cu respect, dar fără încetare, îi șoptea ceva, pesemne sfătuindu-l cum să mizeze și dirijîndu-i jocul – firește așteptîndu-se și el să capete ulterior ceva de pomană. Dar jucătorul aproape că nu se uita la el, punea la întîmplare și aduna. Se vedea clar că era zăpăcit.

Bunica îl urmări cîteva minute.

— Spune-i, începu ea deodată să se agite, înghiontindu-mă, spune-i să renunțe, să-și ia repede banii și să plece. Are să piardă, acuși are să piardă! strigă ea, aproape sufocîndu-se de emoție. Unde-i Potapîci? Trimite-l pe Potapîci la

el! Dar spune-i, spune-i odată! mă împinse ea. Unde-i, unde-i Potapîci, la urma urmei? *Sortez, sortez*[1]! începu ea deodată să-i strige tînărului. M-am aplecat spre ea și i-am șoptit cu hotărîre că aici nu e permis să se strige așa și nici măcar să vorbești cît de cît tare, pentru ca asta deranjează la calcule și că au să ne alunge imediat.

— Ce necaz! S-a zis cu omul, înseamnă că singur vrea asta... Nu pot să mă uit la el, mă întoarce pe dos. Ce mai nătărău! Pierde, acuși are să piardă tot! Și bunica se întoarse cît putu de repede în altă parte.

Acolo, la stînga, în cealaltă jumătate a sălii, între jucători, se vedea o tînără doamnă și lîngă ea un pitic. Cine era piticul acela nu știu: poate că-i era rudă, poate că-l luase numai așa, de dragul efectului. Pe doamna aceea o remarcasem și mai înainte; venea la masa de joc în fiecare zi, la ora unu după-amiază, și pleca la două fix; juca în fiecare zi cîte o oră. Era de-acum cunoscută aici și i se oferea imediat un scaun. Scotea din buzunar cîteva monede de aur, cîteva bancnote de o mie de franci și începea să mizeze calm, cu sînge rece, calculat, notîndu-și cifrele pe o hîrtiuță și încercînd să găsească sistemul conform căruia, în momentul respectiv, se grupau șansele. Punea mize mari. În fiecare zi cîștiga o mie, două, cel mult trei mii de franci, doar atît, și, după ce cîștiga, pleca imediat. Bunica o cercetă îndelung.

— Mda, asta n-o să piardă! Uite că asta n-o să piardă! Ce hram poartă? Nu știi? Cine-i?

— Cred că-i franțuzoaică, dintre acelea, i-am șoptit eu.

1. Pleacă, pleacă (fr.).

— Aha, pasărea se cunoaște după cum zboară. Se vede că are unghii ascuțite. Acum lămurește-mă ce înseamnă fiecare învîrtitură și cum trebuie să pun.

I-am explicat cum am putut bunicii ce înseamnă aceste numeroase combinații de mize, *rouge et nouir, pair ei impair, manque et passe*[1] și, în sfîrșit, diferitele nuanțe din sistemul de numere. Bunica mă asculta cu atenție, reținea, întreba din nou și învăța. Pentru fiecare sistem de mize se putea da imediat și un exemplu, așa că multe lucruri le învăța și le reținea foarte ușor și repede. Bunica rămase foarte mulțumită.

— Dar ce-i aceea *zéro*? Uite, crupierul ăsta, cel creț, principalul, a strigat acum: „*Zéro*“. Și de ce a măturat tot ce era pe masă? O grămadă atît de mare și a luat-o el toată? Ce înseamnă asta?

— *Zéro*, bunico, e cîștigul băncii. Dacă bila cade pe *zéro*, tot ce-i pe masă îi aparține băncii și nu se mai face nici o socoteală. Ce-i drept, se mai acordă o lovitură de licitație, dar banca nu mai plătește nimic.

— Na-ți-o bună! Și eu nu capăt nimic?

— Cum să nu, bunico, dacă mai înainte ai pus pe *zéro*, atunci cînd cade *zéro*, primești de treizeci și cinci de ori mai mult.

— Cum, de treizeci și cinci de ori? Și cade des? Atunci de ce proștii nu pun?

— Sînt treizeci și șase de șanse contra, bunico.

— Astea-s prostii! Potapîci! Potapîci! Stai, am bani și la mine! Uite-i! Scoase din buzunar un portmoneu burdușit și luă din el un frederic. Na, pune îndată pe *zéro*.

---

1. Roșu și negru, par și impar, mai mic și mai mare (fr.).

— Bunico, *zéro* de-abia a ieșit, am spus eu, înseamnă că mult timp n-are să mai iasă. O să pierzi multe ture; așteaptă măcar un pic.

— Ba nu, minți, pune!

— Cum dorești, dar poate că n-o să iasă pînă deseară; ai putea pierde și o mie, s-a mai întîmplat.

— Astea-s prostii, prostii! Dacă te temi de lup, nu te duce în pădure. Ce? Ai pierdut? Mai pune!

Am pierdut și cel de-al doilea frederic; l-am pus pe al treilea. Bunica de-abia ședea în fotoliu, urmărea cu ochii arzători bila care sărea pe șanțurile roții ce se învîrtea. Am pierdut și a treia monedă. Bunica își ieșea din fire, nu mai putea sta liniștită, trînti chiar cu pumnul în masă cînd crupierul anunță „*trente six*“[1] în locul așteptatului *zéro*.

— Ducă-se pe pustii! se supără bunica. Are să iasă vreodată blestematul de zero? Să știu că mor, dar nu plec pînă nu iese *zéro*! Blestematul acesta de crupier creț îmi face pacostea, nu-i iese niciodată! Aleksei Ivanovici, pune doi galbeni deodată! Că altfel pierzi prea mult și, cînd iese *zéro*, nu mai cîștigi nimic.

— Bunico!

— Pune, pune! Nu-s banii tăi!

Am pus doi frederici. Bila zbură mult timp pe roată, pînă cînd, în sfîrșit, începu să sară pe șanțuri. Bunica încremeni și mă strînse de mînă, și deodată – poc!

— *Zéro*! anunță crupierul.

— Vezi, vezi! se întoarse bunica repede spre mine, strălucind de bucurie și mulțumită. Doar

---

1. Treizeci și șase (fr.).

ți-am spus! M-a luminat Dumnezeu să pun doi galbeni. Ei, acum cu cît mă aleg? De ce nu-mi dau banii? Potapîci, Marfa, unde-s? Ai noștri unde au plecat cu toții? Potapîci, Potapîci!

— Bunico, ai să-l vezi mai tîrziu, îi șoptii eu. Potapîci e la ușă, nu-i dau voie să intre aici. Uitați-vă, bunico, ni se dau banii, primește-i! Bunicii i se aruncă un fișic, împachetat în hîrtie albastră, cu cincizeci de frederici și i se mai numărară douăzeci de frederici încă neîmpachetați. Toți banii i-am tras cu lopățica în fața ei.

— *Faites le jeu, messieurs! Faites le jeu, messieurs! Rien ne va plus*?[1] anunță crupierul, invitîndu-i pe doritori să mizeze și pregătindu-se să învîrtească ruleta.

— Doamne! Am întîrziat! Acuși o învîrtește! Pune, pune! se agită bunica. Nu mai zăbovi, pune mai repede! spuse ea, pierzîndu-și cumpătul și înghiontindu-mă din răsputeri.

— Păi unde să pun, bunico?

— Pe *zéro*, pe *zéro*! Iar pe *zéro*! Pune cît mai mult! Cît avem cu totul? Șaptezeci de frederici? Să nu-ți pară rău după ei, pune cîte douăzeci de frederici odată.

— Vino-ți în fire, bunico! Uneori nu cade cîte două sute de ori la rînd! Te încredințez că o să pierzi tot capitalul.

— Ba minți, minți! Pune! Vorbești prea mult! Știu eu ce fac! strigă bunica și chiar începu să tremure de frenezie.

— După regulament, nu este permis să pui deodată pe zero mai mult de doisprezece frederici, bunico. Uite că i-am pus.

---

1. Faceți jocul, domnilor! Faceți jocul, domnilor! Nu mai merge nimeni? (fr.)

— Cum nu-i permis? Nu cumva minți? Musiu! Musiu! îl înghionti ea pe crupierul care ședea lîngă ea, în stînga, și se pregătea să învîrtească. *Combien zéro? Douze? Douze?*[1]

I-am explicat repede acestuia în franceză care-i întrebarea.

— *Oui, madame*, confirmă politicos crupierul, după cum fiecare miză, conform regulamentului, nu trebuie să depășească patru mii de florini, adăugă el drept lămurire.

— Bine, n-avem ce face, pune doisprezece.

— *Le jeu este fait!*[2] strigă crupierul. Roata se învîrti și ieși treisprezece. Am pierdut.

— Mai pune! Mai pune! Mai pune! Încă o dată! strigă bunica.

N-am mai contrazis-o și, strîngînd din umeri, am pus încă doisprezece frederici. Roata s-a învîrtit mult timp. Bunica tremura pur și simplu, urmărind roata. „Oare chiar crede că o să cîștige din nou pe *zéro*?“, m-am gîndit eu, privind-o cu uimire. Pe chipul ei străluceau convingerea fermă că va cîștiga, așteptarea încrezătoare că imediat se va striga: *zéro*! Bila se opri într-o despărțitură.

— *Zéro*! strigă crupierul.

— Ce-e-e!!! mi se adresă bunica cu un triumf frenetic.

Eram și eu jucător; asta am simțit-o în aceeași clipă. Mîinile și picioarele îmi tremurau, eram amețit. Firește, era un caz rar că, la vreo zece lovituri, *zéro* căzuse de trei ori; dar în asta nu era nimic de-a mirării. Eu însumi fusesem martor cu două zile în urmă cînd *zéro* ieșise de trei ori la rînd, prilej cu care unul dintre jucători,

---

1. Cîți zero? Doisprezece? Doisprezece? (fr.)
2. Jocul e făcut (fr.).

care își nota cu grijă loviturile pe o hîrtie, observase cu voce tare că nu mai departe de ziua precedentă același *zéro* căzuse o singură dată în douăzeci și patru de ore.

Fiind persoana care a realizat cîștigul cel mai mare, bunicii i s-a făcut plata cu deosebită atenție și respect. Avea de primit exact patru sute douăzeci de frederici, adică patru mii de florini și douăzeci de frederici. Cei douăzeci de frederici i s-au dat în aur, iar cele patru mii de florini – în bancnote.

De data asta bunica nu-l mai striga pe Potapîci; era ocupată cu altceva. Nici măcar nu mai înghiontea și nu mai tremura pe dinafară. Ea, dacă mă pot astfel exprima, tremura pe dinăuntru. Concentrată asupra a ceva, luase ținta la ochi.

— Aleksei Ivanovici! A spus că nu se pot pune decît cîte patru mii de florini o dată? Na, ia-i, pune toate cele patru mii pe roșu, hotărî bunica.

N-avea nici un rost să încerc să o fac să se răzgîndească. Roata se învîrti.

— *Rouge*! anunță crupierul.

Iarăși un cîștig de patru mii de florini, deci opt mii în total. „Patru mii dă-le încoace, iar patru mii pune-le din nou pe roșu“, îmi comandă bunica.

Am pus iar patru mii.

— *Rouge*! anunță din nou crupierul.

— Douăsprezece mii în total! Trage toți banii încoace. Aurul toarnă-l aici, în portmoneu, iar bancnotele ascunde-le.

— Ajunge! Acasă! Împingeți fotoliul!

Capitolul XI

Fotoliul a fost împins spre ușă, în celălalt capăt al sălii. Bunica strălucea. Toți ai noștri s-au îngrămădit de îndată împrejurul ei cu felicitările. Oricît de excentrică era comportarea bunicii, triumful ei punea multe aspecte în umbră și generalul nu se mai temea că s-ar compromite în public prin relațiile de rudenie cu această femeie ciudată. Cu un zîmbet îngăduitor și familiar-vesel, ca și cum ar fi încurajat un copil, o felicită pe bunica. De altfel, era pesemne uluit, la fel ca și toți spectatorii. Toată lumea din jur vorbea și arăta spre bunica. Mulți treceau pe alături, ca s-o vadă mai de aproape. Ceva mai încolo, *mister* Astley discuta despre ea cu doi englezi cunoscuți de-ai lui. Cîteva spectatoare, niște doamne pline de prestanță, cu o uimire maiestuoasă, o cercetau pe bunica de parcă ar fi fost o minune. Des Grieux se risipea în felicitări și zîmbete.

— *Quelle victoire*! spuse el

— *Mai, madame, c'était du feu*![1] adăugă, cu un zîmbet jucăuș, *m-lle* Blanche.

— Da, uite-așa am cîștigat douăsprezece mii de florini? Care douăsprezece? Dar aurul? Cu aurul ar fi aproape treisprezece. Asta cît face în banii noștri? Vreo șase mii, nu-i așa?

---

1. Dar, doamnă, a fost strălucitor! (fr.)

I-am spus că a depășit șapte mii și că, după cursul din ziua aceea, se poate să ajungă și la opt.

— Opt mii sînt bani, nu glumă! Iar voi stați aici, nătăfleților, și nu faceți nimic! Potapîci, Marfa, ați văzut?

— Măicuță, da' cum ai făcut? Opt mii de ruble! exclamă Marfa, încercînd să se eschiveze.

— Na-vă, luați de la mine cîte cinci galbeni!

Potapîci și Marfa se repeziră să-i sărute mîna.

— Și hamalilor o să le dau cîte un frederic. Dă-le cîte un galben, Aleksei Ivanovici. Da' ce se înclină lacheul ăsta și celălalt? Mă felicită? Dă-le și lor cîte un frederic.

— *Madame la princesse... un pauvre expatrié... malheur continuel... les princes russes sont si généreux*![1] se frăsuia pe lîngă fotoliu un ins mustăcios, cu o redingotă ponosită și o vestă pestriță, ținîndu-și șapca întinsă și zîmbind slugarnic...

— Dă-i și lui un frederic. Nu, dă-i doi; ei bine, ajunge, altfel n-o mai scot la capăt cu ei. Ridicați-mă, duceți-mă! Praskovia, i se adresă ea Polinei Aleksandrovna, mîine îți cumpăr de-o rochie, și ăsteia, cum o cheamă... lui *mademoiselle* Blanche îi cumpăr și ei de-o rochie. Tradu-i, Praskovia!

— *Merci*, madame, răspunse *m-lle* Blanche și făcu o reverență drăgălașă, strîmbîndu-și gura într-un zîmbet batjocoritor, pe care-l schimbă cu Des Grieux și cu generalul. Generalul se cam jena și de aceea se bucură teribil cînd ajunserăm la alee.

---

1. Doamnă prințesă... un expatriat sărac... nenorocire permanentă... prinții ruși sînt atît de generoși (fr.).

— Fedosia, Fedosia, cred eu, tare o să se mai mire acum, spuse bunica, amintindu-și de dădaca din casa generalului, pe care o cunoștea. Și ei trebuie să-i dăruiesc de-o rochie. Hei, Aleksei Ivanovici, Aleksei Ivanovici, dă-i de pomană cerșetorului ăstuia!

Pe drum trecea un coate-goale, cu spinarea încovoiată, și se uita la noi.

— Bunică, s-ar putea să nu fie cerșetor, ci un pungaș oarecare.

— Dă-i! Dă-i! Dă-i un gulden!

M-am apropiat de el și i-am dat. Insul s-a uitat la mine cu o nedumerire cruntă, totuși n-a zis nimic și a luat guldenul. Duhnea a băutură.

— Dar tu, Aleksei Ivanovici, încă nu ți-ai încercat norocul?

— Nu, bunico.

— Da' îți ardeau ochii, am văzut.

— Am să încerc, bunico, negreșit am să încerc mai pe urmă.

— Să pui de-a dreptul pe *zéro*! Ai să vezi! Cît capital ai?

— N-am decît douăzeci de frederici, bunico.

— Nu-i mult. Cincizeci de frederici ți-i dau cu împrumut, dacă vrei. Uite fișicul ăsta, ia-l, iar tu, fiule, nu aștepta, ție nu-ți dau! i se adresă ea deodată generalului.

Acesta se schimbă la față, dar tăcu. Des Grieux se încruntă.

— *Que diable, c'est une terrible vieille*![1] îi șopti el printre dinți generalului.

— Un cerșetor, un cerșetor, iar un cerșetor! strigă bunica. Aleksei Ivanovici, dă-i și lui un gulden.

1. La naiba, e o bătrînă îngrozitoare! (fr.)

De data asta ne ieși înainte un bătrîn cărunt, cu un picior de lemn, cu o redingotă lungă în poale și cu un baston lung în mînă. Părea să fie un soldat bătrîn. Însă, cînd i-am întins guldenul, s-a tras un pas îndărăt și m-a scrutat amenințător.

— *Was ist's der Teufel*![1] strigă el, adăugînd încă vreo zece înjurături.

— E un prost! strigă bunica, dînd din mînă. Cărați-mă, duceți-mă! Mi s-a făcut foame! Prînzim îndată, dorm un pic și mergem din nou acolo.

— Iar vrei să joci, bunico? strigai eu.

— Dar ce credeai? Dacă voi stați aici și prindeți mucegai, eu am să mă uit la voi?

— *Mais, madame*, se apropie Des Grieux, *les chances peuvent tourner, une seule mauvaise chance et vous perdrez tout... surtout avec votre jeu... c'était terrible*![2]

— *Vous perdrez absolument*[3], ciripi m-lle Blanche.

— Și pe voi ce vă privește? Pierd banii mei, nu pe-ai voștri! Dar unde-i *mister* Astley acela? mă întrebă ea.

— A rămas la cazinou, bunico.

— Păcat; uite, ăsta-i om bun.

Ajungînd acasă și întîlnindu-l pe recepționerul-șef pe scară, bunica îl chemă și se lăudă cu cîștigul; apoi o chemă pe Fedosia, îi dărui trei frederici și porunci să-i aducă prînzul. Fedosia și Marfa, în timpul mesei, nu mai pridideau cu laudele.

---

1. La naiba, ce-i asta! (germ)
2. Dar, doamnă... norocul se poate schimba, o singură neșansă și pierdeți totul... mai ales cu jocul dumneavoastră... e îngrozitor! (fr.)
3. Veți pierde negreșit (fr.).

— Mă uit eu la mata, maică, turuia Marfa, și-i zic lui Potapîci ce vrea să facă măicuța noastră. Iar pe masă cîți bani, cîți bani, Dumnezeule! În viața mea n-am văzut atîția bani și împrejur numai domni, numai domni șed pe scaune. Și de unde să fie, zic eu, atîția domni aici, măi Potapîci? Mă gîndesc s-o ajute Maica Domnului. Mă rog pentru mata, maică, iar inima uite-așa îngheață-n mine, uite-așa îngheață, tremur, tremur toată. Dă-i, Doamne, noroc, îmi zic, și uite-așa Domnul ți-a trimis noroc. Și-acu', maică, încă mai tremur, încă nu m-a lăsat tremuratul.

— Aleksei Ivanovici, după-masă, pe la ora patru, pregătește-te, că mergem. Dar pînă una-alta, la revedere și nu uita să-mi chemi un doctoraș, că trebuie să mai beau și ape. Că nu-i mare lucru să și uit.

Am ieșit buimac de la bunica. Încercam să-mi imaginez ce va fi cu toți ai noștri și ce întorsătură vor lua lucrurile. Vedeam limpede că ei (mai ales generalul) încă nu apucaseră să-și vină în fire nici măcar după primul moment de surpriză. Apariția bunicii în locul telegramei, așteptate dintr-un moment în altul, despre moartea ei (și prin urmare și despre moștenire), sfărîmase pînă într-atît întregul lor sistem de intenții și hotărîri luate, încît isprăvile ulterioare ale bunicii la ruletă le văzuseră într-o stare de nedumerire categorică, de parcă ceva i-ar fi făcut să înlemnească. Însă acest al doilea fapt era poate mai important decît primul, pentru că, deși bunica spusese de două ori că nu-i dă bani generalului, asta încă nu se știa – totuși încă nu era cazul să-și piardă speranța. Doar nu și-o pierduse Des Grieux, care era amestecat în toate treburile generalului. Sînt sigur că și *m-lle* Blanche, foarte implicată și ea

(ba bine că nu: soție de general și o moștenire importantă!) nu și-ar fi pierdut speranța și ar fi uzat de toată seducția cochetăriei sale ca s-o impresioneze pe bunica, în contrast cu Polina cea mîndră, rigidă și nepricepută să se gudure. Dar acum, acum, după ce bunica făcuse asemenea isprăvi la ruletă, acum, cînd personalitatea bunicii se conturase în fața lor atît de limpede și de tipic (o bătrînă îndărătnică, despotică *et tombeé en enfance*) – acum pesemne că totul s-a dus de rîpă: căci ea, ca un copil, se bucură că a dat de bani și, așa cum se întîmplă, se va lefteri cumplit. Doamne, m-am gîndit eu (și iartă-mă, Doamne, cu rîsetul cel mai răutăcios), Doamne, păi fiecare frederic pus la bătaie mai adineauri de bunica rănea inima generalului, îl făcea să turbeze pe Des Grieux și o aducea la disperare pe *m-lle* de Cominges, căreia i se lua bucățica de la gură. Iată încă un fapt: chiar după ce cîștigase, chiar cînd se bucura și împărțea bani tuturor și pe fiecare trecător îl lua drept cerșetor, chiar și în clipele acelea bunica i-o trîntise generalului: „Dar ție tot nu-ți dau!“ Asta înseamnă că i-a intrat această idee în cap, că s-a încăpățînat, că și-a jurat – primejdie, primejdie!

Toate aceste raționamente îmi umblau prin cap în timp ce, de la bunica, urcam scara principală pînă la etajul de sus, în chichineața mea. Toate acestea mă preocupau foarte mult; deși, firește, și mai înainte puteam ghici ațele principale, cele mai groase, care îi legau dinaintea mea pe actori, însă nu știam sigur toate mijloacele și secretele acestei intrigi. Polina nu fusese niciodată sinceră cu mine. Deși, ce-i drept, se întîmpla să-și deschidă uneori, parcă fără voie, inima, am remarcat că adesea, de fapt aproape întotdeauna, după

aceste sincerități, ba transforma în glumă toate cele spuse, ba le încurca și le dădea dinadins o formă falsă. O! Îmi ascundea multe! În tot cazul, presimțeam că se apropie finalul acestei stări misterioase și încordate. Încă o lovitură – și totul va fi terminat și dat pe față. Interesat și eu de toate acestea, aproape că nu mă îngrijoram de soarta mea. Aveam o dispoziție sufletească ciudată: în buzunar – doar douăzeci de frederici; mă aflam departe, printre străini, fără slujbă și fără mijloace de existență, fără speranțe, fără planuri de viitor și – nici că-mi pasă! Dacă nu m-aș gîndi la Polina, m-aș lăsa cu totul în voia interesului hazliu pentru deznodămîntul ce se pregătește și aș rîde cît mă ține gura. Dar Polina mă zăpăcește; i se decide soarta, asta eu o presimt, dar, mă căiesc, nu soarta ei mă îngrijorează, ci cu totul altceva. Vreau să pătrund în tainele ei; aș vrea să vină la mine și să-mi spună: „Știi doar că te iubesc" – și dacă nu, dacă această nebunie nu poate fi imaginată, atunci... atunci pînă unde să ajung cu dorința? Parcă eu știu ce-mi doresc? Eu însumi parcă-s pierdut; nu visez decît să fiu lîngă ea, în aureola, în strălucirea ei, pe vecie, pentru totdeauna, toată viața. Dincolo de asta nu mai știu nimic! Și parcă aș putea s-o părăsesc?

La etajul al patrulea, în coridorul lor, parcă m-a înghiontit ceva. M-am întors și, la douăzeci de pași sau mai mult, am văzut-o pe Polina ieșind pe ușă. Parcă mă aștepta și mă pîndea; îmi făcu îndată semn să vin la ea.

— Polina Aleksandrovna...

— Mai încet! mă preveni ea.

— Imaginează-ți, șoptii eu, mai înainte parcă m-a înghiontit ceva în coastă; mă uit înapoi și te

văd pe dumneata! Parcă din dumneata emană un curent electric!

— Ia scrisoarea asta, rosti Polina îngrijorată și încruntată, neauzind pesemne ce-i spusesem, și înmînează-i-o personal, acum, lui *mister* Astley. Repede, te rog. Nu-mi trebuie răspuns. Chiar el...

Nu termină ce avea de spus. „Lui *mister* Astley?" am repetat eu, uimit.

Dar Polina apucase să dispară îndărătul ușii.

— Aha, vasăzică își scriu!

Desigur, am dat imediat fuga să-l caut pe *mister* Astley, mai întîi la hotelul lui, unde nu l-am găsit, apoi la cazinou, unde am străbătut în fugă toate sălile și, în cele din urmă, cînd, înciudat, aproape disperat, mă întorceam acasă, l-am întîlnit întîmplător, călare, într-o cavalcadă de englezi și englezoaice. I-am făcut semn, l-am oprit și i-am dat scrisoarea. N-am apucat nici măcar să facem un schimb de priviri. Dar bănuiesc că *mister* Astley și-a îmboldit dinadins calul cît a putut de repede.

Dacă mă chinuia gelozia? Dar, sufletește, eram cît se poate de distrus. Nici n-am vrut să aflu despre ce-și scriu. Prin urmare, el este confidentul ei! „Prieten ca prieten, m-am gîndit eu, și asta-i clar (însă cînd o fi izbutit să-i devină confident), dar dacă-i vorba de dragoste? Sigur că nu" – îmi șoptea rațiunea. Însă în asemenea cazuri rațiunea nu-i de-ajuns. Oricum, trebuia s-o mai lămuresc și pe asta. Tărășenia se complica într-un mod neplăcut.

N-am apucat să intru bine în hotel, că portarul și recepționerul-șef, care ieșise din încăperea lui, mi-au transmis că s-a întrebat de mine, că sînt căutat, că de trei ori s-a trimis pentru a se afla unde sînt și că sînt rugat să mă duc cît mai

repede în apartamentul generalului. Eram în cea mai proastă dispoziție sufletească. La general în cabinet i-am găsit, în afară de general, pe Des Grieux și pe *m-lle* Blanche, singură, fără maică-sa. Hotărît lucru, maică-sa era o persoană interpusă, folosită numai de paradă; dar cînd se ajungea la o *afacere* adevărată, *m-lle* Blanche lucra singură. De fapt, era puțin probabil ca aceasta să știe ceva despre afacerile așa-numitei sale fiice.

Cei trei se sfătuiau cu aprindere și pînă și ușa cabinetului era încuiată, ceea ce nu se mai întîmplase niciodată pînă atunci. Apropiindu-mă de ușă, am auzit voci ridicate – vorba obraznică și mușcătoare a lui Des Grieux, ocările neobrăzate și strigătele turbate ale domnișoarei Blanche și vocea jalnică a generalului, care pesemne încerca să se justifice cu ceva. La apariția mea, toți și-au pus frîu la limbă și s-au potolit. De Grieux și-a aranjat părul și, din expresia furioasă de pe față, își compuse una zîmbitoare, afișînd zîmbetul dezgustător, oficial-politicos, franțuzesc, pe care îl urăsc atît de mult. Distrus și descumpănit, generalul se sumeți, dar cumva mașinal. Numai *m-lle* Blanche aproape că nu-și schimbă fizionomia care-i scăpăra de mînie și doar tăcu, fixîndu-mă cu ochii ce exprimau o așteptare nerăbdătoare. Remarc că pînă atunci se purtase incredibil de nepăsător cu mine, nici măcar nu-mi răspundea la salut, pur și simplu nu mă observa.

— Aleksei Ivanovici, începu generalul cu un ton blînd de dojană, dă-mi voie să-ți spun că e ciudat, e cît se poate de ciudat... într-un cuvînt, faptele dumitale în ce mă privește pe mine și familia mea... într-un cuvînt, e cît se poate de ciudat...

— *Eh! Ce n'est pas ça*, îl întrerupse cu ciudă și dispreț Des Grieux. (Hotărît lucru, el trăgea toate sforile.) *Mon cher monsieur, notre cher général se trompe*[1] luînd acest ton (continuu fraza lui în limba rusă), dar a vrut să-ți spună... adică să te prevină sau, mai bine spus, să te roage insistent să nu-l nenorocești, da, să nu-l distrugi! Folosesc anume această expresie...

— Dar cu ce, cu ce? îl întrerupsei eu.

— Iartă-mă, dar dumneata îți asumi rolul de îndrumător (sau cum să zic?) al acestei bătrîne, *cette pauvre terrible vielle*[2], continuă Des Grieux, încurcîndu-se și el, dar ea va pierde; va pierde tot! Ai fost martor, ai văzut și singur cum joacă! Dacă începe să piardă, nu se va mai da dusă de lîngă masă, din încăpățînare, din răutate, și va juca, va tot juca, iar în asemenea cazuri nu-ți mai recuperezi banii și atunci... atunci...

— Și atunci, sări generalul cu gura, atunci îmi distrugi toată familia. Eu și familia mea, noi sîntem moștenitorii ei, nu are rude mai apropiate. Îți spun sincer: afacerile mele stau prost, extrem de prost. În parte, știi și dumneata... Dacă pierde o sumă importantă sau chiar, poate, întreaga avere (o, Doamne!), ce se va întîmpla cu ei, cu copiii mei (generalul se uită la Des Grieux), cu mine! (Se uită la *m-lle* Blanche, care, disprețuitoare, îi întorsese spatele.) Aleksei Ivanovici, salvează-ne, salvează-ne!

— Dar cum, generale, spuneți-mi cum aș putea... Ce depinde de mine?

— Refuz-o, refuz-o, părăsește-o!...

---

1. Eh! Nu-i asta... Dragul meu domn, scumpul nostru general greșește (fr.).
2. Al acestei biete bătrîne teribile (fr.).

— Atunci o să apară altul! strigai eu.

— *Ce n'est pas ça, ce n'est pas ça*, interveni din nou Des Grieux, *que diable*! Nu, n-o părăsi, dar cel puțin fă apel la conștiința ei, convinge-o, distrage-o... Sau, la urma urmei, n-o lăsa să piardă prea mult, distrage-o cumva.

— Dar cum să fac? Dacă dumneavoastră înșivă, *monsieur* Des Grieux, v-ați asuma acest rol... adăugai eu cît mai inocent cu putință.

Aici am remarcat privirea rapidă, arzătoare, interogativă pe care *m-lle* Blanche i-a aruncat-o lui Des Grieux. Pe chipul lui Des Grieux licări o expresie deosebită, sinceră, pe care nu și-o putea reține.

— Tocmai asta-i că acum nu m-ar lua! strigă Des Grieux, dînd din mînă. Dacă!...Mai tîrziu...

Des Grieux se uită repede și cu subînțeles la *m-lle* Blanche.

— *O, mon cher monsieur Alexis, soyez si bon*[1], păși spre mine, cu un zîmbet seducător, *m-lle* Blanche însăși, mă apucă de amîndouă mîinile și mi le strînse tare. Drace! Acest chip de diavol se pricepea să se schimbe într-o secundă. În această clipă chipul ei deveni rugător, drăguț, zîmbind copilărește, chiar șăgalnic; la sfîrșitul frazei îmi făcu ștrengărește cu ochiul, ca să n-o vadă nimeni; oare o fi vrut să mă de-a gata dintr-o dată? Și nu i-a ieșit rău – numai că a fost, totuși, ceva teribil de grosolan.

După ea sări și generalul – sări, ăsta-i cuvîntul:

— Aleksei Ivanovici, iartă-mă că am început mai adineauri cu dumneata în felul ăsta, voiam să spun cu totul altceva... Te rog, te implor, mă

---

1. O, dragul meu domn Alexis, fii atît de bun (fr.).

închin rusește în fața dumitale – dumneata ești singurul, numai dumneata ne poți salva! Eu și *mademoiselle* de Cominges te implorăm – înțelegi, nu-i așa că înțelegi? mă ruga el, arătîndu-mi cu ochii spre *m-lle* Blanche. Era foarte jalnic.

În momentul acesta se auziră trei bătăi încete și respectuoase în ușă; au deschis – bătea omul de serviciu de pe culoar și în spatele acestuia, la cîțiva pași, stătea Potapîci. Solii erau de la bunica. Li se ceruse să mă găsească și să mă ducă îndată la ea, altfel „se supără“ – îmi spuse Potapîci.

— Păi nu-i decît trei și jumătate!

— Nici să ațipească n-a putut, s-a tot răsucit, apoi s-a sculat deodată, a cerut fotoliul și m-a trimis după dumneavoastră. Acum e pe scară...

— *Quelle mégére*![1] strigă Des Grieux.

Într-adevăr, am găsit-o pe bunica pe scară, pierzîndu-și răbdarea că întîrzii. Nu rezistase pînă la ora patru.

— Hai, săltați-mă! strigă ea și ne pornirăm din nou spre ruletă.

1. Ce scorpie! (fr.)

Capitolul XII

Bunica era nerăbdătoare și iritată; se vedea că ruleta îi intrase adînc în cap. Față de celelalte lucruri era neatentă și, în general, era extrem de distrată. De pildă, pe drum, nu mai întrebă de nimic, cum făcuse mai înainte. Văzînd o caleașcă foarte luxoasă, care trecea în goană pe lîngă noi, dădu să ridice mîna și să întrebe: „Ce-i asta? Ai cui sînt?“ – dar, mi se pare, nici nu auzi răspunsul meu; îngîndurarea îi era mereu întreruptă de mișcări și gesturi bruște și nerăbdătoare. Cînd, de la depărtare, apropiindu-ne de-acum de cazinou, i-am arătat pe baronul și baroana Wurmerhelm, ea s-a uitat distrată și a spus cu totală indiferență: „A!“ – după care, întorcîndu-se iute spre Potapîci și Marfa, care veneau din urmă, îi luă la rost:

— Da' voi de ce vă țineți scai de mine? Doar n-am să vă iau de fiecare dată! Duceți-vă acasă! Mi-ajunge că mă însoțești tu, adăugă ea spre mine după ce servitorii îi făcură o plecăciune grăbită și porniră spre casă.

La cazinou bunica era așteptată. I se eliberă de îndată același loc, lîngă crupier. Mi se pare că acești crupieri, întotdeauna atît de ceremonioși și făcînd-o pe funcționarii obișnuiți, cărora le e aproape indiferent dacă banca lor cîștigă sau pierde, nu sînt deloc indiferenți la pierderea băncii

și, desigur, au anumite instrucțiuni pentru atragerea jucătorilor și pentru o cît mai mare grijă față de interesul instituției – lucru pentru care, negreșit, primesc premii și recompense. În tot cazul, la bunica se uitau ca la o victimă. În schimb, s-a întîmplat tot ce presupuseseră ai noștri.

Iată cum a fost tărășenia.

Bunica s-a repezit de-a dreptul pe *zéro* și mi-a poruncit îndată să pun cîte doisprezece frederici. Am pus o dată, a doua, a treia oară – *zéro* nu ieșea. „Pune, pune!“ mă înghiontea bunica nerăbdătoare. Îi dădeam ascultare.

— De cîte ori am pus? mă întrebă ea în cele din urmă, scrîșnind din dinți de nerăbdare.

— Păi, bunico, am pus a douăsprezecea oară. Am pierdut o sută patruzeci și patru de frederici. Îți spun, bunico, să așteptăm pînă seara...

— Taci! îmi tăie vorba bunica. Pune pe *zéro* și mai pune îndată o mie de guldeni pe roșu. Na, ține bancnota asta.

Roșu a ieșit, iar *zéro* ne-a trădat din nou; ni s-au restituit o mie de guldeni.

— Vezi, vezi! îmi șopti bunica. Am recuperat aproape toată pierderea. Pune din nou pe *zéro*, mai punem de vreo zece ori și ne lăsăm păgubași.

Dar la cel de-al cincilea joc bunicii i se urîse de tot.

— Lasă-l dracului pe mîrșavul ăsta de *zero*! Na, pune patru mii de guldeni pe roșu, îmi porunci.

— Bunico, e mult! Dacă nu iese roșul?... o implorai eu. Dar bunica mai că nu mă lovi. (De altfel, mă înghiontea în așa hal, încît s-ar putea chiar spune că mă bătea.) N-am avut ce face și am pus pe roșu toți cei patru mii de guldeni pe care îi cîștigasem mai înainte. Roata se învîrti.

Bunica stătea liniștită, îndreptîndu-și spatele cu mîndrie, neîndoindu-se de cîștig.

— *Zéro*, anunță crupierul.

Mai întîi bunica nu pricepu, dar cînd îl văzu pe crupier că a tras spre el cele patru mii de guldeni ale ei împreună cu tot ce era pe masă și află că *zéro*, care nu ieșise atîta timp și pe care noi mizasem aproape două sute de frederici, picase ca un făcut chiar atunci cînd bunica îl ocărîse și renunțase la el, oftă și plesni din palme, de se auzi în toată sala. Cei din jur chiar începură să rîdă.

— Dumnezeule! Chiar acum a sărit, blestematul! se văită bunica. Ca să vezi ce mi-a făcut, afurisitul! Numai tu, numai tu ești de vină! se năpusti ea furioasă la mine, înghiontindu-mă. Tu m-ai făcut să mă răzgîndesc.

— Bunico, îți spuneam cum stau lucrurile, cum să dau eu seama de toate șansele?

— Îți dau eu ție șanse! îmi șopti ea amenințător. Cară-te de lîngă mine!

— Rămîi cu bine, bunico, spusei eu, întorcîndu-mă să plec.

— Aleksei Ivanovici, Aleksei Ivanovici, stai! Unde pleci? Și de ce, de ce? Ia te uită, te-ai supărat! Prostule! Hai, stai, mai stai, nu te supăra, proasta sînt chiar eu! Ia spune-mi, ce să fac acum?

— Eu, bunico, nu-mi iau responsabilitatea să te sfătuiesc, pentru că ai să dai vina pe mine. Joacă singură; spune și eu pun miza.

— Bine, bine! Mai pune patru mii de guldeni pe roșu! Uite portofelul. Scoase din buzunar portofelul și mi-l întinse. Ia mai repede, sînt aici douăzeci de mii de ruble bani peșin.

— Bunico, șoptii eu, asemenea mize...

— Chiar de-o fi să mor, îmi cîștig banii înapoi. Pune! Am pus și am pierdut.

— Pune, pune, pune-le pe toate opt!

— Nu se poate, bunico, miza cea mai mare e de patru mii.

— Atunci pune patru!

De data aceasta, am cîștigat. Bunica a mai prins curaj. „Vezi, vezi! mă înghiontea ea. Mai pune încă patru!“

Am pus și am pierdut; apoi am pierdut din nou și tot așa.

— Bunico, s-au dus toate cele douăsprezece mii, îi raportai eu.

— Văd că s-au dus, rosti ea cu un fel de furie calmă, dacă mă pot exprima așa. Văd, fiule, văd, bîigui ea, uitîndu-se fix înainte și parcă chibzuind. Eh! Chiar de-ar fi să mor, mai pune patru mii de guldeni!

— Păi nu mai avem bani, bunico; în portofel sînt niște hîrtii de-ale noastre de cinci procente și încă niște cecuri, dar bani nu mai sînt.

— Dar în pungă?

— N-a rămas decît mărunțiș, bunico.

— Pe-aici nu-s case de schimb? Mi s-a spus că aici pot fi schimbate toate hîrtiile noastre, rosti bunica cu hotărîre.

— O, sînt cîte vrei! Dar o să pierzi la schimb atît de mult... încît și ovreiul o să se sperie!

— Prostii! Îmi cîștig banii înapoi. Du-mă. Cheamă-i pe nătărăii aceia!

Am tras scaunul de lîngă masă, și-au făcut apariția hamalii și am ieșit din cazinou. „Mai iute, mai iute, mai iute! comanda bunica. Arată drumul, Aleksei Ivanovici, și ia-o pe scurtătură... E departe?“

— Doi pași, bunico.

Dar la cotitura din scuar în alee ne-a ieșit în cale tot anturajul nostru: generalul, Des Grieux și *m-lle* Blanche cu mămica. Polina Aleksandrovna nu era cu ei, nici *mister* Astley.

— Hai, hai, hai! Nu opriți! strigă bunica. Ei, ce vreți? N-am timp de voi!

Eu veneam în urma fotoliului; Des Grieux se repezi la mine.

— A pierdut tot cîștigul de mai înainte și a mai rămas și fără douăsprezece mii de guldeni din banii ei. Acum mergem să schimbăm biletele de cinci procente, îi șoptii eu la repezeală.

Des Grieux bătu din picior și dădu fuga la general să-i spună. Noi continuam să împingem fotoliul.

— Oprește, oprește! îmi șopti generalul, cuprins de frenezie.

— Mai bine ați încerca s-o opriți dumneavoastră, îi replicai eu în șoaptă.

— Mătușică! zise generalul, apropiindu-se. Mătușică... Acum... Noi acum... Vocea îi tremura și se frîngea. Noi acum închiriem niște cai și mergem în afara orașului... O priveliște încîntătoare.. un *point*... Veneam să te poftim și pe dumneata...

— Cară-te cu *point*-ul tău cu tot! îl alungă, iritată, bunica.

— Acolo e un sat... Acolo o să bem ceai... continuă generalul, de-acum disperat de tot.

— *Nous boirons du lait, sur l'herbe fraiche*[1], adăugă Des Grieux cu o furie sălbatică.

Du lait, de l'herbe fraiche – e tot ce poate fi mai ideal de idilic pentru un burghez francez; în

---

1. Vom bea lapte la iarbă verde (fr.).

asta, după cum se știe, stă concepția lui despre „*nature et la vérite!*"[1]

— Du-te-ncolo cu laptele tău! Bea-l singur, că pe mine mă doare burta din pricina lui. Da' de ce v-ați agățat de mine? strigă bunica. Doar v-am spus că n-am timp!

— Am ajuns, bunico! strigai eu. E aici!

Am împins fotoliul pînă la clădirea unde se afla biroul unui bancher. Eu am intrat să schimb; bunica a rămas lîngă scară; Des Grieux, generalul și Blanche stăteau deoparte, neștiind ce să facă. Bunica se uită la ei cu mînie, iar ei porniră pe drumul către cazinou.

Mi s-a propus un schimb atît de groaznic, încît n-am îndrăznit și m-am întors la bunica să-i cer instrucțiuni.

— Ah, tîlharii! strigă ea, plesnind din palme. Bine! Nu-i nimic! Schimbă! strigă ea, hotărîtă. Stai, cheamă-l pe bancher la mine!

— Poate pe careva dintre slujbași, bunico?

— Bine, un slujbaș, mi-e totuna! Ah, tîlharii!

Un slujbaș acceptă să iasă, aflînd că îl cheamă la ea o contesă bătrînă, slăbită, care nu poate merge. Mult timp, zgomotoasă, îl acuză cu mînie de înșelăciune și se tocmi cu el într-un amestec de rusă, franceză și germană, eu ajutînd-o cu tradusul. Slujbașul serios se uita la noi amîndoi și clătina tăcut din cap. Pe bunica o cercetă chiar cu o curiozitate prea stăruitoare, ceea ce era de-acum o impolitețe; în sfîrșit, începu să zîmbească.

— Hai, cară-te! îi strigă bunica. Să-ți stea banii mei în gît! Schimbă la el, Aleksei Ivanovici. N-am timp, altfel m-aș duce la altul...

1. Natură și adevăr (fr.).

— Slujbașul spune că la alții ți-ar da și mai puțin.

Nu-mi mai amintesc exact schimbul de atunci, dar a fost îngrozitor. Am schimbat pînă la douăsprezece mii de florini în aur și bancnote, am luat chitanța și i-am dus-o bunicii.

— Bine, bine, bine! N-are rost să-i număr! începu ea să dea din mîini. Mai repede, mai repede, mai repede!

— Niciodată n-am să mai pun pe blestematul de *zéro* și nici pe roșu, rosti ea cînd ne apropiam de cazinou.

De data asta am încercat din răsputeri s-o conving să mizeze cît mai puțin, spunîndu-i că, dacă se va întoarce norocul, vom avea vreme să punem și un pot mare. Dar bunica era atît de nerăbdătoare, că, deși la început acceptase, nu aveam nici o posibilitate s-o stăpînesc în timpul jocului. De îndată ce cîștiga mize de zece, de doisprezece frederici – „Ia uite! Ia uite! începea ea să mă înghiontească. Ia uite, tot am cîștigat! Dacă am fi pus patru mii în loc de zece, am fi cîștigat patru mii, dar așa? Numai tu, numai tu ești de vină!"

Și oricît mă copleșea ciuda, privind-o cum joacă, m-am hotărît pînă la urmă să tac și să nu-i mai dau nici un sfat.

Deodată răsări Des Grieux. Toți trei erau aproape; am remarcat că *m-lle* Blanche stătea deoparte cu mămica și cocheta cu prințul. Se vedea de la o poștă că generalul se afla în dizgrație, aproape părăsit. Blanche nici măcar nu voia să se uite la el, deși generalul se gudura pe lîngă ea din răsputeri. Bietul general! Se făcea cînd palid, cînd roșu la față, fremăta și nici măcar nu mai urmărea jocul bunicii. În cele din urmă,

Blanche și prințul ieșiră; generalul dădu fuga după ei.

— *Madame, madame*, îi șopti, cu voce mieroasă, Des Grieux bunicii, aplecîndu-se chiar la urechea ei. *Madame*, așa miza nu merge... Nu, nu, nu poate... vorbea el stîlcit rusește. Nu!

— Dar cum? Hai, învață-mă! i se adresă bunica. Brusc, Des Grieux începu să turuie franțuzește, începu s-o sfătuiască, se agita, spunea că trebuie să aștepte șansa, se apucă să socotească niște cifre... Bunica nu pricepea nimic. Francezul mi se adresa neîncetat, ca să-i traduc; împungea cu degetul în masă, îi arăta; în cele din urmă, înșfăcă un creion și începu să calculeze pe o hîrtie. În fine, bunica își pierdu răbdarea.

— Hai, pleacă, pleacă! Numai prostii spui! „*Madame, madame*“ – da' el singur nu pricepe nimic. Du-te!

— *Mais, madame*, ciripi Des Grieux și iar se apucă s-o împingă și să-i arate. Îl cuprindeau năbădăile.

— Fie, pune o dată așa cum spune el, îmi porunci bunica, să vedem: poate că într-adevăr iese ceva.

Des Grieux nu voia decît s-o distragă de la mizele mari; propunea să punem pe cifre separate și pe serii de cifre. La indicația lui, am pus cîte un frederic pe seria cifrelor impare din primele douăsprezece și cîte cinci frederici pe grupele de cifre de la doisprezece la optsprezece și de la optsprezece la douăzeci și patru; am pus șaisprezece frederici de toți.

Roata se învîrti. „*Zéro*“, strigă crupierul. Am pierdut tot.

— Nătărăule! țipă bunica, întorcîndu-se spre Des Grieux. Franțuz mîrșav ce-mi ești! Și te mai

și sfătuiește, călăul! Du-te, du-te! Nu pricepe nici o iotă, da' se bagă!

Teribil de jignit, Des Grieux strînse din umeri, se uită cu dispreț la bunica și se retrase. Îi era și lui rușine că se legase la cap; prea nu-l răbdase inima.

Peste o oră, oricît ne-am zbătut, am pierdut totul.

— Acasă! strigă bunica.

Nu scoase nici un cuvînt pînă la alee. Pe alee, cînd ne-apropiam de-acum de hotel, începu să arunce cu ocări:

— Ce mai proastă! Ce mai toantă! O toantă bătrînă, asta ești!

De-abia intrată în apartament, bunica strigă: „Dați-mi un ceai! Și strîngeți bagajele îndată! Plecăm!“

— Unde, maică, poruncești să plecăm? dădu Marfa să întrebe.

— Da' pe tine ce te privește? Ia vezi-ți de lungul nasului! Potapîci, strînge tot, tot bagajul. Plecăm înapoi la Moscova. Am aruncat în vînt cincisprezece mii de ruble.

— Cincisprezece mii, maică! Doamne-Dumnezeule! strigă cu groază prefăcută Potapîci, și plesni înduioșător din palme, dorind pesemne să se remarce prin compasiune.

— Bine, bine, prostule! Ai început să te smiorcăi! Taci! Strînge lucrurile! Nota de plată, iute, iute!

— Primul tren pleacă la nouă și jumătate, bunico, am informat-o eu, ca s-o mai las să facă furori.

— Și acum cît e?

— Șapte și jumătate.

— Vai, ce mai necaz! Dar e totuna! Aleksei Ivanovici, nu mai am nici o copeică. Uite, ia

două bilete de bancă, dă fuga acolo și schimbă-mi-le și pe astea. Altfel nici n-am cu ce pleca.

Am plecat. Peste o jumătate de oră, întorcîndu-mă la hotel, i-am găsit pe toți ai noștri la bunica. Aflînd că bunica pleacă de tot la Moscova, erau, cred, mai uimiți decît de pierderea banilor la ruletă. Fie, plecarea îi salva averea, dar ce se va întîmpla de-acum cu generalul? Cine-i va plăti lui Des Grieux? *M-lle* Blanche, desigur, nu va aștepta pînă la moartea bunicii și, cu siguranță, o va șterge acum cu prințul sau cu altcineva. Stăteau cu toții în fața ei, o consolau și încercau s-o facă să se răzgîndească. Polina lipsea din nou. Bunica striga la ei cu furie:

— Lăsați-mă-n pace, dracilor! Ce vă privește pe voi? Țapul ăsta bărbos de ce se bagă-n sufletul meu? strigă ea la Des Grieux. Iar tu, ciovlică, ce vrei? i se adresă lui *m-lle* Blanche? Ce te guduri?

— *Diantre*![1] șopti *m-lle* Blanche, scăpărînd turbată din ochi, dar deodată izbucni în hohote de rîs și porni spre ușă..

— *Elle vivra cent ans*![2] îi strigă ea generalului înainte de a ieși.

— A, tu te bizui pe moartea mea? îl luă bunica la rost pe general. Cară-te! Alungă-i pe toți, Aleksei Ivanovici! Ce vă privește pe voi? Am pierdut banii mei, nu pe ai voștri!

Generalul strînse din umeri, se gîrbovi și ieși. Des Grieux îl urmă.

— Cheam-o pe Praskovia, îi porunci bunica Marfei.

Peste cinci minute Marfa se întoarse cu Polina. În tot acest timp, Polina stătuse în camera ei, cu

1. La naiba! (fr.)
2. Va trăi o sută de ani! (fr.)

copiii și, pare-mi-se, își pusese dinadins în gînd să nu iasă toată ziua. Chipul ei era serios, trist și îngrijorat.

— Praskovia, începu bunica, e adevărat ce am aflat adineauri din altă parte cum că tontul ăsta, tată-tu vitreg, vrea să se însoare cu franțuzoaica asta proastă, care-i pipiță, actriță sau, știu eu, ceva și mai rău? Spune-mi, e adevărat?

— Sigur nu știu, bunică, îi răspunse Polina, dar, judecînd după cuvintele domnișoarei Blanche, care nu găsește cu cale să se ascundă, trag concluzia...

— Ajunge! o întrerupse energic bunica. Înțeleg tot. Întotdeauna am știut că o să facă o asemenea prostie și întotdeauna l-am știut de omul cel mai de nimic și ușuratic. Își dă aere că-i general (a fost colonel și doar la pensie l-au scos cu gradul de general) și face pe grozavul. Eu, maică, știu tot, știu cum trimiteați telegramă după telegramă la Moscova – „pasămite, cînd o să dea baba ortul popii?“ Așteptați moștenirea; fără bani, fătuca asta mîrșavă, cum o cheamă?... parcă de Cominges, nu-l ia nici ca lacheu, mai ales că are și dantura falsă. Se zice că ea însăși are destui bani, îi dă cu camătă, i-a agonisit cu binișorul. Eu, Prascovia, nu te învinuiesc; nu tu ai trimis telegramele; și cele ce-au fost nu vreau să mi le amintesc. Știu că ai o fire afurisită, ești o viespe! Înțepi și locul se umflă, dar mi-e milă de tine, fiindcă pe răposata Katerina, maică-ta, am iubit-o. Ia zi, vrei? Lasă totul aici și vino cu mine. Că doar n-ai unde te duce și nu-i cuviincios să fii cu ei acum. Stai! o întrerupse bunica pe Polina, care voia să-i răspundă. Încă n-am terminat. Nu-ți cer nimic. Știi și singură ce casă am la Moscova, un palat, poți să ocupi tot etajul

și să nu cobori cu săptămînile la mine, dacă n-o să-ți placă firea mea. Spune, vrei sau nu?

— Dă-mi voie să te întreb mai întîi: chiar pleci acum?

— Crezi că glumesc, maică? Am spus că plec și plec. Azi am pierdut cincisprezece mii de ruble la blestemata voastră de ruletă. Într-un sat de lîngă Moscova, mi-am dat cuvîntul acum cinci ani că o să reconstruiesc biserica de acolo, care-i din lemn, s-o fac din piatră, și-n loc de asta m-am lefterit aici. Acum, maică, mă duc să construiesc biserica.

— Dar apele, bunico? Doar ai venit la tratament, nu?

— Du-te-ncolo cu apele tale! Nu mă supăra, Praskovia; nu cumva o faci dinadins? Spune, mergi sau nu?

— Îți mulțumesc foarte, foarte mult, bunico, începu cu însuflețire Polina, pentru adăpostul pe care mi-l oferi. În parte, mi-ai ghicit situația. Îți sînt atît de recunoscătoare, încît, crede-mă, voi veni la dumneata, poate chiar foarte repede; dar acum am motive... importante... și nu mă pot hotărî pe loc, în clipa asta. Dacă ai mai rămîne măcar două săptămîni...

— Înseamnă că nu vrei?

— Înseamnă că nu pot. Și-apoi, în tot cazul, nu-mi pot părăsi fratele și sora și, întrucît... întrucît... întrucît... s-ar putea într-adevăr să se întîmple să rămînă în voia sorții, însă... dacă mă iei cu micuții, bunico, am să vin la dumneata și, crede-mă, am să te răsplătesc pentru asta! adăugă ea cu însuflețire. Dar fără copii, nu pot, bunico.

— Bine, nu te smiorcăi! (Polinei nici prin cap nu-i trecea să se smiorcăie, de fapt, ea nu plîngea niciodată.) Și pentru puișori are să se găsească loc; cotețu-i mare. Pe deasupra, e timpul să

meargă la școală. Ei, acum mergi? Bine, Polina, ai grijă! Ți-am dorit numai binele, dar știu de ce nu mergi. Știu, Polina! N-ai să ajungi tu bine cu franțuzul.

Polina roși. Eu am tresărit. (Toți știu! Numai eu, prin urmare, nu știu nimic!)

— Bine, bine, nu te încrunta. N-am să trăncănesc. Numai ai grijă să n-ajungi rău, înțelegi? Gata, ajunge, mai bine nu v-aș vedea în ochi! Du-te! Rămas-bun!

— Eu, bunico, vreau să te conduc, spuse Polina.

— Nu-i nevoie; nu mă stînjeni, că mi s-a urît de voi toți.

Polina sărută mîna bunicii, dar aceasta și-o trase și o sărută pe obraz.

Trecînd pe lîngă mine, Polina îmi aruncă o privire iute și își plecă imediat ochii în jos.

— Hai, rămîi și tu cu bine, Aleksei Ivanovici! Nu mai e decît o oră pînă la tren. Cred că ai obosit cu mine. Na, ține cincizeci de galbeni.

— Mulțumesc cu plecăciune, bunico, dar mi-e jenă...

— Hai, hai! strigă bunica, dar atît de energic și de amenințător, încît n-am îndrăznit să refuz și am luat banii.

— La Moscova, cînd ai să alergi după o slujbă, vino la mine; te recomand cuiva. Acum cară-te!

M-am dus la mine în cameră și m-am întins pe pat. Cred că vreo jumătate de oră am zăcut pe spate, cu mîinile sub cap. Catastrofa apucase să se dezlănțuie, aveam la ce mă gîndi. M-am hotărît să discut a doua zi serios cu Polina. Aha! Franțuzul, deci? Vasăzică, e adevărat? Totuși, ce-ar putea să fie între ei? Polina și Des Grieux! Doamne, ce comparație!

Toate acestea erau pur și simplu incredibile. Deodată, scos din fire, am sărit în picioare ca să

pornesc numaidecît în căutarea lui *mister* Astley și să-l silesc neapărat să vorbească. Cu siguranță, și în privința asta știe mai mult decît mine. *Mister* Astley? Uite încă o enigmă pentru mine!

Însă deodată se auziră bătăi în ușa mea. Mă uit – Potapîci.

— Aleksei Ivanovici, boierule, vă cheamă stăpîna!

— Ce vrea? Pleacă? Pînă la tren mai are douăzeci de minute.

— Își face griji, boierule, de-abia stă locului. „Mai repede, mai repede!“ – adică să vă aduc pe dumneavoastră, boierule. Pentru numele lui Dumnezeu, nu zăboviți!

Imediat, am dat fuga jos. Bunica fusese scoasă în coridor. În mînă avea portofelul.

— Aleksei Ivanovici, ia-o înainte, mergem!...

— Unde, bunico?

— Chiar de-ar fi să mor, îmi cîștig banii înapoi! Înainte-marș și fără întrebări! Nu-i așa că acolo se joacă pînă la miezul nopții?

Am înlemnit, m-am gîndit, dar m-am hotărît pe loc.

— Voia dumitale, Antonida Vasilievna, dar nu merg.

— Asta de ce? Asta ce mai înseamnă? Ați mîncat cu toții mătrăgună!

— Voia dumitale: mai tîrziu mi-aș reproșa singur; nu vreau! Nu doresc să fiu nici martor, nici părtaș; scutește-mă, Antonida Vasilievna. Ia-ți înapoi cei cincizeci de frederici; la revedere! Și eu, punînd fișicul cu frederici pe masa lîngă care se nimerise fotoliul bunicii, m-am înclinat și am ieșit.

— Ce prostie! îmi strigă bunica din urmă. N-ai decît să nu vii, găsesc eu drumul și singură! Potapîci, hai cu mine! Ei, ridicați-mă, duceți-mă.

Pe *mister* Astley nu l-am găsit și m-am întors acasă. Tîrziu, după miezul nopții, am aflat de la Potapîci cum și-a sfîrșit bunica ziua aceea. Pierduse tot ce-i schimbasem eu mai înainte, adică, în banii noștri, încă zece mii de ruble. Se agățase de ea polonezul căruia în timpul zilei îi dăduse doi frederici; el o îndrumase tot timpul în cursul jocului. Înainte de ivirea polonezului, îl silise pe Potapîci să pună, dar curînd îl alungase; chiar atunci își făcuse apariția polonezul, ca un făcut, înțelegea rusește și chiar, cum-necum, rupea un amestec de trei limbi, încît se înțelegeau cîine-cîinește unul pe altul. Bunica îl ocăra nemiloasă tot timpul și, cu toate că polonezul „se așternea necontenit la picioarele doamnei", povestea Potapîci, „nici nu se poate asemui cu dumneavoastră, Aleksei Ivanovici. Cu dumneavoastră se purta *domnește*, pe cînd acela – am văzut cu ochii mei, să mă omoare Dumnezeu pe loc dacă mint – s-a apucat să-i fure banii de pe masă. Ea însăși l-a prins de două ori cu mîna pe masă și l-a ocărît în fel și chip, boierule, i-a spus cîte-i veneau la gură, chiar de păr l-a tras o dată, zău că nu mint, încît lumea dimprejur chiar a început să rîdă. Tot a pierdut, boierule; tot ce-avea, tot ce i-ați schimbat dumneavoastră. De cum am adus-o aici, n-a cerut decît apă să bea, și-a făcut cruce și s-a băgat în pat. S-o fi istovit de tot, fiindcă a ațipit de îndată. Dă-i, Doamne, vise îngerești! Ah, ce mi ți-e și cu străinătatea asta! încheie Potapîci. I-am spus eu că nu-i a bine. De-am pleca mai iute la Moscova noastră! Și ce n-avem noi acasă, la Moscova? Grădină, flori, cum aici nu se găsesc, mireasmă, merele dau în pîrg, loc larg... Da' nu, trebuia să plecăm în străinătate! O-ho-ho-ho..."

Capitolul XIII

S-a scurs aproape o lună întreagă de cînd nu m-am atins de însemnările mele, începute sub influența unor impresii puternice, deși haotice. Catastrofa, a cărei apropiere o presimțeam atunci, a venit într-adevăr, dar de o sută de ori mai amarnică și mai neașteptată decît credeam eu. Totul a fost ceva ciudat, urît și chiar tragic, în tot cazul, în ce mă privește. Mi s-au întîmplat cîteva lucruri aproape miraculoase; cel puțin, așa le văd eu pînă acum, deși, din alt punct de vedere și, mai ales, judecînd după vîrtejul care mă purta atunci, ele au fost doar nu întru totul obișnuite. Dar cel mai miraculos pentru mine e modul în care am perceput aceste evenimente. Nici pînă în ziua de astăzi nu mă înțeleg! Și totul a zburat ca un vis – pînă și pasiunea mea, și doar era puternică și adevărată, însă... unde o fi dispărut acum? Zău așa, uneori îmi dă ghes un gînd: „Oare nu cumva mi-oi fi ieșit din minți atunci și am stat în tot răstimpul acesta undeva, la o casă de nebuni, sau, poate, mai stau și acum – așa că toate astea mi s-au *năzărit* și pînă acum încă mi se mai *năzare*?...“

Mi-am adunat foile și le-am citit. (Cine știe, poate că am făcut-o ca să mă conving dacă nu cumva le-oi fi scris la casa de nebuni?) Acum sînt singur-singurel. Vine toamna, frunzișul îngălbenește. Stau în acest orășel trist (o, ce triste sînt

orășelele germane!) și, în loc să chibzuiesc la pasul următor, trăiesc sub influența senzațiilor de-abia trecute, sub influența amintirilor proaspete, sub influența viforului care m-a înșfăcat atunci în acest vîrtej și iarăși m-a aruncat undeva. Mi se pare uneori că încă mă mai învîrtesc în același vifor și că acuși-acuși se va năpusti aceeași furtună, mă va agăța în treacăt cu aripa ei și eu voi sări din nou din echilibru și din simțul măsurii și mă voi învîrti, mă voi învîrti, mă voi învîrti...

De altfel, eu, poate, am să-mi revin cumva și am să-mi încetez învîrtitul, dacă am să-mi dau, în limita posibilităților, exact seama de toate cîte mi s-au întîmplat în această lună. Condeiul mă atrage din nou; de fapt, uneori nici n-am ce face seara. Ciudat lucru, ca să am măcar o ocupație, împrumut de la biblioteca parșivă de aici, ca să le citesc, romanele lui Paul de Kock (în traducere germană!), pe care aproape nu le pot suferi, dar le citesc și mă mir de mine însumi: parcă m-aș teme că o carte serioasă sau o ocupație serioasă ar spulbera farmecul trecutului apropiat. Parcă mi-ar fi chiar atît de dragi acest vis urît și impresiile rămase după el, încît chiar mă tem să ating visul cu ceva nou, ca nu cumva să se prefacă în fum! Oare dragi îmi sînt toate astea? Da, firește, dragi; poate că și peste patruzeci de ani îmi voi aminti...

Deci, mă apuc de scris. De altfel, toate acestea pot fi povestite acum și mai pe scurt: impresiile nu mai sînt deloc aceleași...

*

În primul rînd, să termin cu bunica. A doua zi s-a lefterit de tot, definitiv. Așa și trebuia să se întîmple: un om ca ea, nimerind o dată pe această

cale, parcă alunecă la vale cu sania de pe un munte înzăpezit, tot mai iute și mai iute. A jucat toată ziua, pînă la opt seara ; n-am fost prezent la jocul ei și știu totul numai din povestirile altora.

Potapîci a stat lîngă ea, la cazinou, toată ziua. Polonezii, care o îndrumau pe bunica, s-au schimbat în ziua aceea de cîteva ori. A început cu cel pe care-l alungase în ajun și-l trăsese de păr, după care l-a luat pe altul, care s-a dovedit a fi și mai rău. După ce l-a alungat pe acesta și l-a luat din nou pe primul, care nu plecase și se foise, cît timp fusese renegat, tot acolo, în spatele fotoliului, întinzîndu-și mereu capul spre ea – bunica a ajuns pînă la urmă într-o stare de disperare absolută. Nici cel de-al doilea polonez alungat nu voia să plece nici în ruptul capului ; unul s-a postat în dreapta, celălalt – în stînga fotoliului. Tot timpul se certau și se ocărau unul pe altul pentru mize și jocuri, gratulîndu-se cu cuvîntul „*lajdak*"[1] și cu alte amabilități poloneze, după care se împăcau din nou și începeau să arunce cu banii aiurea, fără să țină seama de dorința bunicii. Cînd se certau, fiecare miza de capul lui, unul, să zicem, punea pe roșu, iar celălalt, în aceeași clipă, pe negru. Pînă la urmă au sfîrșit prin a o ameți pe bunica și a o zăpăci, încît ea, aproape cu lacrimi în ochi, l-a rugat pe bătrînul crupier s-o apere și să-i gonească. Într-adevăr, polonezii au fost dați afară de îndată, în ciuda țipetelor și protestelor lor : zbierau amîndoi odată și susțineau că bunica le e datoare, că i-a înșelat cu ceva, că s-a purtat cu ei necinstit, josnic. Cu lacrimi în ochi, bietul Potapîci mi-a povestit totul chiar în seara cînd pierduse bunica

1. Ticălos (polonă).

și mi s-a plîns că polonezii își burdușiseră buzunarele, că văzuse cu ochii lui cum aceștia furau fără rușine și își îndesau banii în buzunare. De pildă, unul cerșește de la bunica cinci frederici pentru serviciile sale și începe să-i pună îndată la ruletă, alături de mizele bunicii. Cîștigă bunica, dar el zbiară că a cîștigat miza lui și că a bunicii a pierdut. Cînd erau scoși afară, Potapîci a venit și i-a spus bunicii că polonezii au buzunarele pline cu aur. Bunica l-a rugat de îndată pe crupier să ia măsuri și, oricît au țipat cei doi polonezi (ca doi cocoși prinși în mînă), a apărut imediat poliția și buzunarele acestora au fost golite în folosul bunicii. Cît timp nu pierduse totul, de-a lungul acelei zile, bunica avusese o vădită autoritate asupra crupierilor și a întregii administrații a cazinoului. Încetul cu încetul, vestea despre ea s-a răspîndit prin tot orașul. Toți vizitatorii stațiunii, de toate națiile, cei obișnuiți și cei mai de vază, veneau puhoi să se uite la „*une vielle comtesse russe, tombée en enfance*“, care apucase să piardă „cîteva milioane“.

Însă bunica nu a cîștigat decît foarte, foarte puțin descotorosindu-se de cei doi polonezi. De îndată, în locul lor, și-a oferit serviciile un al treilea polonez, care vorbea perfect rusește, era îmbrăcat ca un gentleman, înfumurat, cu mustăți uriașe, cu toate că semăna totuși a lacheu.. Și el săruta „picioarele doamnei“ și „se așternea la picioarele doamnei“, dar cu cei din jur se purta arogant, dispunea despotic de bani – pe scurt, s-a pus imediat nu în postura de servitor al bunicii, ci de stăpîn. Clipă de clipă, la fiecare tură i se adresa și rostea jurămintele cele mai grozave cum că el însuși este un pan „*honorowy*“[1] și că

1. De onoare (polonă).

nu va primi nici o copeică din banii bunicii. A repetat atît de des aceste jurăminte, încît ea s-a speriat de-a binelea. Dar, întrucît acest pan, la început, a îndreptat cumva jocul și a început să cîștige, bunica nu se mai putea lipsi de el. Peste o oră, ceilalți doi polonezi, care fuseseră dați afară din cazinou, s-au ivit din nou în spatele fotoliului bunicii, oferindu-și iarăși serviciile, măcar ca oameni de alergătură. Potapîci jura că „*honorowy pan*“ le făcea cu ochiul și chiar le punea ceva în mînă. Fiindcă bunica nu prînzise și aproape nu se sculase din fotoliu, unul dintre polonezi a putut să fie într-adevăr de folos: a dat fuga pînă la restaurantul cazinoului, aflat alături, și i-a adus un bol de supă, iar apoi și o ceașcă de ceai. De altfel, au dat fuga amîndoi. Însă spre sfîrșitul zilei, cînd au văzut cu toții că bunica pierde ultimul ei bilet de bancă, împrejurul fotoliului se înghesuiau de-acum vreo șase polonezi, nevăzuți și neauziți pînă atunci. Iar cînd bunica pierdea ultimele monede, ei toți nu numai că nu-i dădeau ascultare, dar nici măcar n-o observau, se întindeau peste capul ei la masă, înșfăcau singuri banii, singuri hotărau și mizau, se certau și țipau, se trăgeau de șireturi cu *honorowy pan*, iar *honorowy pan* mai că nu uitase de existența bunicii. Chiar și atunci cînd bunica pierduse chiar totul și se întorcea spre hotel la ora opt seara, și atunci trei sau patru polonezi nu se puteau hotărî s-o lase în pace și alergau în urma fotoliului și pe de lături, strigînd din răsputeri și susținînd cu vorba repezită că bunica i-a înșelat și că trebuie să le dea ceva. Așa au ajuns pînă la hotel, de unde, în sfîrșit, li s-a dat brînci.

După socotelile lui Potapîci, bunica pierduse în ziua aceea aproape nouăzeci de mii de ruble,

în afara banilor pierduți în ajun. Toate biletele – de cinci procente, titlurile de împrumut intern, toate acțiunile pe care le avea cu ea le-a schimbat unul după altul și una după alta. Era cît pe ce să mă mir că a rezistat aceste șapte sau opt ore stînd în fotoliu și aproape fără să se depărteze de masă, dar Potapîci mi-a povestit că de vreo trei ori începuse într-adevăr să cîștige mult; și, însuflețită din nou de speranță, nu mai fusese în stare să plece. De altfel, jucătorii știu cum poate un om să stea într-un singur loc aproape o zi și o noapte, cu cărțile de joc în mînă, nescăpîndu-i din ochi ce se petrece la dreapta și la stînga lui.

Între timp, în decursul acelei zile, și la noi la hotel se petrecuseră lucruri foarte hotărîtoare. Încă de dimineață, înainte de ora unsprezece, cînd bunica încă se mai afla acasă, ai noștri, adică generalul și Des Grieux, mai că nu se deciseseră să facă ultimul pas. Aflînd că bunicii nici nu-i trece prin cap să plece și, dimpotrivă, se duce din nou la cazinou, ei, cu tot conclavul (în afară de Polina), s-au dus să discute cu ea definitiv și chiar *sincer*. Generalul, care tremura și avea inima cît un purice gîndindu-se la consecințele groaznice care-l așteptau, chiar sărise peste cal: după rugi și rugăminți de o jumătate de oră, după ce chiar recunoscuse sincer totul, adică după ce recunoscuse toate datoriile și pasiunea pentru *m-lle* Blanche (se pierduse cu totul), generalul a adoptat deodată un ton amenințător; i-a strigat că le face numele de rîs, că a devenit prilej de scandal pentru întregul oraș și, în sfîrșit... în sfîrșit: „Dumneata, doamnă, îți faci de rușine numele rusesc! a strigat generalul. Și pentru așa ceva există poliția!“ Pînă la urmă, bunica l-a alungat cu bastonul (un baston adevărat). Generalul

și Des Grieux s-au mai consultat o dată sau de două ori în dimineața aceea, și-i preocupa un lucru: dacă n-ar putea într-adevăr să folosească poliția. Că, pasămite, o bătrînă nenorocită, dar venerabilă și-a ieșit din minți, își pierde ultimii bani etc. Într-un cuvînt, nu s-ar putea obține o supraveghere sau o interdicție?... Însă Des Grieux doar ridica din umeri și-și rîdea pe față de general, care-o luase razna cu totul și umbla încoace și încolo prin cabinet. În sfîrșit, Des Grieux, a dat a lehamite din mînă și a dispărut undeva. Seara s-a aflat că plecase de tot din hotel, după ce avusese cu *m-lle* Blanche o discuție hotărîtă și misterioasă. Cît despre *m-lle* Blanche, ea luase măsuri drastice încă de dimineață: îl alungase cu totul de lîngă ea pe general și nu-l lăsa nici măcar să-i treacă pe dinainte. Cînd generalul a dat fuga după ea la cazinou și a întîlnit-o la braț cu prințul, nici ea, nici *m-me veuve* Cominges nu l-au recunoscut. Nici prințul nu l-a salutat. De-a lungul acelei zile *m-lle* Blanche îl pusese la încercare și-l prelucrase pe prinț, pentru ca acesta să se exprime, în fine, decisiv. Dar vai! Se înșelase amarnic în privința prințului! Această catastrofă mică s-a produs de-acum seara; subit, s-a descoperit că prințul e sărac lipit pămîntului și că își punea speranțele în ea, ca să împrumute bani cu chitanță și să joace la ruletă. Furioasă, Blanche l-a alungat și s-a încuiat în camera ei.

În dimineața aceleiași zile m-am dus la *mister* Astley sau, mai bine zis, toată dimineața l-am căutat pe *mister* Astley, dar n-am putut nicidecum să dau de el. Nu era nici acasă, nici la cazinou sau în parc. Pe la ora patru și ceva, l-am văzut deodată venind dinspre peronul gării și îndreptîndu-se spre hotelul d'Angleterre. Se grăbea și

era foarte îngrijorat, cu toate că era greu să-i citești pe față îngrijorarea sau deruta. Mi-a întins bucuros mîna, cu exclamația sa obișnuită: „A!" – dar fără să se oprească și continuîndu-și drumul cu pași destul de grăbiți. M-am luat după el; însă a izbutit să-mi răspundă în așa fel, încît n-am fost în stare să-l întreb nimic. Pe deasupra îmi era și teribil de jenă să aduc vorba despre Polina; iar el nu m-a întrebat nimic despre ea. I-am povestit isprăvile bunicii; m-a ascultat serios și a strîns din umeri.

— O să piardă tot, observai eu.

— O, da, îmi răspunse, doar a plecat să joace demult, cînd eu plecam și de aceea am știut precis că o să piardă.

— Dar unde ai plecat? strigai eu, mirîndu-mă că nu-l întrebasem pînă atunci.

— Am fost la Frankfurt.

— Cu treburi?

— Da, cu treburi.

Ce era să-l întreb mai departe? De altfel, deși mergeam pe lîngă el, *mister* Astley o coti spre hotelul „*De quatre saisons*"[1], care se afla în drum, dădu din cap spre mine și dispăru. Revenind acasă, mi-am dat seama încetul cu încetul că, dacă aș fi stat de vorbă cu el chiar și două ore, n-aș fi aflat absolut nimic, pentru că... n-aveam ce să-l întreb! Da, desigur, așa-i! Acum, nu-mi puteam sub nici un chip formula întrebarea.

Toată ziua aceea Polina ba se plimbase cu copiii și dădaca prin parc, ba stătuse acasă. Pe general îl evita de mult și aproape că nu discuta nimic cu el, în orice caz nimic serios. Asta o remarcasem de mult. Dar, știind în ce situație se

---

1. Cele patru anotimpuri (fr.).

afla generalul în ziua aceea, m-am gîndit că el n-a putut s-o ocolească și că între ei nu se poate să nu fi avut loc niște explicații familiale importante. Totuși, cînd, întorcîndu-mă la hotel, am întîlnit-o pe Polina cu copiii, pe chipul ei se citea calmul cel mai imperturbabil, de parcă furtunile din familie o ocoliseră numai pe ea. La salutul meu, a dat din cap. Am ajuns în camera mea nervos de tot.

Desigur, evitam să vorbesc cu ea și nu ne întîlnisem niciodată după întîmplarea cu soții Wurmerhelm. De altfel, în bună măsură, o făceam pe grozavul și mă fandoseam; dar, pe măsură ce trecea timpul, în sufletul meu clocotea din ce în ce mai mult adevărata indignare. Chiar dacă nu m-ar iubi deloc, nu se poate, cred eu, să-mi calce în halul ăsta sentimentele în picioare și să-mi întîmpine cu atîta nepăsare mărturisirile. Doar știe că o iubesc cu adevărat; doar ea singură m-a lăsat, mi-a permis să-i vorbesc astfel! Ce-i drept, asta a început între noi cumva ciudat. De cîtva timp, de mult, de vreo două luni, am observat că vrea să-și facă din mine un prieten, un confident și că în bună măsură chiar și încearcă. Însă nu știu de ce asta n-a mers atunci între noi; și uite că în schimb rămăseseră relațiile ciudate de acum; de aceea am și început să-i vorbesc astfel. Însă, dacă o dezgustă dragostea mea, de ce nu-mi interzice de-a dreptul să vorbesc de ea?

Nu-mi interzicea; uneori chiar ea mă provoca la discuție și... firește, o făcea în bătaie de joc. Asta o știu precis, asta am remarcat-o bine – după ce mă asculta și mă irita pînă la durere, îi plăcea să mă buimăcească brusc cu vreun gest de mare dispreț și neatenție. Și doar știe că nu

pot trăi fără ea. Uite, acum s-au scurs trei zile de la istoria cu baronul și eu nu mai pot suporta *despărțirea* noastră. Cînd am întîlnit-o mai înainte lîngă cazinou, inima a început să-mi bată atît de tare, încît m-am făcut palid la față. Dar nici ea nu va rezista fără mine! Are nevoie de mine, dar oare nu-s pentru ea decît măscăriciul Balakirev[1]?

Are un secret, asta-i clar! Discuția ei cu bunica m-a înțepat dureros în inimă. Doar de o mie de ori am rugat-o să fie sinceră cu mine și doar știa că sînt într-adevăr gata să-mi dau viața pentru ea. Dar ea mă privea întotdeauna aproape cu dispreț sau, în locul sacrificiului vieții, pe care i-l propuneam, îmi cerea ieșiri precum cea cu baronul! Oare asta nu-i revoltător? Oare toată lumea pentru ea stă în franțuzul acesta? Dar *mister* Astley? Însă aici lucrurile deveneau absolut de neînțeles și, Doamne, cît mă chinuiam!

Ajungînd acasă, într-un acces de furie, am pus mîna pe condei și i-am scris la repezeală următoarele:

„Polina Aleksandrovna, văd clar că a venit deznodămîntul care te va atinge, firește, și pe dumneata. Pentru ultima dată te întreb: ai nevoie sau nu de viața mea? Dacă vei avea nevoie de mine măcar *pentru ceva* – dispune, iar eu stau deocamdată în camera mea, în tot cazul în cea mai mare parte a timpului, și n-o să plec nicăieri. Cînd vei avea nevoie de mine – scrie-mi sau cheamă-mă“.

Am sigilat biletul și l-am trimis printr-un lacheu de pe coridor cu porunca de a i-l înmîna personal. Nu așteptam răspuns, dar peste trei minute lacheul s-a întors cu știrea că „îmi trimite salutări“.

---

1. Ivan Aleksandrovici Balakirev (1699-?) – bufon la curtea țarinei Anna I.

Pe la ora șase și ceva am fost chemat la general.

Acesta mă aștepta în cabinet, îmbrăcat, de parcă se pregătea să plece undeva. Pălăria și bastonul erau pe canapea. Intrînd, mi s-a părut că generalul stătea în mijlocul camerei cu picioarele depărtate, cu capul plecat și vorbea ceva cu sine însuși. Dar, de îndată ce m-a văzut, s-a repezit la mine aproape strigînd, așa că eu, fără să vreau, m-am tras îndărăt și am vrut să fug; dar el m-a înșfăcat de amîndouă mîinile și m-a tras spre canapea; s-a așezat pe canapea, pe mine m-a plasat în fotoliul din fața lui și, fără să-mi lase mîinile, cu buzele tremurînde, cu lacrimi țîșnind deodată pe sub gene, îmi vorbi cu glas implorator:

— Aleksei Ivanovici, salvează-mă, salvează-mă, cruță-mă!

Mult timp n-am putut înțelege nimic; generalul vorbea, vorbea, vorbea și tot repeta: „Cruță-mă, cruță-mă!“ În cele din urmă mi-am dat seama că așteaptă de la mine un fel de sfat; sau, mai bine zis, părăsit de toți, întristat și îngrijorat, își amintise de mine și mă chemase numai ca să vorbim, să vorbim, să vorbim.

I se întunecaseră mințile sau, în tot cazul, se pierduse cu firea în cel mai înalt grad. Își împreunase mîinile și era gata-gata să se arunce la picioarele mele, pentru ca (ce credeți?) – pentru ca eu să mă duc imediat la *m-lle* Blanche și să fac apel la conștiința ei, s-o înduplec să se întoarcă și să se mărite cu el.

— Să avem iertare, generale, strigai eu, păi *mademoiselle* Blanche, poate, nici nu m-a observat pînă acum! Ce pot eu să fac?

Dar obiecțiile n-aveau nici un rost; nu înțelegea ce i se spune. Se lansă într-o tiradă despre

bunica, dar teribil de incoerentă; încă mai insista că trebuie să cheme poliția.

— La noi, la noi, începu el brusc, clocotind de indignare, într-un cuvînt, într-un stat bine organizat, unde există autorități, asemenea babe ar fi puse imediat sub tutelă! Da, stimate domn, da, continuă el, luînd deodată un ton dojenitor și umblînd prin cameră, asta încă n-ați știut-o, stimate domn, i se adresă unui stimat domn imaginar din colț, așa că aflați-o... da... la noi, babelor ăstora li se frînge cerbicea, da, cerbicea, da... o, la naiba!

Și se aruncă din nou pe canapea, iar după un minut, aproape plîngînd, sufocîndu-se, se grăbi să spună că *m-lle* Blanche nu se mărită cu el fiindcă, în locul telegramei, a sosit bunica și că de-acum e clar că nu va primi moștenirea. I se părea că eu nu știu nimic din toate astea. Am adus vorba de Des Grieux; generalul dădu din mînă: „A plecat! Toată averea mea e ipotecată la el; sînt sărac lipit pămîntului! Banii pe care i-ai adus dumneata... banii aceia... nu știu cîți au mai rămas, vreo șapte sute... și gata, asta-i tot, ce-o să fie mai departe – nu știu, nu știu!

— Și cum o să plătiți hotelul? strigai eu, speriat. Și... pe urmă ce-o să se întîmple?

El mă privi îngîndurat, dar, se pare, nu înțelese nimic și chiar, poate, nici nu mă auzise. Am încercat să aduc vorba despre Polina Aleksandrovna, despre copii; generalul îmi răspunse la repezeală: „Da, da! dar imediat se apucă să vorbească despre prinț, despre faptul că Blanche va pleca acum cu el și atunci... Și atunci, ce să mă fac, Aleksei Ivanovici? mi se adresă el deodată. Pentru numele lui Dumnezeu! Ce să mă fac? Spune-mi, asta nu-i ingratitudine? E ingratitudine, nu?“

În fine, începu să plîngă cu trei șiroaie de lacrimi pe obraz.

N-aveam ce face cu un asemenea om; dar și să-l las singur era periculos; n-ar fi fost mare lucru să se întîmple ceva cu el. De altfel, m-am descotorosit cumva de el, însă i-am dat de știre dădacei să treacă mai des pe la el și, pe deasupra, am mai vorbit și cu lacheul de pe coridor, un băiat cu scaun la cap; acesta mi-a promis și el că-l va ține sub supraveghere.

De îndată ce l-am părăsit pe general, a apărut la mine Potapîci, care mă chema la bunica. Era ora opt și ea de-abia se întorsese de la cazinou după pierderea definitivă. M-am dus la ea: bătrîna ședea în fotoliu istovită de tot și pesemne bolnavă. Marfa îi dădu o ceașcă de ceai pe care aproape că o sili s-o bea. Și vocea, și tonul bunicii se schimbaseră vizibil.

— Bună ziua, Aleksei Ivanovici, fiule, spuse ea rar și aplecîndu-și capul cu gravitate, iartă-mă că te-am deranjat o dată, iartă un om bătrîn. Eu, fiule, am lăsat totul acolo, aproape o sută de mii de ruble. Ai avut dreptate că n-ai venit ieri cu mine. Acum sînt fără bani, n-am o lețcaie. Nu mai vreau să zăbovesc nici o clipă, plec la nouă și jumătate. Am trimis la englezul tău, Astley, parcă, și vreau să-i cer trei mii de franci pentru o săptămînă. Tu convinge-l ca nu cumva să creadă oarece și să mă refuze. Eu, fiule, sînt încă destul de bogată. Am trei sate și două case. S-or mai găsi și bani, că doar nu i-am luat pe toți cu mine. Asta ți-o spun, ca nu cumva el să se îndoiască de mai știu eu ce... A, uite-l și pe el! Omul bun se cunoaște de îndată.

Mister Astley se grăbise să vină la prima chemare a bunicii. Fără să stea deloc pe gînduri și

fără vorbă multă, îi numără imediat trei mii de franci în schimbul unei chitanțe, pe care bunica o semnă. Terminînd ce avea de făcut, salută și se grăbi să plece.

— Acum ascultă și tu, Aleksei Ivanovici. Pînă la tren a mai rămas o oră și ceva, vreau să mă întind, că mă dor oasele. Nu te supăra pe mine, proastă bătrînă ce sînt. De-acum n-am să-i mai învinuiesc de nesocotință pe cei tineri, nici pe nefericitul ăsta, pe generalul vostru, n-am să-l mai învinuiesc acum, că aș face un păcat. Oricum bani nu-i dau, așa cum vrea el, pentru că, așa cum văd eu, e prostovan de tot, numai că nici eu, bătrînă proastă, nu-s mai deșteaptă decît el. Chiar că Dumnezeu se supără și pe omul bătrîn și-i pedepsește trufia. Ei, rămîi cu bine. Marfușa, saltă-mă.

Totuși, doream s-o conduc pe bunica. Pe lîngă asta, mă aflam într-un fel de așteptare, presimțeam că acuși-acuși se va întîmpla ceva. Nu-mi găseam locul în camera mea. Ieșeam mereu pe coridor, chiar am ieșit să mă plimb cîteva clipe pe alee. Scrisoarea pe care i-o trimisesem Polinei era clară și hotărîră. La hotel auzisem de plecarea lui Des Grieux. În fine, dacă mă respinge ca prieten, poate că n-o să mă respingă ca servitor. Doar are nevoie de mine măcar ca om de alergătură; da, pot să-i fiu de folos, cum să nu!

La ora plecării am dat fuga pe peron și am urcat-o pe bunica în tren. S-au instalat cu toții într-un vagon special, cu compartimente pentru familii. „Îți mulțumesc, fiule, pentru ajutorul tău dezinteresat, își luă ea rămas-bun de la mine. Și transmite-i Praskoviei ceea ce i-am spus ieri: am s-o aștept“.

Am pornit spre casă. Trecînd pe lîngă apartamentul generalului, am întîlnit-o pe dădacă și

m-am interesat de el. „Eh, boierule, e bine“, mi-a răspuns aceasta, abătută. Totuși, am intrat, însă în ușa cabinetului m-am oprit cuprins de o uimire categorică. *M-lle* Blanche și generalul rîdeau de se prăpădeau. *Veuve* Cominges ședea și ea tot acolo, pe canapea. Pesemne că generalul era nebun de bucurie și turuia felurite aiureli, izbucnind într-un rîs nervos și prelung, din cauza căruia fața i-o brăzdau mii de zbîrcituri și ochii i se ascundeau undeva. Mai apoi aveam să aflu de la însăși Blanche că ea, alungîndu-l pe prinț și aflînd că generalul plînge, se gîndise să-l consoleze și intrase la el pentru cîteva clipe. Dar în momentul acela nu știa bietul general că soarta îi fusese hotărîtă și că Blanche începuse să-și facă bagajele, pentru ca a doua zi chiar, cu primul tren de dimineață, să zboare la Paris.

După ce am stat un timp în pragul cabinetului generalului, m-am răzgîndit și am ieșit neobservat. Urcînd în camera mea și deschizînd ușa, am observat deodată în semiîntuneric o siluetă care ședea pe scaun, în colț, lîngă fereastră. Nu s-a ridicat la apariția mea. M-am dus repede aproape, m-am uitat și mi s-a tăiat răsuflarea: era Polina!

Capitolul XIV

Nu mi-am putut stăpîni un strigăt de surpriză.

— Ce-i? Ce-i? mă întreabă ea ciudat. Era palidă și mă privea posomorîtă.

— Cum ce-i? Dumneata? Aici, la mine!

— Dacă vin, înseamnă că vin *toată*. Acesta mi-i obiceiul. Ai să vezi imediat; aprinde lumînarea.

Am aprins lumînarea. Polina s-a ridicat, s-a apropiat de masă și mi-a pus dinainte o scrisoare desfăcută.

— Citește, îmi porunci ea.

— E, e scrisul lui Des Grieux! strigai eu, înșfăcînd scrisoarea. Mîinile îmi tremurau, iar rîndurile îmi jucau dinaintea ochilor. Am uitat expresiile exacte din scrisoare, dar iat-o – chiar dacă nu cuvînt cu cuvînt, cel puțin idee după idee.

„*Mademoiselle*, scria Des Grieux, niște împrejurări defavorabile mă silesc să plec neîntîrziat. Desigur, ați remarcat că am evitat dinadins explicația definitivă cu dumneavoastră pînă cînd nu s-au clarificat toate circumstanțele. Sosirea bătrînei (*de la vielle dame*) dumneavoastră rude și fapta ei absurdă au pus capăt definitiv tuturor nedumeririlor mele. Propriile mele treburi aflate în dezordine îmi interzic definitiv să mai nutresc pe viitor speranțele dulci, cu care mi-am permis să mă îmbăt cîtva timp. Regret trecutul, însă sper că în comportamentul meu nu veți găsi ceva

nedemn de un gentilom și om de onoare (*gentilhomme et honnête homme*). După ce mi-am pierdut aproape toți banii împrumutîndu-l pe tatăl dumneavoastră vitreg, sînt pus în fața necesității extreme de a profita de ceea ce îmi mai rămîne: le-am și dat de știre prietenilor mei din Petersburg să vîndă neîntîrziat bunurile ce mi-au fost ipotecate; totuși, știind că ușuraticul dumneavoastră tată vitreg a cheltuit propriii dumneavoastră bani, m-am decis să-i trec cu vederea cincizeci de mii de franci și pentru această sumă îi restitui o parte din chitanțele de ipotecă a averii sale, așa că aveți acum posibilitatea să recuperați tot ce ați pierdut, cerîndu-i daune pe cale juridică. Sper, *mademoiselle*, că, avînd în vedere starea actuală a afacerilor mele, fapta mea va fi foarte avantajoasă pentru dumneavoastră. Sper, de asemenea, că prin această faptă îmi îndeplinesc cu prisosință obligația de om cinstit și nobil. Vă încredințez că amintirea dumneavoastră este pe veci întipărită în inima mea."

— Ce să-i faci, totu-i clar, spusei eu, adresîndu-mă Polinei. Oare te puteai aștepta la altceva? adăugai cu indignare.

— Nu mă așteptam la nimic, îmi răspunse, aparent calmă, însă ceva tot tremura în vocea ei. M-am hotărît de mult; i-am citit gîndurile și am aflat ce-i umblă prin minte. Credea că eu caut... că voi insista... (Se opri și, fără să termine, își mușcă buza și tăcu.) Dinadins mi-am dublat disprețul față de el, începu Polina din nou, am așteptat să văd ce va face. Dacă ar fi venit telegrama despre moștenire, i-aș fi aruncat în față datoria idiotului ăstuia (tatăl meu vitreg) și l-aș fi alungat! Îl urăsc de mult, de mult. O, era cu totul alt om mai înainte, de o mie de ori mai bun,

iar acum, acum!... O, cu cîtă bucurie i-aș fi aruncat acum în mutra nemernică aceste cincizeci de mii și l-aș fi scuipat... și i-aș fi întins scuipatul pe obraz!

— Dar hîrtia, polița aceea de cincizeci se mii pe care a restituit-o, se află la general, nu-i așa? Ia-o și dă-i-o lui Des Grieux.

— O, nu de asta-i vorba! Nu de asta!...

— Ba da, așa-i, așa-i, de asta-i vorba! La drept vorbind, de ce mai e acum generalul în stare? Dar bunica? strigai eu deodată.

— Ce-i cu bunica? rosti cu ciudă Polina. Nu mă pot duce la ea... De fapt, nu vreau să-i cer nimănui iertare, adăugă ea, iritată.

— Ce-i de făcut? strigai. Și cum, ia spune, cum ai putut să-l iubești pe Des Grieux! O, nemernicul, nemernicul! Vrei să-l ucid în duel? Unde-i acum?

— E la Frankfurt și stă acolo trei zile.

— Spune-mi un singur cuvînt și plec, chiar mîine, cu primul tren! rostii eu, cuprins de un entuziasm prostesc.

Polina izbucni în rîs.

— Mai știi, poate o să spună: mai întîi restituiți-mi cei cincizeci de mii de franci. Și, la drept vorbind, de ce s-ar bate în duel?... Astea-s prostii!

— Dar cum, de unde să luăm acești cincizeci de mii de franci? repetai eu, scrîșnind din dinți, de parcă s-ar fi putut să-i ridic așa, deodată, de pe jos. Ascultă: *mister* Astley? întrebai eu, adresîndu-i-mă cu începutul unei idei ciudate.

Ochii ei prinseră să scapere.

— Cum, *tu însuți* vrei să plec de la tine la englezul acela? rosti ea, privindu-mă sfredelitor drept în față și zîmbind cu amărăciune. Pentru prima oară în viață îmi spusese *tu*.

Mi se pare că în clipa aceea ameţise din cauza tulburării, aşa că se aşeză deodată pe canapea, parcă sleită de puteri.

Parcă m-ar fi lovit un trăsnet; stăteam şi nu-mi venea să-mi cred ochilor, urechilor! Prin urmare, mă iubeşte! A venit la *mine* şi nu s-a dus la *mister* Astley! Ea, o fată, a venit singură în camera mea, la hotel – şi eu stau în faţa ei şi încă nu pricep nimic!

O idee ciudată îmi trecu prin minte.

— Polina! Dă-mi numai o oră! Aşteaptă aici numai o oră şi... am să mă întorc! E... e nevoie de asta! O să vezi! Să fii aici, să fii aici!

Şi am ieşit în fugă din cameră, fără să răspund privirii ei uimite şi întrebătoare; mi-a strigat ceva din urmă, dar eu nu m-am întors.

Da, uneori gîndul cel mai ciudat, gîndul care pare cel mai imposibil prinde rădăcini atît de adînci în capul tău, încît îl iei în fine drept ceva realizabil... Mai mult chiar: dacă ideea se contopeşte cu o dorinţă puternică, pasională, atunci poţi s-o iei cîteodată drept ceva fatal, necesar, predestinat, drept ceva ce nu poate să nu se întîmple! Poate că aici mai e ceva. O combinaţie de presimţiri, un efort neobişnuit al voinţei, o autointoxicaţie cu propria fantezie sau nu mai ştiu ce; dar cu mine în seara aceea (pe care n-am s-o uit cît voi trăi) s-a petrecut o întîmplare miraculoasă. Aceasta, cu toate că este pe deplin explicabilă aritmetic, a rămas, totuşi, miraculoasă pentru mine şi pînă în ziua de astăzi. Şi de ce, de ce această certitudine s-a înrădăcinat atît de adînc, atît de tare în mine, ba încă şi de-atîta vreme? Cu siguranţă, mă gîndisem la asta, vă repet, nu ca la un caz care se poate produce printre altele (care, deci, ar putea şi să nu se

producă), ci ca la ceva care nicidecum nu poate să nu se întîmple!

Era zece și un sfert; am intrat în cazinou cu o speranță atît de fermă și în același timp cu o emoție atît de mare, cum nu mai avusesem niciodată. În sălile de joc era lume destulă, deși de două ori mai puțină decît în cursul dimineții.

După ora zece, la mesele de joc rămîn jucătorii adevărați, împătimiți, pentru care în stațiuni nu există decît ruleta, care au sosit numai de dragul ei, de-abia observă ce se petrece în jurul lor și nu se interesează de nimic de-a lungul întregului sezon, ci doar joacă de dimineața pînă noaptea și ar fi gata să joace și noaptea întreagă, pînă în zori, dacă așa ceva ar fi posibil. Și întotdeauna se împrăștie cu ciudă, cînd ruleta se închide la ora douăsprezece. Și, cînd crupierul-șef, înainte de închiderea ruletei, aproape de ora douăsprezece, anunță: „*Les trois derniers coup, messieurs*!“[1], sînt uneori în stare să mizeze la aceste ultime trei ture tot ce au în buzunare – și într-adevăr cu acest prilej pierd cel mai mult. M-am dus la masa unde mai devreme stătuse bunica. Nu era foarte mare înghesuială, așa că destul de repede am ocupat lîngă masă un loc în picioare. Drept în fața mea, pe postavul verde, era scris cuvîntul: „*Passe*“. „*Passe*“ e o serie de cifre de la nouăsprezece, inclusiv, pînă la treizeci și șase. Iar prima serie, de la unu la optsprezece, inclusiv, se numește „*Manque*“; dar ce-mi păsa mie de asta? Nu mi-am făcut un plan, nici măcar n-am auzit pe care cifră a căzut ultima lovitură și, începînd jocul, nici nu m-am interesat de asta, cum ar fi făcut un jucător cît de cît chibzuit. Am scos toți

1. Ultimele trei jocuri, domnilor! (fr.)

cei doisprezece frederici pe care îi aveam și i-am aruncat pe „*passe*“ din fața mea.

— *Vingt deux*![1] a strigat crupierul.

Am cîștigat și am pus din nou totul: și banii dinainte, și cîștigul.

— *Trente et un*[2], strigă crupierul. Iar am cîștigat! Înseamnă că am optzeci de frederici de toți! I-am împins pe toți optzeci pe cele douăsprezece cifre mijlocii (cîștig triplu, dar cu două șanse contra mea), roata s-a învîrtit și a ieșit douăzeci și patru. Mi s-au dat trei fișicuri de cîte cincizeci de frederici și zece monede de aur; în total, cu ce avusesem înainte, m-am pomenit cu două sute de frederici.

Eram parcă în delir și am împins toată această sumă pe roșu – și deodată m-am dezmeticit! Și numai o singură dată în toată seara aceea, de-a lungul întregului joc, spaima a trecut prin mine cu fiori reci și mi-a făcut mîinile și picioarele să tremure. Am perceput cu groază și mi-am dat seama fulgerător: ce înseamnă pentru mine acum să pierd! În miza aceea era toată viața mea!

— *Rouge*! strigă crupierul, iar eu mi-am tras sufletul, în timp ce mă furnica cu foc prin tot trupul. Mi s-a plătit în bilete de bancă; deci, am primit în total patru mii de florini și optzeci de frederici! (Pe atunci încă mai puteam urmări socotelile.)

Apoi, mi-aduc aminte, am pus din nou două mii de florini pe cele douăsprezece cifre mijlocii și am pierdut. M-a cuprins turbarea: am înșfăcat ultimele două mii de florini pe care le mai aveam și i-am pus pe primele douăsprezece cifre – așa,

1. Douăzeci și doi! (fr.)
2. Treizeci și unu (fr.).

la noroc, aiurea, fără un plan! De altfel, a existat o clipă de așteptare, asemănătoare, poate, ca senzație cu ceea ce a simțit *m-me* Blanchard[1], cînd, la Paris, a zburat din balon la pămînt.

— *Quatre*! strigă crupierul. În total, cu miza precedentă, iar m-am pomenit cu șase mii de florini. De-acum priveam lucrurile ca un învingător, nu mă mai temeam de nimic, de nimic și am aruncat patru mii de florini pe negru. Vreo patru oameni se grăbiră să pună, după mine, tot pe negru. Crupierii s-au uitat unii la alții și au schimbat cîteva cuvinte. În jur, lumea vorbea și aștepta.

A ieșit negrul. De aici înainte nu-mi mai amintesc nici socotelile, nici ordinea mizelor mele. Îmi aduc doar aminte, ca prin vis, că apucasem să cîștig, mi se pare, vreo șaisprezece mii de florini; deodată, după trei lovituri cu ghinion, am pierdut douăsprezece din ele; apoi am împins ultimele patru mii pe „*passe*“ (dar de-acum nu mai simțeam nimic; nu făceam decît să aștept, cumva mașinal, fără nici un gînd) – și iar am cîștigat; apoi am mai cîștigat de patru ori consecutiv. Nu-mi amintesc decît că adunam banii cu miile; îmi mai aduc aminte că cel mai adesea ieșeau cele douăsprezece cifre mijlocii, de care mă atașasem. Își făceau apariția cumva regulat – negreșit de vreo trei, patru ori la rînd, apoi dispăreau pentru două ture și iar apăreau pentru trei sau patru jocuri unul după altul. Această regularitate uluitoare se întîlnește uneori periodic și

1. Sophie Armand Blanchard – soția aeronautului francez Jean-Pierre Blanchard (1753-1809), inventatorul parașutei; a murit într-un incendiu pe un aerostat.

asta-i zăpăcește pe jucătorii zeloși, care socotesc totul cu creionul în mînă. Și ce teribile batjocuri ale sorții se întîlnesc uneori aici!

Cred că de la intrarea mea nu trecuse mai mult de o jumătate de oră. Deodată crupierul m-a înștiințat că am cîștigat treizeci de mii de florini și, întrucît banca nu răspunde pentru o sumă mai mare cîștigată de o singură persoană, ruleta se va închide, prin urmare, pînă a doua zi dimineață. Am înșfăcat tot aurul meu, l-am turnat în buzunare, am înhățat toate bancnotele și am trecut imediat la altă masă, în altă sală, unde era altă ruletă; acolo mi s-a făcut loc de îndată și eu m-am apucat să pun din nou la nimereală, fără să socotesc. Nu înțeleg ce m-a salvat!

Uneori, de altfel, în capul meu începea să licărească o combinație. Mă atașam de anumite cifre și șanse, dar le părăseam curînd și puneam din nou aproape inconștient. Probabil că eram foarte distrat; îmi aduc aminte că crupierii mi-au corijat jocul de cîteva ori. Comiteam greșeli grosolane. Tîmplele îmi erau leoarcă de sudoare și mîinile îmi tremurau. Răsăriseră și polonezii, oferindu-și serviciile, dar eu nu ascultam pe nimeni. Norocul nu se curma! Deodată, împrejur s-a iscat o larmă puternică și s-au făcut auzite rîsete. „Bravo, bravo!“ strigau toți, iar unii chiar băteau din palme. Spărsesem și aici banca, încasînd treizeci de mii de florini, iar banca aceasta se închidea și ea pînă a doua zi!

— Plecați, plecați, îmi șoptea vocea cuiva din partea dreaptă. Era un ovrei francez; stătuse tot timpul lîngă mine și parcă mă ajutase din cînd în cînd la joc.

— Pentru numele lui Dumnezeu, plecați, îmi șopti altă voce la urechea stîngă. M-am uitat în

treacăt. Era o doamnă foarte modest și decent îmbrăcată, de aproape treizeci de ani, cu fața bolnăvicioasă, palidă, obosită, dar care încă mai amintea de minunata ei frumusețe de altădată. În momentul acela îmi burdușeam buzunarele cu bancnotele, pe care le mototoleam de zor, și adunam aurul rămas pe masă. Înșfăcînd ultimul fișic de cincizeci de frederici, am izbutit, neobservat, să i-l strecor în palmă doamnei palide ; țineam foarte mult să fac asta și mi-aduc aminte cum degețelele ei subțirele, slăbuțe, mi-au strîns cu putere mîna în semn de cea mai vie recunoștință. Toate astea s-au petrecut într-o clipă.

După ce am adunat tot, am trecut la *trente et quarante*.

La mesele de *trente et quarante* joacă publicul aristocrat. Nu-i ruletă, e joc de cărți. Aici banca răspunde pentru o sută de mii de taleri deodată. Cea mai mare miză este tot de patru mii de florini. Nu cunoșteam jocul absolut deloc și nu știam aproape nici o miză, în afară de roșu și negru, care erau și aici. De astea m-am și agățat. Tot cazinoul se înghesuia în jur. Nu-mi aduc aminte dacă în răstimpul acela m-am gîndit vreodată la Polina. Simțeam atunci o încîntare irezistibilă să apuc și să mătur cu palma biletele de bancă ce creșteau morman în fața mea.

Într-adevăr, parcă destinul îmi dădea ghes. De data asta, ca un făcut, a apărut o situație, care, de altfel, se repetă adesea în timpul jocului. Șansa se agață, de pildă, de roșu și nu-l părăsește zece sau chiar cincisprezece ture la rînd. Auzisem cu două zile în urmă că, săptămîna trecută, roșul ieșise de douăzeci și două de ori consecutiv ; așa ceva nici nu se mai pomenise la ruletă și oamenii povesteau cu uimire. Desigur,

toți renunță de îndată la roșu și, după ce cade de zece ori, de exemplu, nu se hotărăște mai nimeni să pună pe această culoare. Dar atunci nici pe negru, culoarea opusă roșului, nu mizează nici unul dintre jucătorii cu experiență. Un jucător cu experiență știe ce înseamnă „capriciul întîmplării". De pildă, s-ar părea că, după ce roșul a ieșit de șaisprezece ori, a șaptesprezecea lovitură se va opri negreșit pe negru. La asta se reped ciotcă novicii, dublează sau triplează mizele și pierd groaznic.

Însă eu, dintr-un capriciu ciudat, observînd că roșul a ieșit de șapte ori la rînd, m-am agățat dinadins de el. Sînt convins că aici era vorba pe jumătate de amor-propriu; voiam să-i uimesc pe spectatori cu riscul meu nebun și – o, ce senzație ciudată! – îmi amintesc clar că deodată, fără nici o provocare din partea amorului-propriu, a pus stăpînire pe mine o însetare teribilă de a risca. Poate că, trecînd prin asemenea senzații, sufletul nu se saturează cu ele, ci numai se excită și pretinde senzații mai puternice, și mai puternice, pînă la istovirea definitivă. Și, zău că nu mint, dacă regulamentul jocului ar fi permis să pun cincizeci de mii de florini deodată, i-aș fi pus negreșit. Împrejur, oamenii strigau că e o nebunie, că roșul tocmai ieșise a paisprezecea oară!

— *Monsieur a gagné déjà cent mille florins*[1], se auzi lîngă mine vocea cuiva.

Brusc, m-am dezmeticit. Cum? Eu am cîștigat în seara asta o sută de mii de florini! Păi la ce-mi trebuie mai mult? M-am repezit la biletele de bancă, le-am băgat mototol în buzunar, fără să le număr, am tras lîngă mine tot aurul, toate

1. Domnul a cîștigat deja o sută de mii de florini (fr.).

fișicurile și am ieșit în fugă din cazinou. Toți rîdeau în jur, cînd eu străbăteam sălile, uitîndu-se la buzunarele mele umflate și văzîndu-mă că merg clătinat din pricina greutății aurului. Cred că era cu mult peste o jumătate de *pud*[1]. Cîteva mîini s-au întins spre mine ; le-am dat cîțiva pumni de bani, cît am putut să apuc. Doi ovrei m-au oprit lîngă ușă.

— Sînteți curajos ! Sînteți foarte curajos ! mi-au spus. Dar plecați neapărat mîine dimineață, cît mai devreme, altfel o să pierdeți tot-tot...

Nu-i ascultam. Aleea era atît de întunecoasă, încît puteai să-ți bagi degetele în ochi. Pînă la hotel aveam de mers cam o jumătate de verstă. Nu m-am temut niciodată nici de hoți, nici de tîlhari, chiar și atunci cînd eram mic ; nu mă gîndeam la ei nici acum. De fapt, nu-mi amintesc la ce m-am gîndit pe drum ; n-aveam nici un gînd. Simțeam doar o încîntare teribilă, încîntarea norocului, a izbînzii, a puterii – nu știu cum să mă exprim. Îmi apărea dinainte și chipul Polinei ; îmi aduceam aminte și îmi dădeam seama că mă duc la ea, că mă voi întîlni îndată cu ea și îi voi povesti, îi voi arăta... dar de-abia îmi aminteam ce-mi vorbise mai înainte și de ce plecasem, și toate senzațiile recente, pe care le încercasem doar cu vreo oră și jumătate mai înainte, îmi păreau acum ceva trecut, rezolvat, îngropat – de care nu ne vom mai aminti, pentru că acum totul începe de la început. Aproape de capătul aleii m-a cuprins brusc spaima : „Dar dacă aș fi ucis și jefuit !“ Spaima mi se dubla la fiecare pas. Aproape că alergam. Deodată, la capătul aleii,

1. Un pud este egal cu 16,381 kg.

și-a arătat strălucirea întregul nostru hotel, scăpărîndu-și luminile nenumărate. Slavă Domnului: am ajuns acasă!

Am urcat în fugă pînă la etajul meu și am deschis iute ușa. Polina era acolo și ședea pe canapeaua mea, în fața lumînării aprinse, cu brațele încrucișate. M-a privit cu uimire și, se înțelege, în momentul acela aveam o înfățișare destul de ciudată. M-am oprit dinaintea ei și am început să arunc pe masă toată grămada de bani.

Capitolul XV

Îmi amintesc că Polina se uita teribil de stăruitor la chipul meu, dar fără să se miște din loc și fără să-și schimbe măcar poziția.

— Am cîștigat două sute de mii de franci, exclamai eu, aruncînd ultimul fișic. Mormanul uriaș de bilete și de fișicuri de aur ocupa toată masa și eu nu-mi mai puteam lua ochii de la el, încît minute în șir uitam cu totul de Polina. Ba începeam să aranjez grămezile de bani, făcîndu-le teancuri, ba împingeam la un loc tot aurul, ba lăsam totul baltă și umblam cu pași repezi prin cameră, cădeam pe gînduri, după care iar mă duceam iute la masă și mă apucam din nou să număr banii. Deodată, parcă dezmeticindu-mă, m-am repezit la ușă și am încuiat-o repede, răsucind de două ori cheia în broască. Apoi m-am oprit gînditor în dreptul micului meu geamantan.

— Oare să-i punem în geamantan pînă mîine? întrebai eu, întorcîndu-mă brusc spre Polina și amintindu-mi dintr-o dată de existența ei. Ea stătea pe canapea fără să se miște, în același loc, dar mă privea insistent. Expresia chipului ei era cumva ciudată; nu mi-a plăcut expresia aceea! N-aș greși dacă aș spune că se citea ură în ea.

M-am dus repede la ea.

— Polina, uite douăzeci și cinci de mii de florini, asta înseamnă cincizeci de mii de franci, ba

chiar mai mult. Ia-i și aruncă-i lui Des Grieux în obraz chiar mîine.

Ea nu-mi răspunse.

— Dacă vrei, îi duc chiar eu, dis-de-dimineață. Așa vrei?

Polina izbucni deodată în rîs. Rîse mult timp.

Mă uitam la ea cu uimire și cu un sentiment de amărăciune. Rîsul acesta semăna foarte bine cu rîsul batjocoritor, frecvent, din ultimul timp, care o apuca întotdeauna în momentul celor mai pasionate declarații de dragoste ale mele. În fine, încetă și se încruntă; mă privi cu asprime pe sub sprîncene.

— Nu iau bani de la tine, rosti ea cu dispreț.

— Cum? Ce-i asta? strigai eu. Polina, de ce?

— Nu iau bani pe degeaba.

— Ți-i ofer ca prieten; viața mea ți-o ofer.

Mă fixă cu o privire lungă, scrutătoare, ca și cînd ar fi vrut să mă străpungă.

— Dai prea mult, rosti ea, zîmbind. Amanta lui Des Grieux nu merită cincizeci de mii de franci.

— Polina, cum poți să vorbești așa cu mine! îi strigai cu reproș. Mă iei drept Des Grieux?

— Te urăsc! Da... Da!... Nu te iubesc mai mult decît pe Des Grieux! strigă ea, cu o scăpărare bruscă a ochilor.

Apoi își acoperi fața cu palmele și făcu o criză de isterie. M-am repezit la ea.

Am înțeles că se întîmplase ceva cu ea în timpul absenței mele. Părea să nu fie în toate mințile.

— Cumpără-mă! Vrei? Vrei? Cu cincizeci de mii de franci, ca Des Grieux? rosti ea cu greu printre sughițurile convulsive de plîns. Am îmbrățișat-o, i-am sărutat mîinile, picioarele, am căzut în genunchi în fața ei.

Isteria ei continua. Își puse amîndouă mîinile pe umerii mei și mă cerceta insistent; parcă voia să citească ceva pe chipul meu. Mă asculta, dar pesemne că nu auzea ce îi spuneam. O umbră de grijă și îngrijorare îi apăruse pe față. Mă temeam pentru ea; eram sigur că mintea i se întunecă. Ba începea subit să mă tragă încet spre ea și un zîmbet încrezător îi și rătăcea pe chip; ba, deodată, mă împingea și iarăși, cu privirea întunecată, se apuca să mă cerceteze.

Deodată se repezi să mă îmbrățișeze.

— Doar mă iubești, nu-i așa că mă iubești? spuse ea. Căci tu, căci tu... ai vrut să te bați cu baronul pentru mine! Și deodată izbucni în hohote de rîs, de parcă ceva comic și simpatic îi licărise prin minte. Plîngea și rîdea în același timp. Și eu parcă eram în delir. Îmi aduc aminte că Polina începuse să-mi spună ceva, iar eu nu puteam să înțeleg aproape nimic. Era un fel de aiureală, un fel de gîngurit, de parcă ar fi vrut să-mi spună cît mai repede ceva, un delir întrerupt din cînd în cînd de rîsul cel mai vesel cu putință, care începea să mă sperie. „Nu, nu, tu ești dragul, dragul meu! repeta ea. Îmi ești credincios!“ – și iarăși îmi punea mîinile pe umeri, iarăși mă scruta și continua să repete: „Mă iubești... mă iubești... o să mă iubești?“ Nu-mi luam ochii de la ea; n-o mai văzusem niciodată cuprinsă de asemenea accese de tandrețe și iubire; ce-i drept, era un delir, dar... observîndu-mi privirea pătimașă, ea începu deodată să zîmbească șiret; din senin, aduse vorba despre *mister* Astley.

De altfel, despre *mister* Astley aducea vorba neîncetat (mai ales cînd se străduia să-mi povestească ceva), dar ce anume spunea – asta n-am putut pricepe; mi se pare că își rîdea chiar de el; repeta fără încetare că el așteaptă... și că eu nu

știu, dar el stă precis acum sub fereastră. „Da, da, sub fereastră! Ia deschide, uită-te, uită-te și o să vezi că-i aici!" Mă împingea spre fereastră, dar de îndată ce mă pregăteam să mă duc, izbucnea în rîs, eu rămîneam lîngă ea, iar Polina se repezea să mă îmbrățișeze.

— Plecăm de-aici? Nu-i așa că plecăm mîine? îi venea ei cîte un gînd neliniștit. Poate (și cădea pe gînduri)… poate o ajungem din urmă pe bunica, ce crezi? Mă gîndesc că la Berlin o ajungem. Ce crezi că o să spună cînd o s-o ajungem din urmă și o să ne vadă? Dar *mister* Astley?… Ah, el n-ar sări de pe Schalangenberg, ce crezi? (Izbucni în hohote de rîs.) Ascultă: știi unde se duce vara viitoare? Vrea să plece la Polul Nord pentru cercetări și m-a chemat cu el, ha, ha, ha! Spune că, fără europeni, noi, rușii, nu știm nimic și nu sîntem în stare de nimic… Dar și el e bun! Știi, el îl scuză pe „general"; spune că Blanche… că patima – lasă, nu știu, nu știu, nu știu, repetă ea deodată, parcă încurcîndu-se și pierzînd șirul. Sărmanii, ce milă-mi e de ei și de bunica… Ascultă, ascultă, cum să-l ucizi pe Des Grieux? Și oare, oare chiar credeai că o să-l ucizi! O, prostuțule! Chiar ai putut să crezi că o să te las să te bați cu Des Grieux? Păi nici pe baron n-ai putea să-l ucizi, adăugă ea, rîzînd brusc. M-am uitat la voi amîndoi, de pe bancă; și cum n-aveai atunci chef să te duci, cînd te-am trimis. Ah, cum am rîs atunci, cum am rîs! adăugă ea hohotind.

Și deodată mă sărută și mă îmbrățișă din nou, își lipi iarăși pătimaș și gingaș obrazul de al meu. Nu mă mai gîndeam la nimic și nu mai auzeam nimic. Mi-am pierdut capul…

Cred că era aproape șapte dimineața cînd m-am dezmeticit; soarele lumina camera. Polina ședea lîngă mine și privea ciudat în jur, de parcă

ieșea dintr-o beznă și își aduna amintirile. Și ea de-abia se trezise și se uita fix la masă și la bani. Capul îmi era greu și mă durea. Am vrut s-o iau de mînă pe Polina; ea m-a îmbrîncit brusc și a sărit de pe canapea. Ziua care începea era mohorîtă; plouase în zori. Polina se duse la fereastră, o deschise, își scoase capul și pieptul afară și, sprijinindu-se în mîini cu coatele pe pervaz, stătu așa vreo trei minute, fără să se întoarcă spre mine și fără să asculte ce-i spuneam. În momentul acela mă gîndeam cu spaimă: ce se va întîmpla de-acum și cum se vor termina toate astea? Deodată, ea se ridică de la fereastră, se apropie de masă și, privindu-mă cu o expresie de ură calmă, cu buzele tremurînd de ciudă, îmi spuse:

— Hai, acum dă-mi cei cincizeci de mii de franci ai mei!

— Polina, iar, iar! începui eu.

— Sau te-ai răzgîndit? Ha-ha-ha! Poate că-ți pare rău?

Cei douăzeci și cinci de mii de florini, numărați încă din ajun, erau pe masă; i-am luat și i-am dat.

— Acum sînt ai mei? Nu-i așa? Așa-i? mă întrebă ea cu răutate, ținînd banii în mînă.

— Întotdeauna au fost ai tăi, spusei.

— Bine, atunci ține-ți cei cincizeci de mii de franci ai tăi! Își făcu vînt și îi aruncă spre mine. Teancul mă lovi dureros peste față și se împrăștie pe podea. Săvîrșind această ispravă, Polina ieși în fugă din cameră.

Știu, firește, că nu era în toate mințile, cu toate că nu înțeleg această demență temporară. Ce-i drept, și acum, după ce a trecut o lună, e încă bolnavă. Care a fost, totuși, cauza acestei stări și, mai ales, a acestei ieșiri? Mîndria ofensată? Disperarea pentru faptul că se hotărîse să

vină la mine? Nu cumva purtarea mea a făcut-o să i se pară că mă înfumurez la fel ca și Des Grieux, că vreau să mă descotorosesc de ea, dăruindu-i cincizeci de mii de franci? Dar n-a fost asta, mi-o spune conștiința. Cred că de vină a fost aici în parte și vanitatea ei: vanitatea i-a șoptit să nu aibă încredere în mine și să mă jignească, deși toate acestea, poate, i se păreau și ei înseși neclare. În cazul acesta, eu, desigur, am plătit în locul lui Des Grieux și am ajuns vinovat fără să am, poate, vreo vină deosebită. Ce-i drept, totul n-a fost decît un delir; e drept că și eu am știut că ea delirează și... n-am acordat atenție acestui fapt. Poate că acum ea nu-mi poate ierta asta? Da, acum; dar atunci, atunci? Doar nu erau atît de puternice delirul și boala ei, încît să nu-și dea seama absolut deloc ce face venind la mine cu scrisoarea lui Des Grieux? Înseamnă că știa ce face.

Cum am putut, la repezeală, am băgat toate hîrtiile și toată grămada de aur în așternut, le-am acoperit și am ieșit la vreo zece minute după Polina. Eram sigur că fugise acasă și voiam să mă furișez în apartamentul lor și, în vestibul, s-o întreb pe dădacă de sănătatea domnișoarei. Mare mi-a fost uimirea cînd am aflat de la dădacă, pe care am întîlnit-o pe scară, că Polina încă nu s-a întors acasă și că dădaca venea ea însăși după ea la mine.

— Chiar acum, i-am spus eu, chiar acum a plecat de la mine, de vreo zece minute. Unde a putut să dispară?

Dădaca m-a privit cu dojană.

Între timp se iscase o istorie întreagă, care și începuse de-acum să circule prin hotel. În încăperile portarului și ale recepționerului-șef se șușotea că la ora șase dimineața *fräulein* ieșise

în fugă din hotel și alergase în direcția hotelului d'Angletterre. Din cuvintele și aluziile lor mi-am dat seama că ei știau că Polina își petrecuse toată noaptea la mine în cameră. De altfel, se vorbea de-acum despre întreaga familie a generalului : se aflase că generalul își ieșise din minți în ajun și plînsese de răsunase tot hotelul. Se mai povestea că bunica era mama acestuia, care sosise dinadins și își făcuse apariția chiar din Rusia, ca să-i interzică fiului ei căsătoria cu *m-lle* de Cominges și, în caz de nesupunere, să-l dezmoștenească și, întrucît acesta n-a vrut într-adevăr s-o asculte, și-a pierdut dinadins toți banii la ruletă, pentru ca astfel generalului să nu-i rămînă nimic. „*Diese Russen*!"[1] repeta recepționerul-șef cu indignare, clătinînd din cap. Alții rîdeau. Recepționerul-șef întocmea nota de plată. Despre cîștigul meu se aflase ; Karl, lacheul de pe coridor, a fost primul care m-a felicitat. Dar nu-mi stătea gîndul la ei. M-am repezit spre hotelul d'Angleterre.

Era încă devreme ; *mister* Astley nu primea pe nimeni ; însă, aflînd că eram eu, a ieșit pe coridor și s-a oprit dinaintea mea, ațintindu-și tăcut asupra mea ochii de culoarea cositorului și așteptînd să audă ce voi spune. L-am întrebat de îndată despre Polina.

— E bolnavă, îmi răspunse *mister* Astley, continuînd să mă privească țintă și fără să mă slăbească din ochi.

— Deci, e într-adevăr la dumneata ?

— O, da, e la mine.

— Să înțeleg că... ai intenția s-o ții la dumneata ?

1. Rușii ăștia ! (germ.)

— O, da, am această intenție.

— *Mister* Astley, asta va provoca un scandal; asta nu se poate. Pe deasupra, e foarte bolnavă; poate n-ai remarcat?

— O, da, am remarcat și ți-am și spus că-i bolnavă. Dacă n-ar fi fost bolnavă, nu și-ar fi petrecut noaptea la dumneata.

— Deci, și asta o știi?

— Asta o știu. Ieri se pregătea să vină aici și eu aș fi dus-o la o rudă a mea, dar, întrucît era bolnavă, a greșit și s-a dus la dumneata.

— Ca să vezi! Atunci, te felicit, *mister* Astley. Apropo, mi-ai dat o idee: nu cumva ai stat toată noaptea sub fereastra noastră? *Miss* Polina m-a silit toată noaptea să deschid fereastra și să mă uit dacă nu cumva stai sub fereastră; rîdea teribil.

— Chiar așa? Nu, n-am stat sub fereastră; dar am așteptat pe coridor și am umblat prin apropiere.

— Dar trebuie tratată, *mister* Astley.

— O, da, am și chemat un doctor și, dacă moare, o să-mi dai socoteală de moartea ei.

M-am mirat. „Dar asta-i o prostie, *mister* Astley, ce vrei?"

— E adevărat că ieri ai cîștigat două sute de mii de taleri?

— Numai două sute de mii de franci.

— Ei, vezi? Așadar, ia și pleacă în dimineața asta la Paris.

— De ce?

— Cînd au bani, toți rușii se duc la Paris, mă lămuri *mister* Astley, cu o voce și cu un ton, de parcă ar fi vorbit ca din carte.

— Ce să fac eu, vara, la Paris? O iubesc, *mister* Astley! Știi și singur.

— Oare? Sînt sigur că nu. În plus, rămînînd aici, o să pierzi, probabil, tot și n-o să mai ai cu

ce pleca la Paris. Dar te las cu bine și sînt absolut convins că astăzi pleci la Paris.

— Bine, la revedere, numai că la Paris nu plec. Gîndește-te, *mister* Astley, ce se va întîmpla acum la noi? Într-un cuvînt, generalul... și acum această întîmplare cu *miss* Polina – despre asta se va vorbi în tot orașul.

— Da, în tot orașul; însă generalul, cred eu, nu se gîndește la asta; are alte griji. Pe deasupra. *miss* Polina are dreptul absolut să locuiască unde dorește. Iar în privința acestei familii se poate spune fără a greși că nu mai există.

Mergeam și rîdeam de convingerea ciudată a acestui englez că voi pleca la Paris. „Totuși, vrea să mă împuște în duel, m-am gîndit eu, dacă *mademoiselle* Polina va muri – ce mai treabă încurcată!“ Jur că îmi era milă de Polina, dar, ciudat lucru, din momentul în care, în ajun, mă atinsesem de masa de joc și începusem să adun teancurile de bani, iubirea mea trecuse cumva în planul al doilea. Asta o spun acum; dar atunci încă nu-mi dădeam seama cu limpezime de toate acestea... Oare sînt într-adevăr jucător, oare într-adevăr... am iubit-o atît de ciudat pe Polina? Nu, și acum o mai iubesc, Dumnezeu mi-e martor! Iar atunci cînd ieșisem de la *mister* Astley și mă duceam acasă, sufeream sincer și mă acuzam... Dar... dar deodată mi s-a întîmplat o istorie extrem de ciudată și de stupidă.

Mă grăbeam la general cînd, deodată, nu departe de apartamentul lor, s-a deschis o ușă și m-a strigat cineva. Era *m-mme veuve* Cominges, care mă strigase la porunca domnișoarei Blanche. Am intrat în apartamentul domnișoarei Blanche.

Aveau un apartament mic, de două camere. Din dormitor se auzeau rîsetele și strigătele domnișoarei Blanche. Se ridica din pat.

— *A, c'est lui! Viens donc, bête!* E adevărat *que tu as gagné une montagne d'or et d'argent? J'aimerais mieux l'or*[1].

— Am cîștigat, i-am răspuns eu, rîzînd.

— Cît?

— O sută de mii de florini.

— *Bibi, comme tu es bête.* Dar intră aici, nu aud nimic. *Nous ferons bombance, n'est-ce pas?*[2]

Am intrat la ea. Stătea tolănită sub o plapumă roz de atlaz, de sub care ieșeau la iveală umerii ei bronzați, sănătoși, splendizi, niște umeri pe care doar în vis îi mai poți vedea; de-abia îi acoperea cămășuța de batist tivită cu dantelele cele mai albe, ceea ce se potrivea extraordinar de bine cu pielea ei negricioasă.

— *Mons fils, as-tu du coeur?*[3] strigă ea de cum mă văzu, după care izbucni în rîs. Rîdea întotdeauna foarte vesel și uneori chiar sincer.

— *Toute autre...* începui eu, parafrazîndu-l pe Corneille.

— Vezi, *vois-tu*, începu ea deodată să turuie, în primul rînd, găsește-mi ciorapii, ajută-mă să mi-i trag pe picioare și, în al doilea rînd, *si tu n'es pas trop bête, je te prends à Paris*[4]. Știi, plec acum.

— Acum?

— Peste o jumătate de oră.

Într-adevăr, toate bagajele erau strînse. Toate geamantanele și lucrurile ei stăteau pregătite. Cafeaua fusese de mult servită.

---

1. A, el e! Dar vino, prostuțule!... că ai cîștigat o grămadă de aur și de argint. Eu aș fi preferat aurul (fr.).
2. Bibi, ce prost ești!... O să chefuim, nu-i așa? (fr.)
3. Fiule, ai curaj? (fr.)
4. Dacă nu ești prea prost, o să te iau la Paris (fr.).

— *Eh bien*! Dacă vrei, *tu verras Paris. Dis donc qu'est ce que c'est qu'un outchitel? Tu étais bien bête, quand tu étais outchitel*[1]. Unde mi-s ciorapii. Hai, trage-mi-i pe picioare!

Întinse piciorușul într-adevăr splendid, negricios, mic, nedeformat, precum aproape toate aceste picioare care arată atît de drăguț în pantofi. Am rîs și am început să-i trag pe picior ciorapul de mătase. Între timp, *m-lle* Blanche ședea în așternut și turuia:

— *Eh bien, que feras-tu, si je te prends avec*? În primul rînd, *je veux cinquante mille francs.* O să mi-i dai la Frankfurt. *Nous allons à Paris*: acolo o să locuim împreună *et je te ferai voir des étoiles en plein jour*[2]. O să vezi femei cum n-ai mai văzut niciodată. Ascultă...

— Stai, să-ți dau, uite-așa, cincizeci de mii de franci, și atunci eu cu ce mai rămîn?

— *Et cent cinquante mille francs*, ai uitat, și, pe deasupra, accept să stau în locuința ta o lună, două, *que sais-je*! Firește, în aceste două luni, o să cheltuim și acești o sută cinzeci de mii de franci. Vezi, *je suis bonne enfant*[3] și îți spun dinainte, *mais tu verras des étoles.*

— Cum, în numai două luni?

— Ce? Asta te îngrozește? *Ah, vil esclave*![4] Știi că o lună de viață ca asta este mai frumoasă decît întreaga ta existență? O lună – *et après le*

---

1. Ei bine!... o să vezi Parisul. Ia spune ce-i aceea „ucitel"? Erai foarte prost cînd erai „ucitel" (fr.).
2. Ei bine, ce-o să faci, dacă te iau cu mine?... vreau cincizeci de mii de franci.... Plecăm la Paris... și o să te fac să vezi stelele în plină zi (fr.).
3. Sînt fată bună (fr.).
4. Ah, sclav josnic! (fr.).

déluge! Mais tu ne peux comprendre, va! Pleacă, pleacă, tu nu meriți așa ceva! Ah, *que fais tu*?[1]

În momentul acela îi trăgeam ciorapul pe celălalt picior, dar nu m-am putut abține și i l-am sărutat. Și l-a smuls și a început să mă lovească peste față cu vîrful piciorului. Pînă la urmă, m-a alungat de-a binelea. *Eh bien, mon outchitel, je t'attends, si tu voix*[2]; peste un sfert de oră, plec! îmi strigă ea din urmă.

Întors acasă, eram de-acum ca amețit. Asta-i, nu-s vinovat că *m-lle* Polina mi-a aruncat în obraz cu un teanc întreg de bani și că încă de ieri l-a preferat pe *mister* Astley. Cîteva dintre biletele de bancă împrăștiate se mai aflau încă pe jos. Le-am adunat. În clipa aceea s-a deschis ușa și și-a făcut apariția însuși recepționerul-șef (care mai înainte nici nu se uita la mine), propunîndu-mi să mă mut la parter, în apartamentul excelent ocupat pînă atunci de contele V.

Am stat și m-am gîndit.

— Nota, am strigat, plec îndată, peste zece minute! „Dacă-i Paris, Paris să fie!“ mi-am spus în sinea mea. Înseamnă că așa mi-a fost scris!

Într-adevăr, peste un sfert de oră ședeam tustrei într-un vagon cu compartimente pentru familii: eu, *m-lle Blanche et m-me veuve Cominges*. *M-lle* Blanche rîdea cu hohote, aproape isteric. *Veuve* Cominges îi ținea hangul; n-aș spune că eu mă simțeam prea vesel. Viața mi se frîngea în două, dar din ajun mă obișnuisem de-acum să joc totul pe o carte. Poate că-i adevărat că n-am rezistat în fața banilor și mi s-a urcat la cap. *Peut-être, je*

---

1. Și pe urmă potopul! Dar tu nu poți pricepe, pleacă! ... ce faci? (fr.)
2. Ei bine, „ucitel“ al meu, te aștept, dacă vrei (fr.).

ne demandais pas mieux[1]. Mi se părea că temporar, dar numai temporar se schimbă decorul. „Dar peste o lună o să fiu aici și atunci... și atunci o să ne măsurăm puterile, *mister* Astley!" Mda, așa cum îmi aduc acum aminte, mă simțeam atunci teribil de trist, deși rîdeam de mă prăpădeam cu prostuța aceea de Blanche.

— Ce mai vrei? Ce prost ești! O, ce prost ești! striga Blanche, întrerupîndu-și rîsul și începînd să mă ocărască la modul serios. Da, da, da, o să cheltuim cei două sute de mii de franci ai tăi, în schimb, *mais tu seras hereux, comme un petit roi*[2]; de-acum o să-ți leg eu însămi cravata și o să-ți fac cunoștință cu Hortense. Iar după ce o să cheltuim toți banii noștri, vei veni aici și vei sparge din nou banca. Ce ți-au spus ovreii? Principalul e să ai curaj, tu îl ai, și nu o dată ai să-mi aduci bani la Paris. *Quant à mois, je veux cinquante mille francs de rente et alors*[3]...

— Dar generalul? am întrebat.

— Generalul, știi și singur, în fiecare zi, la ora asta, se duce să-mi cumpere un buchet de flori. De data asta i-am poruncit dinadins să-mi găsească florile cele mai rare. Bietul de el se va întoarce, dar păsărica a zburat. Va zbura după noi la Paris, o să vezi. Ha, ha, ha! O să fiu foarte bucuroasă. La Paris o să-mi fie de folos; în locul lui, nota de la hotelul de aici o s-o achite *mister* Astley...

Iată, deci, în ce mod am plecat atunci la Paris.

---

1. Poate că tocmai asta îmi trebuia (fr.).
2. În schimb vei fi fericit ca un mic rege (fr.).
3. Cît despre mine, vreau o rentă de cincizeci de mii de franci și atunci... (fr.).

Capitolul XVI

Ce să spun despre Paris? Totul a fost, desigur, și delir, și nerozie. N-am stat la Paris decît trei săptămîni și ceva și, în acest răstimp, le-am făcut capătul celor o sută de mii de franci ai mei. Spun numai o sută de mii; restul de o sută de mii i-am dat domnișoarei Blanche în bani gheață – cincizeci de mii la Frankfurt și peste trei zile, la Paris, i-am mai dat o poliță de cincizeci de mii, pe care, de altfel, ea mi-a luat și banii peste o săptămînă, „*et les cent mille francs, qui nous restent tu les mangeras avec moi, mon outchitel*“[1]. Mereu îmi spunea preceptor. E greu să-ți imaginezi pe lume vreo ființă mai calculată, mai avară și mai cărpănoasă decît *m-lle* Blanche. Dar asta în privința banilor ei. Cît privește cele o sută de mii de franci ale mele, mi-a spus mai apoi de-a dreptul că-i trebuiau pentru a crea prima impresie la Paris. „Întrucît acum am început să trăiesc onorabil o dată pentru totdeauna și nimeni n-o să mă mai abată de la calea asta, cel puțin așa mi-am pus în gînd“, adăugă ea. De altfel, eu aproape că nu am văzut cele o sută de mii; banii îi ținea tot timpul la ea, iar în portofelul meu, pe care mi-l scotocea zilnic, nu se adunau niciodată

1. Iar cele o sută de mii de franci, care ne-au rămas, o să-i mănînci tot cu mine, „ucitel“ al meu (fr.).

mai mult de o sută de franci, ba aproape întotdeauna mai puțini.

— Ce nevoie ai tu de bani? mă întreba ea uneori cu aerul cel mai naiv, iar eu n-o contraziceam. În schimb, și-a aranjat foarte bine apartamentul cu banii ăștia și, atunci cînd m-a adus la inaugurare, mi-a spus, arătîndu-mi camerele: „Iată ce se poate face cu socoteală și bun-gust, avînd mijloacele cele mai mizere". Aceste mijloace mizere fuseseră, totuși, cincizeci de mii de franci fix. Cu restul de cincizeci de mii, și-a luat trăsură, cai și, în plus, am dat două baluri, adică două serate, la care au fost și Lisette și Cléopâtre – două femei remarcabile în multe și multe privințe, ba chiar nici pe departe urîte. La aceste două serate am fost silit să joc stupidul rol de gazdă, să primesc și să distrez niște negustori idioți, parveniți, diferiți locotenenți imposibili prin ignoranța și lipsa lor de rușine, precum și niște bieți autorași și jurnaliști de tot nimicul, care își făcuseră apariția în fracuri la modă, cu mănuși galbene și arătîndu-și amorul-propriu și fudulia într-un hal, care nici la noi la Petersburg nu e de închipuit, lucru care spune multe. Ăstora chiar le-a trecut prin cap să-și rîdă de mine, dar eu m-am îmbătat cu șampanie și m-am tolănit în camera din spate. Totul a fost pentru mine dezgustător în cel mai înalt grad. „*C'est un outchitel*, le spunea despre mine Blanche, *il a gagné deux cent mille francs*[1] și fără mine nu s-ar fi priceput să-i cheltuiască. După aceea se va angaja iar ca preceptor – nu cumva știe careva vreun loc? Trebuie să facem ceva pentru el." Am început să

1. E un „ucitel"... a cîștigat două sute de mii de franci (fr.).

beau foarte des șampanie, pentru că mă simțeam mereu tare trist și îmi era îngrozitor de urît. Trăiam în mediul cel mai burghez, cel mai mercantil, unde fiecare *sou* era socotit și plănuit. Blanche nu prea ținea la mine în primele săptămîni și eu remarcasem asta; ce-i drept, mă îmbrăca foarte elegant și îmi lega în fiecare zi cravata cu mîna ei, dar în suflet mă disprețuia sincer. Eu nu dădeam nici o atenție acestui lucru. Plicticos și mohorît, am început să mă duc în mod obișnuit la „*Château des Fleurs*“, unde, în mod regulat, în fiecare seară, mă îmbătam și învățam cancan (care se dansează acolo cît se poate de dezgustător), și ulterior am căpătat în acest domeniu o oarecare faimă. În fine, Blanche și-a dat seama cu cine are de-a face: își făcuse ideea preconcepută că eu, în decursul conviețuirii noastre, voi umbla după ea cu creionul și hîrtia în mînă și voi socoti mereu cît a cheltuit, cît a furat, cît va cheltui și cît va fura și, desigur, era convinsă că pentru fiecare zece franci ne vom lua la bătaie. La fiecare atac al meu, presupus de ea cu anticipație, își pregătea din timp obiecțiile; dar, nevăzînd nici un fel de atacuri din partea mea, se apuca să obiecteze ea însăși mai întîi. Uneori începea cu aprindere, dar, văzîndu-mă tăcînd, cel mai adesea tolănit pe pat și privind fix în tavan, a ajuns pînă la urmă să se mire. La început a crezut că-s prost, „*un outchitel*“ acolo, și pur și simplu își întrerupea explicațiile, gîndindu-se pesemne în sinea ei: „Păi e prost; n-are rost să-l pun pe gînduri, dacă tot nu pricepe nimic“. Uneori, de pildă, ieșea în oraș, dar revenea peste vreo zece minute (asta s-a întîmplat în timpul cheltuielilor celor mai frenetice, cheltuieli care nu erau nici pe departe pe măsura

mijloacelor noastre: de exemplu, și-a schimbat caii și a cumpărat o pereche de șaisprezece mii de franci).

— Ce zici, Bibi, nu te superi? m-a întrebat, venind spre mine.

— Nu-u-u! M-am sătur-a-a-t! i-am spus eu, împingînd-o cu mîna, dar asta era pentru ea ceva atît de curios, încît s-a așezat imediat lîngă mine.

— Vezi tu, dacă m-am decis să plătesc atît de mult, asta numai pentru că-i un chilipir. Caii pot fi revînduți cu douăzeci de mii de franci.

— Te cred, te cred; caii sînt minunați; ai un echipaj splendid; o să-ți prindă bine; dar ajunge.

— Deci, nu te superi?

— De ce să mă supăr? Ești deșteaptă că-ți faci din timp o rezervă de lucruri care-ți sînt necesare. Toate astea au să-ți prindă bine. Văd că într-adevăr trebuie să trăiești pe picior mare și să faci impresie; altfel n-ai să agonisești milionul. Cei o sută de mii de franci ai noștri nu-s decît începutul, o picătură în mare.

Blanche nu se aștepta de la mine la asemenea raționamente (în loc de țipete și reproșuri!), încît părea picată din cer.

— Deci... deci, din ăștia îmi ești! *Mais tu as l'esprit pour comprende! Sais-tu, mon garçon*[1], deși ești preceptor, ar fi trebuit să te naști prinț! Deci, nu-ți pare rău că banii ni se duc atît de repede?

— Dă-i încolo, de s-ar termina mai repede!

— *Mais... sais-tu... mais dis donc*, ești cumva bogat? *Mais sais-tu*, doar disprețuiești banii prea mult. *Qu'est ce que tu feras aprè, dis donc*?[2]

---

1. Deci, ai minte să pricepi! Știi tu, băiatul meu (fr.).
2. Dar... știi.. ia spune... Dar știi... ce vei face după aceea, ia spune? (fr.)

— *Aprè*, am să plec la Homburg și am să mai cîștig o sută de mii de franci.

— *Oui, oui, ce'est ça, c'est magnifique*![1] Și știu că ai să cîștigi negreșit și banii ai să-i aduci aici. *Dis donc*, ai să faci în așa fel, încît am să te iubesc cu adevărat! Eh, pentru că ești așa, am să te iubesc mereu și n-am să te înșel niciodată. Vezi tu, în timpul ăsta, cu toate că nu te-am iubit, *parce que je croyais, que tu n'est qu'un outchitel (quelque chose comme un laquais, ne'est-ce pas?)*, ți-am fost credincioasă, *parce que je suis bonne fille*[2].

— Ah, minți! Dar cu Albert, cu ofițerul acela oacheș, nu te-am văzut data trecută?

— *Oh, oh, mai tu es...*[3]

— Da, minți, minți; dar de ce crezi că mă supăr? Mă doare în cot; *il faut que jeunese se passe*[4]. Doar n-ai să-l alungi, dacă a fost cu tine înaintea mea și dacă îl iubești. Numai să nu-i dai bani, auzi?

— Deci, nu te superi nici pentru asta? *Mais tu es un vrai philosophe, sais-tu? Un vrai philosophe!* a strigat ea, entuziasmată. *Eh bien, je t'aimerais, je t'aimerai – tu verras, tu sera content*![5]

Și într-adevăr, de atunci parcă s-a atașat într-adevăr de mine, arătîndu-mi chiar prietenie, și așa s-au scurs ultimele noastre zece zile. „Stelele“ promise nu le-am văzut; însă în anumite

---

1. Da, da, asta-i minunat! (fr.)
2. Întrucît credeam că nu ești decît un „ucitel“ (ceva de felul unui lacheu, nu-i așa?)... fiindcă sînt fată bună (fr.).
3. Ah, aha, dar ești... (fr.).
4. Trebuie să-ți trăiești tinerețea (fr.).
5. Dar ești un adevărat filosof, știi? Un adevărat filosof!... Ei bine, am să te iubesc, am să te iubesc – ai să vezi, ai să fii mulțumit! (fr.).

privințe ea s-a ținut într-adevăr de cuvînt. Pe deasupra mi-a făcut cunoștință cu Hortense, care era o femeie chiar remarcabilă în felul ei și în cercul nostru i se spunea *Thérèse-philosophe*...[1]

De altfel, n-are rost să lungesc vorba; toate astea ar putea alcătui o povestire separată, cu un colorit deosebit, pe care nu vreau s-o inserez în această nuvelă. Fapt e că eu îmi doream din răsputeri ca totul să se termine cît mai repede. Însă cei o sută de mii de franci ai noștri ne-au ajuns, așa cum am mai spus, aproape o lună, lucru de care mă miram sincer; în tot cazul, cu optzeci de mii din acești bani Blanche și-a cumpărat o sumedenie de lucruri; așa că n-am cheltuit propriu-zis decît cel mult douăzeci de mii de franci, care, totuși ne-au ajuns. Blanche, care spre sfîrșit era aproape sinceră cu mine (în orice caz, nu mă mințea), mi-a mărturisit că cel puțin asupra mea n-au să cadă datoriile pe care fusese nevoită să le facă. „Nu ți-am dat să semnezi notele de plantă și chitanțele, îmi spuse, pentru că mi-a fost milă de tine; alta ar fi făcut-o negreșit și te-ar fi băgat în închisoare. Vezi, vezi cît te-am iubit și ce bună sînt! Numai nunta asta blestemată cît mă va costa!“

Și într-adevăr, am avut nuntă. A avut loc chiar la sfîrșitul lunii petrecute împreună și trebuie să presupun că pentru ea s-au dus ultimele rămășite ale celor o sută de mii de franci ai mei; cu asta povestea s-a și sfîrșit și după asta mi-am dat oficial demisia.

---

1. Referire la o carte cu conținut erotic, de un autor anonim, apărută în 1878: *Thérèse-philosophe ou Memoire pour servis a l’histoire de D. Dirray et de M-lle Erodice de Haye.*

Asta s-a întîmplat așa: la o săptămînă după instalarea noastră la Paris, a sosit generalul. A venit de-a dreptul la Blanche și de la prima vizită aproape că a rămas la noi. Ce-i drept, avea un mic apartament. Blanche l-a întîmpinat cu bucurie, cu strigăte și hohote de rîs și chiar s-a repezit să-l îmbrățișeze; pînă la urmă ea însăși nu l-a mai lăsat să plece, iar generalul trebuia s-o însoțească pretutindeni: și pe bulevard, și la plimbările cu trăsura, și la teatru, și în vizitele la cunoscuți. Pentru această întrebuințare generalul era încă bun; era destul de prestant și decent – de talie aproape înaltă, cu favoriți vopsiți și cu mustăcioară (fusese mai înainte ofițer pe un cuirasier), cu fața chipeșă, deși puțin buhăită. Avea maniere excelente și își purta fracul cu dibăcie. La Paris începuse să-și etaleze decorațiile. Cu un asemenea personaj era nu numai posibil să te plimbi pe bulevard, ci, dacă mă pot exprima așa, era chiar *recomandabil*. Bunul și aiuritul general era grozav de mulțumit de toate astea; nu se așteptase cîtuși de puțin la așa ceva atunci cînd apăruse la noi după sosirea la Paris. Atunci venise aproape tremurînd de spaimă; credea că Blanche va țipa la el și va porunci să fie alungat; și de aceea, văzînd această întorsătură a lucrurilor, fusese cuprins de încîntare și toată luna se aflase într-o stare de extaz fără sens; de fapt, în starea asta l-am și lăsat. De-abia ajuns aici am aflat în amănunt că, după plecarea noastră de atunci din Ruletenburg, avusese în dimineața aceea un fel de criză. Căzuse fără simțire, iar apoi toată săptămîna fusese ca nebun și vorbise vrute și nevrute. Începuse să se trateze, însă lăsase subit totul baltă și plecase la Paris. Firește, felul

cum îl primise Blanche fusese cel mai bun medicament pentru el; dar simptomele bolii persistaseră mult timp după aceea, cu toată starea lui euforică și exaltată. Nu mai era deloc capabil să judece sau să susțină o discuție cît de cît serioasă; în asemenea cazuri, îngăima cîte un „hm!“ la fiecare cuvînt și clătina din cap – și cu asta scăpa. Adeseori rîdea, dar cu un rîs nervos, bolnăvicios, de parcă nu se putea abține; altădată, ședea ore întregi negru ca noaptea la față, încruntîndu-și sprîncenele stufoase. Multe lucruri nu și le mai amintea chiar deloc; devenise inadmisibil de distrat și își făcuse obiceiul de a vorbi singur. Numai Blanche putea să-l însuflețească; de fapt, și crizele, în vremea cărora stătea posomorît și încruntat într-un colț, însemnau că n-o mai văzuse de mult pe Blanche sau că Blanche plecase undeva și nu-l luase cu ea, sau că, plecînd, nu-l alintase. În asemenea momente n-ar fi putut spune ce dorește și nici nu știa că-i posomorît și trist. Stînd așa o oră sau două (asta am observat-o în două rînduri, cînd Blanche era plecată toată ziua, pesemne cu Albert), începea deodată să se uite împrejur, să se agite, să privească înapoi, amintindu-și și parcă vrînd să caute ceva; dar, nevăzînd pe nimeni și neizbutind să-și amintească nimic din ceea ce voise să întrebe, cădea din nou în uitare pînă cînd apărea Blanche veselă, neastîmpărată, gătită, cu rîsul ei zglobiu; ea dădea fuga la general, începea să-l zgîlțîie și chiar îl săruta – ceea ce, de altfel, catadicsea rar s-o facă. Odată generalul s-a bucurat atît de mult, încît a izbucnit în plîns, iar eu chiar m-am mirat.

De la începutul apariției lui la noi, Blanche începuse de îndată s-o facă pe avocatul și să-l apere de mine. O apuca elocința; îmi aducea

aminte că-l înșelase pe general din pricina mea, că fusese aproape logodnica lui, că-i dăduse cuvîntul; că din pricina ei generalul își părăsise familia și că, în fine, eu am fost în serviciul lui și ar trebui să simt asta și că ar trebui să-mi fie rușine… Tăceam întruna, iar ea turuia îngrozitor. În fine, am izbucnit în rîs și istoria s-a încheiat astfel, adică ea și-a zis la început că-s prost, iar pînă la urmă s-a oprit la ideea că-s un om foarte bun și foarte înțelegător. Într-un cuvînt, am avut norocul să merit spre sfîrșit bunăvoința acestei femei accesibile. (De altfel, Blanche era într-adevăr o fată minunată, în felul ei, desigur; n-o apreciasem cum se cuvine la început.) „Ești un om deștept și bun… și… și… păcat doar că ești prost! N-ai să agonisești nimic!“

Fiind „*un vrai russe, un calmouk*!“[1], ea m-a trimis de cîteva ori să-l plimb pe general pe străzi, așa cum trimiți lacheul să-ți plimbe pudelul. De altfel, l-am dus la teatru, la Bal-Mabile și la restaurante. Pentru asta Blanche scotea și bani, cu toate că generalul avea și el banii lui și îi plăcea foarte mult să scoată portmoneul în public. Odată a trebuit să fac aproape uz de forță, ca să nu-l las să cumpere o broșă de șapte sute de franci, pe care pusese ochii la Palais Royale și ținea morțiș să i-o dăruiască lui Blanche. Ce să facă ea cu o broșă de șapte sute de franci? Generalul n-avea mai mult de o mie de franci. Niciodată n-am putut afla de unde apăruseră banii aceia. Presupun că de la *mister* Astley, mai ales că acesta le achitase nota de plată la hotel. În ce privește atitudinea generalului față de mine în această perioadă, el nici măcar nu-și dădea seama

1. Un rus adevărat, un calmuc (fr.).

de relațiile mele cu Blanche. Cu toate că auzise vag că am cîștigat un capital, presupunea pesemne că sînt pe lîngă Blanche ceva de felul unui secretar particular sau, poate, chiar servitor. În tot cazul, vorbea mereu cu mine de sus, ca și mai înainte, cu un aer superior, și chiar se apuca uneori să mă dojenească. Odată ne-a distrat teribil pe mine și pe Blanche la noi acasă, în timpul cafelei de dimineață; nu era deloc supărăcios; dar atunci s-a supărat deodată și nici pînă acum nu înțeleg de ce. Dar, desigur, nici el nu înțelegea. Într-un cuvînt, s-a pornit să debiteze un discurs fără început și fără sfîrșit, *à bâtons-rompus*[1], striga că sînt un băiețandru, că are să mă învețe minte... că are să mă facă să înțeleg... și așa mai departe, și așa mai departe. Însă nimeni n-a putut pricepe nimic. Blanche rîdea de se prăpădea; în fine, l-a potolit și l-a scos la plimbare. De altfel, am observat de multe ori că pe general îl apuca tristețea, că îi părea rău de cineva și de ceva, că-i lipsea cineva, chiar în pofida prezenței lui Blanche. În asemenea momente, a încercat el însuși să stea de vorbă cu mine de vreo două ori, dar n-a fost în stare să-mi explice nimic limpede, amintindu-și de slujbă, de răposata soție, de gospodărie, de moșie. Dă peste un cuvînt oarecare și se bucură de el, îl repetă de o sută de ori pe zi, deși acesta nu-i exprimă nici sentimentele, nici gîndurile. Am încercat să-i vorbesc despre copii; dar el s-a descotorosit de mine cu vorba lui repezită de altădată și a trecut repede la alt subiect: „Da, da! Copiii, copiii, ai dreptate, copiii!“ Numai o singură dată s-a înduioșat; mergeam amîndoi la teatru: „Copiii

1. Dezlînat (fr.).

ăștia nefericiți!“ Și apoi, în seara aceea, a repetat de cîteva ori: copii nefericiți! Cînd, o dată, am adus vorba despre Polina, a fost chiar cuprins de furie. „E o femeie ingrată, a exclamat el, rea și ingrată! Ne-a făcut familia de rușine! Dacă aici ar exista legi, aș pune-o cu botul pe labe! Da, da!“ Cît despre Des Grieux, nu putea să-i audă nici măcar numele. „M-a distrus, spuse el, m-a furat, m-a înjunghiat! El a fost coșmarul meu în decursul a doi ani întregi! L-am visat luni la rînd! E... e... e... O, să nu-mi mai pomenești de el niciodată!“

Vedeam că între ei ceva începe să se aranjeze, dar tăceam, după cum îmi era obiceiul. Blanche m-a anunțat prima: asta a fost exact cu o săptămînă înainte de a ne despărți. „*Il a du chance*[1], mi-a turuit, *babouchka* e într-adevăr bolnavă și are să moară negreșit. *Mister* Astley a trimis o telegramă; fii și dumneata de acord că e, totuși, moștenitorul ei. Și chiar dacă nu, n-are să mă deranjeze cu nimic. În primul rînd, are pensia lui și, în al doilea rînd, va locui în camera laterală și va fi cu desăvîrșire fericit. Eu voi fi *madame de générale*. Voi intra într-un cerc select (Blanche visa asta tot timpul), iar după aceea voi fi moșiereasă rusoaică, *j'aurai un chateau, des moujiks, et puis j'aurai toujours mon million*“[2].

— Dar dacă îl apucă gelozia, dacă îți va pretinde... Dumnezeu știe ce... pricepi?

— O, nu, *non, non, non*! N-o să îndrăznească! Am luat măsuri, nu-ți face griji. L-am și silit să semneze cîteva chitanțe pe numele lui Albert. La

1. Are noroc (fr.).
2. Voi avea un castel, mujici și voi avea totuși milionul meu (fr.).

cea mai mică mișcare, va fi îndată pedepsit; dar n-o să îndrăznească!

— Bine, mărită-te...

Nunta au făcut-o fără fast deosebit, în familie, în liniște. Au fost invitați Albert și cîțiva dintre prietenii apropiați. Hortense, Cléopâtre și ceilalți au fost înlăturați categoric. Mirele se interesa foarte mult de situația sa. Blanche i-a legat cravata cu mîna ei, l-a dat ea însăși cu alifie și, cu fracul și cu vesta sa albă, arăta *très comme il faut*[1].

— *Il est pourtant très comme il faut*[2], mă anunță însăși Blanche, ieșind din camera generalului, de parcă ideea că generalul este *très comme il faut* ar fi uimit-o și pe ea. Eu mă implicam atît de puțin în amănunte, participînd numai în calitate de spectator leneș, încît am uitat multe din cele care au fost. Îmi amintesc doar că Blanche s-a dovedit a nu fi deloc de Cominges, la fel cum și mama ei nu era cîtuși de puțin *veuve Cominges*, ci du Placet. De ce fuseseră amîndouă de Cominges pînă atunci – asta n-o știu. Însă generalul era foarte mulțumit și de asta, iar du Placet îi plăcea chiar mai mult decît de Cominges. În dimineața nunții, de-acum îmbrăcat complet, umbla mereu încoace și încolo prin cameră și repeta cu jumătate de glas, cu un aer neobișnuit de serios și plin de importanță: „*Mademoiselle* Blanche du Placet! Blanche du Placet! Du Placet! Domnișoara Blanche du Placet!...“ Și un fel de mulțumire de sine strălucea pe chipul lui. În biserică, la primar și acasă, la banchet, era nu numai bucuros și mulțumit, dar chiar și mîndru. Se întîmplase ceva cu amîndoi. Blanche începuse să aibă o ținută deosebit de demnă.

---

1. Foarte onorabil (fr.).
2. E totuși foarte onorabil (fr.).

— De-acum trebuie să mă port cu totul altfel, îmi spuse ea extrem de serios, *mais vois-tu*, nu m-am gîndit la un lucru foarte neplăcut: imaginează-ți, n-am putut învăța pînă acum să rostesc numele meu de familie: Zagoreanki, Zagozeanski, *madame la générale de Sago-Sago, ces diables de noms russes, enfin madame la générale à quatorze consonnes! Comme c'est agréeble, n'est-ce pas*?[1]

În sfîrșit, ne-am despărțit, și Blanche, prostuța de Blanche, chiar a lăcrimat, luîndu-și rămas-bun de la mine. „*Tu étais bon enfant*, mi-a spus ea, smiorcăindu-se. *Je te croyais bête es tu en avais l'air*[2], dar asta îți șade bine." Și, strîngîndu-mi mîna pentru ultima oară, se repezi în budoar și peste cîteva clipe îmi aduse două bancnote de cîte o mie de franci. Asta n-aș fi crezut-o în ruptul capului! „Banii au să-ți prindă bine, tu, poate, ești un *outchitel* foarte erudit, dar ești un om îngrozitor de prost. Mai mult de două mii nu ți-aș da pentru nimic în lume, fiindcă oricum i-ai pierde la joc. Ei, du-te sănătos! *Nous serons toujours bon amis*, iar dacă o să cîștigi din nou, vino neapărat la mine, *et tu seras hereux*!"[3]

Îmi mai rămăseseră și mie vreo cinci sute de franci; pe deasupra, aveam un ceas superb de vreo mie de franci, butoni cu briliante și altele, așa că puteam s-o mai duc un timp destul de îndelungat, fără nici o grijă. M-am oprit dinadins pentru mai mult timp în orășelul ăsta ca să-mi adun gîndurile și, mai ales, îl așteptam pe *mister*

---

1. Dar, vezi tu... doamna general de Sago-Sago, aceste afurisite de nume rusești, în fine, doamna general cu paisprezece consoane! Plăcut, nu-i așa? (fr.)
2. Te credeam prost și chiar aveai aerul (fr.).
3. Vom rămîne întotdeauna prieteni... și vei fi fericit (fr.).

Astley. Am aflat precis că va trece pe aici și se va opri pentru o zi și o noapte, cu treburi. O să aflu tot... și apoi am să plec direct la Homburg. La Ruletenburg nu mă duc, poate doar la anul. Într-adevăr, se spune că-i semn rău să-ți încerci norocul de două ori la rînd la aceeași masă, iar la Homburg se joacă belferește.

Capitolul XVII

Iată, a trecut un an și opt luni de cînd nu m-am mai uitat prin însemnările astea și de-abia acum, de tristețe și amărăciune, m-am gîndit să mă distrez și le-am citit întîmplător. Deci, mă oprisem atunci la ideea că plec la Homburg. Doamne! Cu ce inimă relativ ușoară scrisesem atunci ultimele rînduri! Adică, nu chiar cu inima ușoară, ci cu cîtă siguranță de sine, cu cîte speranțe nestrămutate! Mă îndoiam oare măcar cît de cît de mine? Și, iată, a trecut mai mult de un an și jumătate și, după părerea mea, am ajuns mult mai rău decît un cerșetor! Cerșetor – ba bine că nu! M-ar durea-n cot dacă aș fi cerșetor! Pur și simplu, m-am nenorocit! De altfel, nu mă pot compara aproape cu nimic și nici n-are rost să-mi țin morală! Nimic nu poate fi mai stupid decît morala într-un asemenea moment! O, oameni plini de sine: cu cîtă mîndrie satisfăcută sînt gata flecarii ăștia să-și rostească sentințele! Dacă ar ști cît de bine îmi înțeleg singur situația dezgustătoare în care mă aflu, atunci, desigur, n-ar mai avea curajul să-mi dea sfaturi. Ei, ce lucruri noi, pe care eu nu le știu, ar putea să-mi spună? Și parcă despre asta-i vorba? Vorba e că-i de-ajuns o învîrtitură de roată și totul se va schimba, iar acești moraliști vor fi primii (de asta sînt sigur) care vor veni să mă felicite cu glume amicale. Și

nu-mi vor întoarce spatele cu toții, ca acum. De fapt, mă doare-n cot de toți! Ce-s eu acum? Un *zéro*. Ce pot fi mîine? Mîine pot învia din morți și să încep din nou să trăiesc! Aș putea recăpăta omul din mine, pînă cînd nu s-a pierdut!

Într-adevăr, atunci am plecat la Homburg, dar... am fost pe urmă iarăși la Ruletenburg, am fost și la Spa, am fost chiar și la Baden, unde l-am însoțit, în calitate de valet, pe consilierul Hinze, un ticălos, fostul meu stăpîn de aici. Da, am fost și lacheu, cinci luni încheiate! Asta s-a întîmplat imediat după închisoare. (Căci am stat la închisoare la Ruletenburg pentru o datorie făcută aici. Un necunoscut m-a scos de acolo. Cine să fi fost? *Mister* Astley? Polina? Nu știu, dar datoria, de numai două sute de taleri, a fost plătită și eu am ieșit din închisoare.) Unde aveam să mă duc? Mi-am luat slujbă la acest Hinze. E un om tînăr și ușuratic, îi place să lenevească, iar eu vorbesc și scriu în trei limbi. Mai întîi m-am angajat ca un fel de secretar, cu treizeci de guldeni pe lună; dar am sfîrșit prin a deveni lacheu adevărat: nu i-au mai permis mijloacele să țină un secretar și mi-a scăzut din leafă; iar eu n-aveam unde să mă duc, am rămas și așa m-am prefăcut eu însumi în lacheu. În slujba lui, m-am abținut de la mîncare și băutură, în schimb am agonisit șaptezeci de guldeni în cinci luni. Într-o seară, la Baden, l-am anunțat că vreau să mă despart de el; în aceeași seară m-am dus la ruletă. O, cum îmi bătea inima! Nu, nu la bani țineam! Atunci nu voiam decît ca a doua zi toți alde Hinze, toți recepționerii-șefi, toate aceste splendide doamne din Baden – toți să vorbească despre mine, să povestească istoria mea, să se mire de mine, să mă laude și să se încline în fața

noului meu cîștig. Toate acestea erau visări și griji de copil, dar... cine știe, poate că, dacă aș fi întîlnit-o pe Polina, i-aș fi povestit, și ea ar fi văzut că-s mai presus de toate aceste absurde ghionturi ale destinului... O, nu la bani țin eu! Sînt sigur că i-aș fi dat din nou pe mîna vreunei Blanche și aș fi umblat din nou trei săptămîni prin Paris cu o pereche de cai proprii de șaisprezece mii de franci. Știu doar precis că nu-s zgîrcit; chiar cred că sînt risipitor – și totuși cu ce tremur, cu ce fiori în inimă ascult strigătele crupierului: *trente et un, rouge, impaire et passe*, sau: *qautre, noir, pair et manque*! Cu cîtă lăcomie mă uit la masa de joc, pe care sînt împrăștiați ludovicii, fredericii și talerii, la clidurile de aur, cînd, împinse de lopățica crupierului, se împrăștie în grămezi strălucitoare ca jarul, sau la fișicurile de argint, lungi de un arșin, înșirate împrejurul roții. Numai apropiindu-mă de sala de joc, cînd mai am de străbătut două încăperi, de îndată ce aud zăngănitul banilor împrăștiați, aproape că mă apucă tremuriciul.

O, seara aceea, cînd am dus cei șaptezeci de guldeni ai mei la masa de joc, a fost și ea minunată. Am început cu zece guldeni și din nou cu *passe*. Pentru *passe* am o prejudecată. Am pierdut. Îmi mai rămîneau șaizeci de guldeni în monede de argint; m-am gîndit și l-am preferat pe *zéro*. Am început să pun cîte cinci guldeni pe *zéro*; la a treia tură a ieșit *zéro* și eu mai că n-am murit de bucurie primind o sută șaptezeci și cinci de guldeni; cînd am cîștigat o sută de mii de guldeni, nu am fost așa de bucuros. Imediat am pus o sută de guldeni pe *rouge* – a mers; toți două sute pe *rouge* – a mers; toți patru sute pe *noir* – a mers; toți opt sute pe *manque* – a

mers; adunînd cu ce avusesem mai înainte, aveam o mie șapte sute de guldeni, și asta în mai puțin de cinci minute! Da, în asemenea clipe uiți de toate ghinioanele din trecut! Pentru asta mi-am pus mai mult decît viața la bătaie, am îndrăznit să risc – și iată-mă din nou în rînd cu oamenii!

Am închiriat o cameră la hotel și pînă pe la ora trei mi-am numărat banii. Dimineața, cînd m-am trezit, nu mai eram lacheu. M-am hotărît să plec în aceeași zi la Homburg; acolo nu slujisem ca lacheu și nu stătusem la închisoare. Cu o jumătate de oră înainte de plecarea trenului, m-am dus să mizez doar de două ori, nu mai mult, și am pierdut o mie cinci sute de florini. Totuși, am plecat la Homburg și, iată, a și trecut o lună de cînd sînt aici...

Desigur, trăiesc într-o permanentă stare de agitație, joc pe mize cît se poate de mici și aștept ceva, îmi fac planuri, stau zile întregi lîngă masa de joc și observ jocul, pînă și în vis văd jocul, dar cu toate astea mi se pare că parcă am amorțit, parcă m-am împotmolit într-o mocirlă. Îmi dau seama de asta după impresia lăsată de întîlnirea cu *mister* Astley. Nu ne văzusem de atunci și ne-am întîlnit întîmplător; iată cum a fost. Mergeam prin grădină și mă gîndeam că am rămas aproape fără bani, dar că am cincizeci de guldeni; pe lîngă asta, la hotelul unde ocupam o chichineață, achitasem nota de plată cu două zile mai înainte. Deci, îmi mai rămînea posibilitatea să mai merg o singură dată la ruletă – dacă aveam să cîștig măcar cît de cît, puteam continua jocul; dacă pierdeam – trebuia să mă angajez din nou ca lacheu, în cazul în care n-aș găsi aici niște ruși, care ar avea nevoie de un preceptor. Absorbit de aceste gînduri, mi-am început plimbarea mea obișnuită, zilnică, prin parc și prin

pădure, pînă în ducatul vecin. Uneori umblam așa cîte patru ore și mă întorceam la Homburg obosit și flămînd. De îndată ce am ieșit din grădină și am intrat în parc, l-am văzut deodată pe o bancă pe *mister* Astley. El m-a zărit primul și m-a strigat. M-am așezat lîngă el. Observînd la el o oarecare aroganță, mi-am temperat imediat bucuria, fiindcă la început mă bucurasem grozav de mult să-l văd.

— Deci, ești aici! Eram sigur că o să te întîlnesc, îmi spuse el. Nu te osteni să-mi povestești: știu, știu tot; mi-e cunoscută toată viața dumitale de-a lungul acestui an și opt luni.

— Ia te uită! Înseamnă că îți urmărești vechii prieteni! îi răspunsei eu. Faptul că nu-i uiți îți face cinste... Stai, totuși, îmi dai o idee – nu cumva dumneata m-ai răscumpărat din închisoarea de la Ruletenburg, unde stăteam pentru o datorie de două sute de guldeni? M-a răscumpărat un necunoscut.

— Nu, o, nu; nu te-am răscumpărat de la închisoarea din Ruletenburg, unde stăteai pentru o datorie de două sute de guldeni, dar am știut că stai la închisoare pentru o datorie de două sute de guldeni.

— Înseamnă că știi cine m-a răscumpărat?

— O, nu, nu pot spune că știu cine te-a răscumpărat.

— Ciudat; dintre rușii noștri nu mă cunoaște nimeni, și rușii aici nici n-ar răscumpăra pe cineva; asta se întîmplă acolo, în Rusia, unde ortodocșii îi răscumpără pe ortodocși. Mă gîndeam că a făcut-o un sucit de englez, din extravaganță.

Mister Astley mă asculta oarecum mirat. Cred că se așteptase să mă găsească posomorît și distrus.

— Totuși, mă bucur mult să văd că ți-ai păstrat toată independența de spirit și chiar veselia, rosti el cu un ton destul de neplăcut.

— Adică, pe dinăuntru, scrîșnești de ciudă că nu-s distrus și umilit, spusei eu, rîzînd.

Nu mă înțelese foarte repede, dar, înțelegînd, zîmbi.

— Îmi plac observațiile dumitale. În aceste cuvinte îl recunosc pe vechiul meu prieten de altădată, inteligent, entuziast și totodată cinic; numai rușii pot cumula concomitent atîtea contrarii. Într-adevăr, omului îi place să vadă că prietenul cel mai bun se umilește în fața lui; pe umilire se întemeiază cel mai adesea prietenia. Dar, în cazul de față, te încredințez că sînt bucuros cu adevărat că nu te pierzi cu firea. Spune-mi, n-ai de gînd să renunți la joc?

— O, ducă-se la naiba! Renunț de îndată ce...

— De îndată ce-ți recuperezi banii? Îmi închipuiam eu; nu mai continua; știu, ai spus-o fără să vrei, deci, ai spus adevărul. Ia spune, în afară de joc, nu mai ai nici o ocupație?

— Da, nu mai am...

Începu să mă examineze. Nu știam nimic, aproape nu mă uitam în ziare și în tot acest timp nu frunzărisem nici o carte.

— Ai amorțit, observă el, n-ai renunțat numai la viață, la propriile interese și la cele obștești, la datoria de cetățean și de om, la prietenii dumitale (pe care, totuși, i-ai avut), n-ai renunțat numai la oricare alt țel, în afara cîștigului – ai renunțat pînă și la amintirile dumitale. Îmi aduc aminte cum erai într-un moment fierbinte și viguros al vieții dumitale; dar sînt sigur că ai uitat simțirile cele mai frumoase de atunci; visările, cele mai stringente dorințe ale dumitale de acum

nu merg mai departe de *pair* și *impair*, de *rouge, noir,* de cele douăsprezece numere mijlocii și așa mai departe, și așa mai departe, sînt sigur de asta!

— Destul, *mister* Astley, te rog, te rog! Nu-mi mai aduce aminte! strigai eu cu ciudă, aproape cu ură. Să știi că n-am uitat absolut nimic; însă doar pentru un timp mi-am scos toate astea din cap, chiar și amintirile – pînă cînd nu-mi îndrept radical situația și atunci... atunci, ai să vezi, am să învii din morți!

— Ai să fii tot aici și peste zece ani, spuse el. Pariez că, dacă am să trăiesc, am să-ți aduc aminte de asta tot aici, pe bancă.

— Destul! îl întrerupsei eu cu nerăbdare. Și, ca să-ți dovedesc că nu-s uituc în privința trecutului, dă-mi voie să te întreb: unde-i acum *miss* Polina? Dacă nu dumneata m-ai răscumpărat, înseamnă că precis ea a făcut-o. De atunci nu am mai auzit nimic despre ea.

— Nu, o, nu! Nu cred că ea te-a răscumpărat. Acum e în Elveția și mi-ai face o mare plăcere dacă ai înceta să mă întrebi despre *miss* Polina, spuse el hotărît și chiar supărat.

— Asta înseamnă că și pe dumneata te-a rănit foarte tare! rîsei eu fără să vreau.

— *Miss* Polina e cea mai bună dintre ființele cele mai demne de respect, dar, îți repet, mi-ai face o mare plăcere dacă ai înceta să mă întrebi de *miss* Polina. Nu ai cunoscut-o niciodată și consider că numele ei, rostit de buzele dumitale, este o insultă la adresa simțămintelor mele.

— Na-ți-o bună! De altfel, nu ai dreptate; judecă și dumneata: dacă nu despre ea, despre ce altceva am putea vorbi? Căci în asta stau toate amintirile noastre. De altminteri, nu-ți face griji, n-am nevoie să vă aflu simțămintele secrete...

nu mă interesează, ca să zic așa, decît situația exterioară a lui *miss* Polina, starea ei actuală, de suprafață. Asta mi-o poți spune în două cuvinte.

— Mă rog, dar să încheiem cu aceste două cuvinte. *Miss* Polina a fost mult timp bolnavă; și acum e bolnavă; cîtva timp a locuit cu mama și sora mea în Anglia de nord. Acum șase luni, bunica ei – ți-o amintești pe femeia aceea smintită – a murit și i-a lăsat ei personal șapte mii de lire. Acum *miss* Polina călătorește împreună cu familia surorii mele, care s-a măritat. Frățiorul și surioara ei au și ei viața asigurată prin testamentul bunicii și învață la Londra. Generalul, tatăl ei vitreg, a murit acum o lună la Paris, în urma unui atac de apoplexie. *Mademoiselle* Blanche s-a purtat bine cu el, dar a reușit să treacă pe numele ei tot ce-i lăsase bunica generalului... cred că asta-i tot.

— Dar Des Grieux? Nu cumva călătorește și el prin Elveția?

— Nu, Des Grieux nu călătorește prin Elveția și nu știu unde se află Des Grieux; în plus, te previn o dată pentru totdeauna să eviți asemenea aluzii și alăturări ingrate, altfel vei avea negreșit de-a face cu mine.

— Cum? În ciuda fostelor noastre relații de prietenie?

— Da, în ciuda fostelor noastre relații de prietenie.

— Îți cer de-o mie de ori iertare, *mister* Astley. Totuși, dă-mi voie: aici nu-i vorba de nimic jignitor și ingrat; doar n-o acuz de nimic pe *miss* Polina. Pe lîngă asta, un francez și o domnișoară rusoaică, în general vorbind, alcătuiesc o asemenea alăturare, *mister* Astley, pe care nu noi vom izbuti s-o rezolvăm sau s-o înțelegem definitiv.

— Dacă nu vei pomeni numele lui Des Grieux împreună cu celălalt nume, te-aș ruga să-mi explici ce înțelegi prin expresia „un francez și o domnișoară rusoaică“? Ce fel de „alăturare“ e asta? De ce fie tocmai un francez și neapărat o domnișoară rusoaică?

— Vezi? Ai devenit curios? Dar asta-i o poveste lungă, *mister* Astley. Aici e nevoie de multe cunoștințe prealabile. De altfel, problema e importantă, oricît de ridiculă ar părea la prima vedere. Francezul, *mister* Astley, este o formă desăvîrșită, frumoasă. Dumneata, ca britanic, poți să nu fii de acord cu asta; nici eu, ca rus, nu-s de acord, poate că, să zicem, măcar din invidie; dar domnișoarele noastre pot fi de altă părere. Dumneata poți să-l găsești pe Racine dezaxat, denaturat și parfumat; pesemne că nici nu te-ai apuca să-l citești. Și eu îl găsesc sinuos, denaturat și parfumat, chiar ridicol dintr-un anumit punct de vedere; dar e minunat, *mister* Astley, și, mai ales, e un mare poet, fie că vrem noi sau nu. Forma națională a francezului, adică a parizianului, a început să se închege într-o formă grațioasă pe vremea cînd noi eram încă urși. Revoluția a fost moștenitoarea nobilimii. Acum franțuzul cel mai banal poate avea maniere, purtări, expresii și chiar idei de o formă cît se poate de grațioasă, fără să se implice în această formă nici cu inițiativa, nici cu sufletul, nici cu inima; toate astea le-a căpătat prin moștenire. Se înțelege de la sine că ele pot fi cele mai găunoase și mai mizerabile cu putință. Ei bine, *mister* Astley, află acum că nu există pe lume o ființă mai credulă și mai sinceră decît o domnișoară rusoaică, bună, deșteaptă și nu foarte dezaxată. De Grieux, apărînd într-un rol oarecare, apărînd deghizat, îi poate cuceri inima cu o ușurință extraordinară; are forma

grațioasă, *mister* Astley, și domnișoara confundă această formă cu propriul lui suflet, cu forma naturală a sufletului și inimii lui, și n-o ia drept o haină căpătată prin moștenire. Spre marea dumitale neplăcere, trebuie să-ți mărturisesc că englezii, în cea mai mare parte, sînt stîngaci și lipsiți de grație, iar rușii se pricep destul e bine să distingă frumusețea și se dau în vînt după ea. Dar, ca să distingi frumusețea sufletului și originalitatea unei persoane, ai nevoie de incomparabil mai multă independență și libertate decît au femeile și, cu atît mai mult, domnișoarele noastre – și în tot cazul de mai multă experiență. Iar *miss* Polina – iartă-mă, dar am rostit cuvîntul și nu mai am ce face – are nevoie de foarte, foarte mult timp ca să se hotărască să te prefere pe dumneata ticălosului de Des Grieux. Poate să te prețuiască, poate să-ți devină prietenă, poate să-și deschidă inima în fața dumitale; dar în inima asta va domni totuși ticălosul odios, mizerabilul și meschinul cămătar Des Grieux. Îl va păstra, ca să zicem așa, numai din încăpățînare și amor-propriu, pentru că acest Des Grieux i s-a arătat cîndva cu aureola de marchiz elegant, de liberal dezamăgit, care s-a ruinat (oare?) dînd ajutor familiei ei și ușuraticului general. Toate tertipurile au ieșit la iveală mai tîrziu: dar n-are importanță că au ieșit la iveală; totuși, dă-i-l pe Des Grieux de altădată – iată ce-i trebuie ei! Și cu cît îl urăște mai mult pe Des Grieux de acum, cu atît mai mult îi e dor de cel de altădată, cu toate că acela n-a existat decît în imaginația ei. Ești fabricant de zahăr, *mister* Astley?

— Da, sînt acționar al cunoscutei fabrici de zahăr *Lovel et comp.*

— Ei, vezi și dumneata, mister Astley. Pe de o parte, un fabricat de zahăr, iar pe de altă parte,

Apolo din Belvedere; toate astea parcă nu se leagă. Iar eu nici măcar fabricant de zahăr nu sînt; pur și simplu, sînt un jucător neînsemnat la ruletă, am fost chiar și lacheu, ceea ce pesemne *miss* Polina știe, pentru că, mi se pare, are informatori buni.

— Ești înrăit și de asta spui atîtea prostii, zise *mister* Astley calm, după ce se gîndi puțin. Pe deasupra, cuvintele dumitale n-au originalitate.

— De acord! Dar groaznic e, nobile prieten, că aceste acuzații ale mele, oricît ar fi de învechite, de triviale, de teatrale, sînt totuși reale! Totuși, noi doi nu ne-am ales cu nimic!

— E o prostie josnică... fiindcă, fiindcă... atunci află! rosti *mister* Astley cu vocea tremurătoare și cu ochii scînteietori. Atunci află, om ingrat și nedemn, meschin și nefericit, că am venit la Homburg tocmai din însărcinarea ei, ca să te văd, să discut cu dumneata mult și sincer și să-i transmit totul – sentimentele dumitale, gîndurile, speranțele și... amintirile!

— Oare! Oare? strigai eu și lacrimile prinseră să-mi curgă șiroaie din ochi. Nu le-am putut opri și asta mi s-a întîmplat, mi se pare, pentru prima dată în viață.

— Da, om nenorocit, te-a iubit și asta ți-o pot dezvălui pentru că ești un om pierdut. Mai mult chiar, dacă ți-aș spune că te iubește și acum, dumneata tot ai rămîne aici. Da, te-ai distrus singur. Ai avut unele aptitudini, o fire vioaie și n-ai fost om rău; puteai chiar să fii folositor patriei dumitale, care are atîta nevoie de oameni, dar vei rămîne aici și viața îți va fi terminată. Nu te acuz. După părerea mea, toți rușii sînt așa sau sînt înclinați să fie așa. Dacă nu-i ruleta la mijloc, se găsește altceva asemănător. Excepțiile sînt mult prea rare. Nu ești primul care nu înțelege

ce înseamnă munca (nu mă refer la poporul dumitale). Ruleta e un joc cu precădere rusesc. Pînă acum ai fost cinstit și ai fi preferat să te faci mai degrabă lacheu decît să furi... dar mi-e frică să mă gîndesc ce s-ar putea întîmpla în viitor. Ajunge, rămîi cu bine! Firește, ai nevoie de bani, nu? Ține de la mine zece ludovici, mai mult nu-ți dau, fiindcă oricum ai să-i pierzi la joc. Ia-i și rămîi cu bine! Dar ia-i odată!

— Nu, *mister* Astley, după toate cîte s-au spus acum...

— Ia-i! strigă el. Sînt convins că încă mai ai noblețe cît de cît, ți-i dăruiesc, așa cum un prieten poate dă-i dăruiască unui prieten adevărat. Dacă aș putea fi sigur că renunți imediat la joc, la Homburg și că pleci în țara dumitale, aș fi gata să-ți dau pe loc o mie de lire ca să începi o nouă carieră. Însă nu-ți dau o mie de lire, ci numai zece ludovici, tocmai pentru că o mie de lire sau zece ludovici sînt absolut același lucru pentru dumneata în momentul de față; oricum ai să-i pierzi. Ia-i și rămîi cu bine.

— Îi iau, dacă-mi dai voie să te îmbrățișez la despărțire.

— O, asta cu plăcere!

Ne-am îmbrățișat cu sinceritate și *mister* Astley a plecat.

Nu, nu are dreptate! Dacă eu am fost aspru și stupid în legătură cu Polina și Des Grieux, el a fost aspru și pripit în privința rușilor. De mine nu mai spun nimic. De altfel... de altfel, deocamdată nu-i vorba de asta. Toate astea-s vorbe, vorbe și vorbe, dar e nevoie de fapte! Aici, principalul e Elveția! Chiar mîine – o, dacă aș putea pleca chiar mîine! Să renasc și să învii. Trebuie să le dovedesc... Polina să știe că încă mai pot să fiu

om. E de-ajuns doar... de altfel, acum e tîrziu – dar mîine... O, am o presimțire și nu se poate să fie altfel! Am acum cincisprezece ludovici, dar am început și cu cincisprezece guldeni! Dacă aș începe cu precauție... și oare, oare chiar sînt pînă într-atît de copil! Parcă nu înțeleg că-s un om pierdut? Dar – de ce n-aș putea învia? Da! E de ajuns să fiu măcar o dată în viață chibzuit și răbdător – și asta-i tot! E de ajuns să fiu tare măcar o singură dată și într-o oră aș putea să-mi schimb tot destinul! Principalul e tăria de caracter. N-am decît să-mi amintesc ce mi s-a întîmplat de felul acesta acum șapte luni, la Ruletenburg, înainte de a pierde totul definitiv. O, a fost un caz extraordinar de fermitate: atunci pierdusem tot, tot... Ies din cazinou, mă uit și văd că în buzunarul vestei se mai mișcă un gulden: „A, prin urmare, o să am cu ce să prînzesc!“ m-am gîndit, dar, după ce am făcut vreo sută de pași, m-am răzgîndit și m-am întors. Am pus guldenul acela pe *manque* (atunci a fost pe *manque*) și, zău, este ceva deosebit în senzația pe care o încerci, cînd, singur, într-o țară străină, departe de patrie, de prieteni și neștiind ce vei mînca în ziua aceea, pui ultimul, unicul gulden! Am cîștigat, și peste douăzeci de minute am ieșit din cazinou avînd șaptezeci de guldeni în buzunar. E un fapt! Și ce-ar fi fost dacă atunci m-aș fi descurajat, dacă n-aș fi avut curajul să mă hotărăsc?...

Mîine, mîine totul se va termina!

În colecția TOP 10+ au apărut:

01. Vladimir Nabokov, *Lolita*
02. Jorge Luis Borges, *Aleph*
03. Bernhard Schlink, *Cititorul*
04. Norman Manea, *Întoarcerea huliganului*
05. Amos Oz, *Să cunoști o femeie*
06. Philip Roth, *Complexul lui Portnoy*
07. Dan Lungu, *Cum să uiți o femeie*
08. F.M. Dostoievski, *Jucătorul*

În pregătire:

09. Dino Buzzati, *Deșertul tătarilor*
10. Aldous Huxley, *Minunata lume nouă*

www.polirom.ro

Coperta: Carmen Parii
Tehnoredactor: Constantin Mihăescu

Bun de tipar: martie 2011. Apărut: 2011.
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00 ; (0232) 21.41.11 ;
(0232) 21.74.40 (difuzare) ; E-mail: office@polirom.ro
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53 • C.P. 15-728
Tel.: (021) 313.89.78 ; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București
Tel./Fax: 211.32.60, 212.29.27, E-mail: office@luminatipo.com

---

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA